

ERDÉSZETI LAPOK

AZ ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET LAPJA

ALAPÍTVÁ:
1862-ben

Főszerkesztő:
PÁPAI GÁBOR

1991. JÚLIUS
AUGUSZTUS

CXXVI. évfolyam

A TARTALOMBÓL

*... az állam szolgálatában lévő erdész uraknak is
érdejükben lenne az erdészeti közügyek iránt
több buzgósággal viseltetni.*

195. oldal

*A természetvédelemnek és az erdőgazdaságnak
le kell vetkőznie az egymástól való kölcsönös
idegenkedést, fel kell, hogy ismerjék a közös
célokat, tisztázni kell a nézeteltéréseket és
együtt kell, hogy szolgálják a környezet
megóvását.*

198. oldal

*Szakmai kérdést akkor sem szabad politikai
szólammal, címkével megoldani,
ha történetesen vitatjuk helyességét.*

199. oldal

*A jelen feladata, hogy olyan erdőgazdaság-
politikai irányelveket fektessünk le, amelyek a
jövő érdekében jóváteszik a múlt bűneit.*

204. oldal

*Nem bízunk az üzemtervekben, és ezért újra
felbecsüljük a kitermelt fatömeget...*

222. oldal

*... a rendezés szintjén megoldandó feladat a
károk következményeinek sürgős felszámolása.*

230. oldal

Erdészeti Lapok
Az Országos Erdészeti Egyesület
 folyóirata.
CXXVI. évfolyam 7–8. szám
(1991. július–augusztus)
HU ISSN 1215–0398

Szerkeszti: a szerkesztőbizottság. **Tagjai:** Agócs József, Apatóczy István, dr. Balázs István, Barátossy Gábor, Bartha Dénes, Bolla Sándor, dr. Bondor Antal, Bús Mária, Dala László, Gencsi Zoltán, dr. Göbölös Antal, Gyöngyössy Péter, dr. Járási Lőrinc, dr. Kárpáti László, Kertész József, Korbonszky Kazimírné, dr. Kovács Mátyás, dr. Oroszi Sándor (a bizottság helyettes elnöke), ifj. Páll Miklós, Pápai Gábor (a bizottság elnöke), Rakk Tamás, dr. Sonnevend Imre, dr. Szikra Dezső, dr. Szodfridt István, Varga Béla.

FŐSZERKESZTŐ: PÁPAI GÁBOR

TERVEZŐSZERKESZTŐ: SÁGI MARGIT

Szerkesztőség: 1027 Budapest, Fő u. 68.
 Telefon: 2016–293

Felelős kiadó: DR. SÉBOR JÓZSEF, a Monteditio KFT ügyvezető igazgatója. Kiadóhivatal: 1075 Budapest, Tanács krt. 5/a.
 Telefon: 1412–890, 1325–186.

Nyomdai munkák: Monteditio KFT nyomdaüzeme, Budakeszi. Felelős vezető: Kasztanovics Ferenc.
 Munkaszám: 1991–0210
 A kézirat lezárva: 1991. július 1.

Terjeszti: a Magyar Posta. Előfizethető bármely hírlapkézbesítő postahivatalnál, a hírlapkézbesítőknél, a posta hírlapüzleteiben és a Hírlapelőfizetési és Lapellátási Irodánál (HELIR), Budapest, XIII., Lehel u. 10/a. — 1900 — közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással, a HELIR 215–96162 pénzforgalmi jelzőszámra. Egyes szám ára: 30,- Ft. Előfizetés fél évre: 180,- Ft, egész évre: 360,- Ft. Megjelenik havonta. Külföldön terjeszti a Kultúra Könyv- és Hírlap Külkereskedelmi Vállalat, 1389 Budapest, Pf.: 149.
 Az évi előfizetés ára: 10 USD.

СОДЕРЖАНИЕ

Д-р Л. Мадан: О некоторых вопросах, волнующих венгерских лесоводов	204
Л. Реминьфи: Что мы можем делать с растроеными лесами	223
Ф. Лакатос: Вред, причиняемый короедами в словых насаждениях, и меры борьбы с ними	227
Д-р Ф. Сенкути: Экономические вопросы в лесоустройстве	228
Д-р М. Петти: Еретические мысли лесоустроителя по поводу вреда, причиняемого дикими животными	230

TARTALOM
VÁNDORGYŰLÉS '91

Jerôme René: Vándorgyűléseinkről	195
Dr. Anda István: Vándorgyűlésen Ausztriában	197

ERDÉSZETI POLITIKA

Szodfridt István: Megjegyzések Kárpáti László cikkéhez	199
Szentei Barnabás: Egy elmaradt előadás helyett	200
Dr. Madas László: A magyar erdészeket izgató néhány kérdésről	204

A HÓNAP KÉRDÉSE

Miért bruttósítunk?	222
---------------------	-----

ERDŐMŰVELÉS

Reményty László: Mit kezdünk rontott erdeinkkel?	223
TERMÉSZET- ÉS KÖRNYEZETVÉDELME	224

ERDÉSZETI KUTATÁS

Somogyi Csilla Ilona: Röviden az in vitro mikroszaporításról	226
Lakatos Ferenc: Szúkárosítás és a bogarak elleni védekezés lucfenyvesekben	227

ERDŐRENDEZÉS

Dr. Szentkúti Ferenc: Gazdaságossági megfontolások az erdőrendezésben	228
Dr. Péti Miklós: Eretnek erdőrendezői gondolatok a hántáskárról	230

VADGAZDÁLKODÁS–VADÁSZAT

Varga Béla: Válasz Bánffy Györgynek	231
TAROKK–SAROK	235
KÖNYVESPOLC	236
ERDŐKERÜLŐBEN	237
EGYESÜLETI HÍREK	241

INHALT

DR. MADAS, L.: Spannende Fragen der ungarischen Förster	204
REMÉNYFY, L.: Wie weiter in den abgewirtschafteten Wäldern?	223
DR. SZENTKÚTI, F.: Wirtschaftliche Bedenken in der Forsteinrichtung	228
LAKATOS, F.: Borkenkäfer – Schäden und Bekämpfung in Fichtenbeständen	227
DR. PÉTI, M.: Ketznerische Anschauungen zu den Schälschäden	230

CONTENTS

MADAS, L.: About some questions exciting the Hungarian foresters	204
REMÉNYFY, L.: What could we do with low-quality forests	223
SZENTKÚTI, F.: Some financial consideration in the timber cruising	228
LAKATOS, F.: Damage caused by Ips ssp. in Norway spruce stands and protection against beetles	227
PÉTI, M.: Some heteric timber cruiser's thoughts about the bark girdling harm caused by game	230

JERÔME RENÉ

Vándorgyűléseinkről

Az erdészeti vándorgyűléseket hazánk területén a magyar erdészegylet — Ungarischer Forstverein (1851–1865) — külföldi példák alapján honosította meg. Adódott volna ez önként is abban a pillanatban, amikor az ország területén működő szakemberek — függetlenül attól, hogy gondolataikat milyen nyelven cserélték ki — egyesületbe tömörültek. Az idegen példára utal az a kiforrtság, amellyel az egylet közgyűléseit és az ezekhez kapcsolódó tanulmányutakat előkészítette, szervezte, valamint az a céltudatosság, ami a végrehajtás rögzítésében, közzétételében nyilvánult meg. Vándorgyűlései így jól szolgálták az egyesületi célokat.

Az általános gazdaságfejlődés az erdőgazdaságot ebben az időben számos megoldandó kérdés elé állította, amiknek az csak úgy tudott eleget tenni, ha mozgósítja cselekvőképese tagjait, ezek elgondolásainak kiérlelésére, majd megvalósítására megfelelő fórumot szervez. Erre szolgálták az évente megrendezett közgyűlések, amelyek egybegyűjtötték az ország területén szétszórta működő szakmai elitet. A rendkívüli szétszórtság indokolta a vándorlást és ez egyben lehetővé tette a gondolatok, eredmények természetben való megismerését, elterjesztését. Ez utóbbit szolgálták a tanulmányutak. A kettő együtt alkotta a vándorgyűlést.

A közgyűlés előkészítésének legfontosabb része az első időszakban a megvitatandó kérdések — témák — összeállítása, szabatos megfogalmazása volt. Ezeket sor-számozták és a meghívóban adták közre. Számuk gyakran meghaladta a tizet. A vitát az általános elnöki szózat után pontonként folytatták le, rögzítették a hozzászólásokat és végül a határozatot. Hasonló módon vezették a tanulmányutakat. Az egyes helyszíneket a résztvevők részletesen elemezték, az észrevételeket névvel hitelesítették, majd ezek alapján végül ajánlásokat tettek és mindezeket a lapban közzétették. Lehetővé tette az ilyen eljárást a résztvevők mérsékelt — általában 50 fő körüli — létszáma és magas szakmai színvonala. Így járta körül első egyesületünk az országot Lomnícától Oravicáig, a Rozáliától Aradig.

Az egyesületi célok közvetlen és azonnali szolgálatán túl a tanulmányúti beszámolók ma rendkívül értékes erdő-történeti adatokat tartalmaznak, most éppen Sopron város erdőségének 1859. évi állapotáról és az arról alkotott véleményről. A tanulmányutak általában meghívásos vendéglátásos alapon, sok helyütt jelentős társadalmi eseményeként zajlottak, jelezve azt az élénk érdeklődést, amivel a nagyközönség fordult az erdőgazdálkodás ügye felé.

A szabadságharcot követő önkényuralom szorításának lazulásával érlelődött a magyar nyelvű erdészeti irodalom kiszélesítésére és hasonló jellegű egyesület megteremtésére irányuló törekvés. Rövidesen meg is indultak az először Erdészeti, majd Erdészeti Lapok, és ezekben kísérhetjük nyomon a nem sokkal később megalakuló Országos Erdészeti Egyesület által rendezett vándorgyűlések lefolyását. Az erdészegylettől kapott lendület az új viszonyok között gyorsan fokozódott. Megtehetette, mert a „vaspálya” hálózat kiépülésével egyre több erdésznek nyílt lehetőség a vándorgyűléseken való részvételre. Az 1882. évi máramarosi közgyűlésről — amelyen már 150-en vettek részt — Fekete Lajos erdőakadémiai tanár a hivatalos jegyzőkönyvön kívül külön cikkben, mint különösen jól sikerültől emlékezik meg. Az ötnapos, kirándulásokkal

tarkított közgyűlésen fellelkesülve feltette a kérdést, hogy: „szemben azon nagy erőfeszítéssel, mely az utunkban mindenütt előkészített fényes fogadtatás komoly háttérét képezi, ... vajjon arányban van-e azon előnyökkel, melyek az Orsz. Erd. Egyesület vándorló közgyűléseiből erednek?” — megadta mindjárt a választ is: „Jól megfontolva a dolgot, erre határozott igennel kell felelnünk.” A nagyobb létszám mellett a részvétel már jelentősebb egyéni költséggel is járt, ezért az 1867-es közgyűlés amaz óhajának adott kifejezést, miszerint „az erdőbirtokosok erdőtiszteiket uradalmi költségen az egyesület közgyűléseire küldjék és ... az állam szolgálatában lévő erdész uraknak is érdekösben lenne az erdészeti közügyek iránt több buzgósággal viseltetni.” Fekete Lajos pedig másutt így buzdít: „Ha tehát tisztelt Tagtárs, kinél a nervus rerum nem szokott fölösleges mennyiségben rendelkezésre állni, éveken át is félre kell rakni fillérideit, hogy a közgyűlésen részt vehess, mégse mulaszd el azt, mert soha értékesebb portékát jutányosabb áron nem vásároltál...”

Az egyesületnek az első világháború előtti utolsó tanulmányútja, s egyben a Monarchia utolsó erdészeti megmozdulása 1913-ban, az osztrák egyesülettel közösen rendezett ausztriai és csehországi tanulmányút volt 300–400 éves fenyő-, tölgy- és bükkállományokban...

A két világháború között

„Békebeli időkre emlékeztető buzgalommal gyülekezünk egyszer ismét vidéki közgyűlésünk színhelyére, Sopronba. Jól esett a pillanatnyi önámítás, amellyel mintegy feledve éreztük a közelmúlt eseményeit...” Így emlékezik meg a krónikás a trianoni megrázkódás utáni, első egyesületi vándorgyűlésről. Sopronban, 1926. július 7–8-án tartották ezt, első napon közgyűléssel, másnap herceg Esterházy Pál öméltósága vendéglátásában, Eszterházan a hansági égererdő tanulmányozásával. Úgy érezték, hogy ezzel újra megkezdték a vidéki közgyűlések sorozatát.

Így is történt, de csak hézagosan kerülhetett sor arra, hogy az egyesület vándorgyűlésen gyűjthesse egybe tagságát. A Vasvármegyei Gazdasági Egyesület 50 éves fennállásának ünneplésére hívta meg Szombathely város az egyesületet az 1928. szeptember 4–5-én tartandó vándorgyűlésre. Az első napon közgyűlés, a jubileumi kiállítás megtekintése és látogatás dr. Sággy István nagybirtokos károni parkjában, másnap Kőszeg város vendéglátásában a csonka országban immár ritkaságszámba menő „alpesi” erdőgazdálkodás tanulmányozása volt a napirend.

A rákövetkező évben 1929. október 15–17-én Parád-füredő volt az évi rendes közgyűlés színhelye, amelyhez csatlakozva Roth Gyula főiskolai tanár, a kísérleti állomás vezetője bemutatta a résztvevőknek bükkös felújítási kísérleti területeit.

Az 1934. június 23–25-i vándorgyűlés Kecskemét nagy eseménye volt. Az első napon közgyűlés a városháza dísztermében, utána a Csalános homokkísérleti telep megtekintése, közköltés 5 pengő; másnap a bugaci erdőgazdálkodás, közköltés 7 pengő; harmadnap a „Hírös Hét” kecskeméti rendezvényein való kötetlen részvétel.

Első ízben rendezte az Idegenforgalmi Hivatal a vándorgyűlést 1935. június 28–30 között Pécsen. Az első napi közgyűlés még időt enged egy kis városnézésre. Másnap a város erdőgazdasága, harmadnap Siklós nagyközség

jellegzetes Dráva menti erdőségeinek tanulmányozása volt műsoron.

A megmaradt kincstári erdőgazdálkodásra volt kíváncsi az 1936. augusztus 1–3-i miskolci vándorgyűlés közönsége. Az első napon tartott közgyűlést tapolcai fürdőzés követte, majd másnap Diósgyőr–Majláthon a LÁÉV–telep és fűrés, majd Lillafüred megtekintése, harmadnap pedig Répáshután a természetes felújítás megismerése került sorra.

Esztergom város meghívására — a Szent István-év alkalmából — rendezték 1938. július 6–9. között a korszak záró közgyűlését. A szakmai tanulmányút a primári erdőgazdálkodással, a székeskáptalan erdeivel, valamint a visegrádi M. Kir. Erdőhivatal munkáival foglalkozott.

Az 1935. évi erdőtörvény tető alá hozása, végrehajtása, a csonka ország faellátásának gondja, majd a visszacsatolt országrészek erdőgazdálkodásának megszervezése, a háborús események nem tették lehetővé az egyesületnek több vándorgyűlés összehívását a második világhéges előtt.

A második világháború után

„Az ország politikai, gazdasági, társadalmi életében be következett döntő változások az egyesület céljaiban, tag-sága összetételében, munkamódszerében is kifejezésre jutottak. A volt erdőbirtokosok megszűntek egyesületünk tagjai lenni, megszűnt a vezető szerepük az egyesület irányításában, szélesre tartuk kapuinkat az erdészek előtt, akik ma már tagságunk többségét alkotják.” — Így mutatta be az elnöki megnyitó a „felszabadulás” utáni helyzetet a háború utáni első vándorgyűlésen, Parádon, 1957 novemberében.

Ez a nagy változás hamarosan megmutatkozott a vándorgyűlések képen is. Az akkor országosan becsült 3400 fős erdészlétszám beáramlott a nyitott kapun, és az egyesületi lap példányszáma (vele együtt a taglétszám) az 50-es évek eleji 1000-ról a 60-asok elejére meghatszorozódott. Ennek függvényében növelni kellett a vándorgyűlések résztvevőinek számát is. A szervezési lehetőségeket figyelembe véve, ezt az elnökség esetenként változó, nagyjából 300 főben szabta meg, de volt 600 fős vándorgyűlés is. A nagy tömegben elveszett a korábbi bensőséges hangulat. Mind a megnyilatkozásokban, mind az itt-ott tett észrevételek megítélésében figyelembe kellett venni a többség szempontjait. Olyan jellegű összefoglalásokat, mint azelőtt, fogalmazni alig lehetett, mert a tömeg apró csoportokra bomlott, főleg szervezeti egységek — vállalatok, erdészetek, üzemek stb. szerint. Az ezekben tett megállapítások, észrevételek nyilvánosságra nem kerültek és a beszélők így soványabbak lettek.

A megduzzadt létszámban a tanulmányutak vezetése nehézkessé vált. A ráfordított munkát az eredmény már nem nagyon látszott megérni. A 70-es években a tapasztalatszerzést csaknem egy évtizeden át a minisztérium által szervezett fagazdasági műszaki bemutatók tették ki, néhányszor az országos fakitermelési versenyekhez kapcsolódva. Ennek az időszaknak vándorgyűléseit a táblázat részletezi. Az 1972-ig terjedőket az ERDŐ hasábjain Kocsárdy Károly egyszer már igen hangulatosan foglalta össze.

Másfél évszázad vándorgyűlései — csaknem egész szakmai történelmünk. Az elmúlt évszázadban kialakították a szakmai elitet, lehetővé tették, hogy a főleg német nyelvterületen lefektetett szakismeretek magyar nyelven, szélesebb körben is hassanak. Két világháború kellett a szakközönség demokratizálásához és századunk igyekezett növelni a középréteg szakmai színvonalát. A jövő század Európájába átsegíteni a magyar erdőgazdálkodást, a mostani vándorgyűléseknek is feladata.

Vándorgyűlések a második világháború után

IDŐPONT	HELYSÉG	FŐBB TANULMÁNYTÁRGY
1957. nov. 15–16.	Parádfürdő	Természetes felújítás, gépállomás
1958. aug. 10–14.	Pécs	Sarjótölgyes természetes felújítása, bükkgazdálkodás
1959. jún. 28–30.	Szeged	Vízügyi fásítás, erdőgazdálkodás
1960. júl. 2-4.	Kaposvár	Zselicségi erdőfeltárás, vegyszeres erdőnevelés
1961. júl. 7–8.	Baja	Alsó-Duna ártéri nyárgazdálkodás, vadkárrelhárítás
1962. jún. 29–júl. 1	Debrecen	Mezővédő és egészségvédelmi fásítások, erdőgazdálkodás
1963. júl. 12–13.	Nagykanizsa	Vétyemi bükkös, bükkgazdálkodás, feltárási munkák
1964. júl. 17-18.	Eger	Hegyvidéki gyorsan növő fajok, fenyvesítés
1966. aug. 25–27.	Sopron	Szakoktatás keretében végzett kutatómunka
1967. aug. 24–26.	Keszthely	Tájékalító erdősítés, fásítás a Balatonnál
1968. aug. 12-13.	Miskolc	Favágóverseny, kulisszás erdőfelújítás a Kelet-Bükkben
1969. aug. 4-6.	Szombathely	Őrségi erdőgazdálkodás, exótatelepítés, faforgácslapgyár
1970. aug. 9-10.	Nyíregyháza	Akácgazdálkodás, cserebogárkérdés
1972. aug. 11-12.	Tata	Erdőgazdasági fafeldolgozás, a sikárosi fűrészüzem
1973. aug. 9-10.	Szekszárd	Fagazdasági Műszaki Napok, erdő és vad összehangolása
1974. aug. 8-9.	Eger	Fagazdasági Műszaki napok, hosszúfás fakitermelés
1975. aug. 7-8.	Visegrád	Fagazdasági Műszaki Napok, lepencei felfeldolgozó üzem
1976. máj. 21-22	Balatonfüred	Fagazdasági Műszaki Napok, farkasgyepűi bükk-kísérletek
1977. aug. 5-6.	Debrecen	Fagazdasági Műszaki Napok, pihenőerdő kialakítása
1978. aug. 4-5.	Pécs	Fagazdasági Műszaki Napok gépbemutatója
1980. aug. 8-9.	Gödöllő	Fakitermelő verseny, természetvédelem az arborétumokban
1981. aug. 7-8.	Győr	A Felső-Dunaártér nyárfagazdálkodása
1983. aug. 26-27.	Sopron	Hegyvidéki keménylombos erdőgazdálkodás
1984. aug. 3-4.	Kecskemét	Alföldfásítási eredmények, homoki erdőgazdálkodás
1985. aug. 9-10.	Eger	Innovációs törekvések az erdőgazdaságban, erdei múzeum
1986. aug. 15-16.	Szolnok	Erdészeti gépjáratás, Tisza-ártéri nyárfagazdálkodás
1987. szept. 25-26.	Balatonszép-lak	Aktív természetvédelem az erdőgazdaságban
1988. aug. 12-13.	Debrecen	Nagyüzemi csemetetermelés, akácfafeldolgozás
1989. aug. 12-13.	Szombathely	Erdőgazdaság és faipar vállalati vertikális integrációjának csúcspontja

DR. ANDA ISTVÁN

Vándorgyűlésen Ausztriában

A hazai vándorgyűlésekhez szokott erdész számára szokatlan, de ismeretszerzési lehetőségben és élményekben gazdag vándorgyűlésen vehettünk részt 1990 júliusában. *Visnovszky Károly* kollégámmal ketten képviseltük egyesületünket az Osztrák Erdészeti Egyesület salzburgi vándorgyűlésén.

Esőben utaztunk, napsütésben érkeztünk a gyönyörű városba. Fogadóbizottság nem várt bennünket, szálláshelyünket egyedül kerestük meg. Úgy kezeltek bennünket, mint a honi erdészeket. Az utazási irodától kapott térkép alapján könnyen tájékozódunk. Nem volt nehéz megtalálnunk reggel az egyetemet sem, ahol a közgyűlés jelmondata: „*Ausztria zöld tele*” üdvözölt bennünket a nagy előadóterem előtti tágas csarnokban. A sok erdészruhás résztvevő a kezdés előtt több pultnál itt intézte az adminisztrációs ügyeket, gyorsan, helyben fizetve a különböző lehetőségekre való jelentkezésért járó díjakat. Ezt tettük mi is.

Kilenc órakor kezdődött a közgyűlés. Rövid üdvözlő szavakat mondott az Osztrák Szövetségi Egyesület elnöke, a Felső-ausztriai Egyesület elnöke, Salzburg főpolgármestere. Majd a földművelésügyi és erdészeti miniszter tartott részletes tájékoztatót a minisztérium erdészeti politikájáról. Véleménye szerint a faigény az EGK-ban a következő évtizedben nagyon jelentősen növekszik, 2000-ig kb. 30 %-kal. Úgy 10–11 között Ausztria egyik legnagyobb gondolkodójának mondott *dr. Gerhard Bruckmann* professzor tartott nagyon tartalmas előadást „*A jövőbe vezető út*” címen. Előadása a környezetvédelmen keresztül kapcsolódott az erdőhöz, erdészethez. Felvázolta a föld általános felmelegedéséből származható következményeket. A szociális piacgazdaság időszakát a fejlett országokban meghaladottnak minősítette és véleménye szerint már az *ökoszociális piacgazdasági elvek* alapján kell dolgozni. Eszerint a keresőknek jövedelmükből nemcsak saját magukat és családjukat, nemcsak a munkanélkülieket és keresésképteleneket kell ellátni, hanem áldozniuk kell a környezet védelmére is. Véleménye szerint a környezeti problémákat is a piacgazdasági törvények bevonásával kell kezelni, annál is inkább, mert az ökológia valójában hosszú távú ökonómia.

Az egyórás, nagy tetszéssel fogadott beszéd után került sor a tényleges közgyűlésre, amelynek időtartama szintén egy óra volt. Ez idő alatt az elnökség tevékenységéről, a gazdálkodásról és az ellenőrző bizottság munkájáról szóló beszámolót hallgatták meg a jelenlévők. A külföldi küldöttek nevében mi köszöntöttük a közgyűlést.

Ezután az egyetem éttermében, önkiszolgáló rendszerben ebédet fogyaszthatott, aki igényelte. A gyors kiszolgálásnak köszönhetően jutott idő egy kis sétára, beszélgetésre is az egyetemi parkban. Hat munkabizottságban a következő témákról cseréltek véleményt a résztvevők 14–16 óra között:

- erdőgazdálkodás — fafeldolgozás,
- erdőgazdálkodás — károsítók,
- erdőgazdálkodás — tájrendezés és természetvédelem,
- erdőgazdálkodás — mezőgazdaság,
- erdőgazdálkodás — szabadidős tevékenységek
- erdőgazdálkodás — környezettudat és a társadalom információigénye.

Minden munkabizottságban két felkért hozzászóló volt, akik egyúttal a bizottságok társelnökei is voltak. Egyikük erdész, a másik nem.

Az erdőgazdálkodás–szabadidős tevékenység bizottságban a salzburgi idegenforgalmi hivatal munkatársa volt a külső társelnök. A referendumok után élénk eszmecsere bontakozott ki a témáról, amit csak az idő lejártá szakított meg. Ekkor a társelnökök röviden összefoglalták az elhangzott véleményeket. 16–18 óra között az egyes munkabizottságok társelnökeinek beszámolóit hangzottak el, ismét a közgyűlési teremben. A résztvevők természetesen kevesebben voltak, mint a közgyűlésen, de a délelőtt megjelenteknek kb. fele figyelmesen hallgatta a tájékoztatókat. Este hangverseny, majd svédasztalos vacsora és baráti találkozó volt az egyetemen.

A következő két nap tanulmányutak lehetőségét nyújtotta. Összesen kilenc lehetőségből választhattunk. Mindkét nap mind a kilenc lehetőség fennállt, egy tanulmányúton egyszerre azonban 45 főnél több nem vehetett részt (egy autóbusszal) és a következő napon akkor került megrendezésre a tanulmányút, ha legalább 25 fő jelentkező volt. Az első napon mi a salzburgi városi erdők kezelését tanulmányoztuk. Nem zavarta sem a résztvevőket, sem a tanulmányút vezetőjét, hogy majd egész nap esett az eső. A program szerint végigjártuk a bemutatóhelyeket. Megismertük, hogy:

- milyen nehéz volt a város lakosságával elfogadtatni, hogy a kedves kis özekeket ki kell löni, ha azt akarja az erdész, hogy a bükkösállományokat felújíthassa, - mennyi cikket kellett írni a városi lapba, hogy ne környezetrombolásnak véljék a lakosok az időben és szakszerűen végzett véghasználatokat,

- milyen nehéz volt meggyőzni a város vezetését, hogy szakszerű erdőgazdálkodás mellett — amelyek nem egyezett meg a laikus közönség elképzeléseivel — sokkal kevesebb ráfordítással is lehet a város lakosságának megfelelő erdei környezetet teremteni,

- az erdőn dolgozó valamennyi munkásnak és vállalkozónak kötelessége a kirándulók megfelelő tájékoztatása. Ezt a bérezésnél természetesen figyelembe veszik.

Az egész napos tanulmányút, és közben az egyszerű ebéd kiváló lehetőséget teremtett beszélgetésre, szakmai eszmecsereire, baráti kapcsolatok kialakítására, ápolására is. A második napon a Hohentauern Nemzeti Park területén végzett természetvédelmi munkával ismerkedtünk. Az erdőgazdálkodás — turizmus — természetvédelem — energiagazdálkodás érdekütközéseivel egy olyan területen, ahol évente 500 ezer ember fordul meg. Érdekes volt ráismerni, hogy a nemzeti park területén minimális az állami tulajdon aránya és nem is tervezik növelni.

Kellemes, de nagyon hasznos, tanulságos is volt számunkra a vándorgyűlés. A témafelelősök és tanulmányútvezetők részletes, alapos szakmai anyagokat állítottak össze — tanulmányokat, korábbi és újabb szakköveket dolgoztak fel, adták át a résztvevőknek —, így jól orientált eszmecsere alakulhattak ki a résztvevők között. Úgy éreztük, valamennyi jelenlévő, hozzánk hasonlóan, komoly szakmai ismeretekkel gazdagodva térhetett haza.

AZ EFE FELVÉTELT HIRDET
1991. októbertől induló
ERDÉSZ-GÉPÉSZ SZAKÜZEMMÉRNÖKI
1992. februártól induló
ERDÉSZETI NÖVÉNYVÉDELMI SZAKMÉRNÖKI
és
FASZERKEZETÉPÍTŐ SZAKMÉRNÖKI
levelező képzésre.
Időtartama 2 év, jellege önköltséges.
Továbbá szándékunkban áll indítani
FAANYAGVÉDELMI SZAKMÉRNÖKI
képzést is, megfelelő érdeklődés esetén.
Bővebb tájékoztatás és jelentkezés
az EFE Tanulmányi és Továbbképzési Osztályán.
Cím: Erdészeti és Faipari Egyetem
9401 SOPRON
Pf: 132.
Telefon: (99) 11-100
Fax: (99) 12-240
Telex: 249-126

„Ökofasiszta” orvtámadás fenyegeti az erdőgazdaságot. Egy svéd közlés szerint nyílt háború dúl az Egyesült Államok és Kanada nyugati részein szélsőséges környezetvédők és fakitermelő vállalatok között. Előbbiek egyébként tiltott eszközökkel igyekeznek minél több kárt okozni az utóbbiaknak, hogy ezzel is elejét vegyék az idős állományok fogyatkozásának. Hosszú acélsegeket vernek a fába, és rejtenek el a közelítő utakon, őrizetlen erdei gépek hűtőrendszerébe rizst és sót csempésznek. Ötleteket ad az ilyenekhez egy legutóbb megjelent és gyorsan fogyó könyv. Igaz, hogy ebben említés történik az idevágó tiltó rendszabályokról — 10 évig is terjedhető börtönbüntetésről —, de ennek hatásosságára jellemző, hogy a kitermelők az utak, gépek, állományok állandó őrzetésére kényszerülnek. Egyes vidékeken még így is életveszélyes a motorfűrész munkája.

Bár a komoly környezetvédők Svédországban az ilyen eszközöket elítélik, mégsem tartják kizártnak, hogy ott is alkalmazásra fognak kerülni. Törvényeik egyelőre még a könyv terjesztését, fordítását is tiltják.

(AFZ 1991. 11. Ref.: Jérôme R.)

A természetvédelemnek és az erdőgazdaságnak le kell vetkőznie az egymástól való kölcsönös idegenkedést, fel kell, hogy ismerjék a közös célokat, tisztázni kell a nézeteltéréseket és együtt kell, hogy szolgálják a környezet megóvását.

Erre a következtetésre jut a svájci erdészeti egyesület az utóbbi években lezajlott sok vita során. Megállapítást nyert ezek folyamán, hogy a természeti világ újabban egyre gyorsuló változása — bár itt még a leglassabb — az erdőben is érezhető. Ez indította a természetvédelmet arra, hogy az eredetileg csak egyes jelentékenyebb előfordulásokra, ritkaságokra irányuló tevékenységét kiterjessze az erdőségek egészére. Ebben a törekvésében ütközik az erdőben gazdálkodó erdészekkel, akiknek a társadalomnak erdővel szembeni valamennyi igényét egyaránt szolgálniuk kell. Az alapvető ellentét a „tartamosság” és a „természetszerű, természeteshez közeli erdőművelés” különböző értelmezésében, megítélésében ismerhető fel. A helyes feladatmegoldást csak a bevezetőben foglalt megállapítás megszívlelése hozhatja meg.

(SchZfF 1990. 1. Ref.: Jérôme R.)

SZODFRIDT ISTVÁN

Megjegyzések Kárpáti László hullámtéri erdőkkel kapcsolatos írásához (Erdészeti Lapok 1991. április)

A hullámtéri erdők sokféle természeti érdekességet rejtene, számos védelemre érdemes állat- és növényfaj, növénytársulás húzódik meg ebben a térségben, különösen a Tisza hullámtérében. Az értékek megtartása, megmentése minden erdőgazdálkodó természetes kötelessége. Az ennek erősítése érdekében íródott tanulmány szerzőjének szándéka ezért tiszteletreméltó és nagyon időszerű. Ennek ellenére néhány megjegyzést kell tennem a leírtakkal kapcsolatosan. Néhány címűszóra hivatkozással megjegyzéseim a következők:

— **Tölgyesek védelme:** szerintem a hullámtéren „tölgyesek” természetes előfordulásban nincsenek. Ha vannak ilyenek, akkor ezek az egykori keményfás ligeterdő, régi nevén tölgy-kóris-szil ligeterdők tölgyessé szegényedett származékai. Természetvédelmi szempontból semmivel sem nagyobb értékűek, mint a nagyon kifogásolt nemesnyárasok.

— **„Sztálini” nemesnyárasok.** Nem kedvelem a szélsőségeket, sem a minden talpalatnyi helyet hasznosítani kívánó törekvéseket, de a kizárólag a természetes növényzetet fenntartani kívánó szándékot sem. Ezek ugyanis elfeledkeznek az erdők egyik fontos kötelezettségéről, vagyis a védelmi és üdülési tevékenységen kívül a fatermesztési funkció gyakorlásáról. Ha a természetes erdőkre nehezedő ilyen nyomást el kívánjuk hátrítani és megőrizni őket a fejszétől, akkor ehhez egyetlen megoldás kínálkozik: a bennük kitermelhető faanyagot valahol másutt gyorsan és hatékonyan elő kell állítanunk, mert fára szükség van. Ebben a hazában is! Ezt szolgálják a fatermesztő ültetvények, közöttük a nemesnyárasok is. A két kategória — természetes erdő- és fatermesztő ültetvények — nem egymás ellentétei, hanem egymás kiegészítői, egyik a másiknak létét indokolja. Ezért nem szolgálja a természetes erdők védelmét, ha a nemesnyárasokat teljes egészében kiebrudalnánk a hullámterekről. (Ugyanilyen megfontolásokkal az egész mezőgazdálkodásunkat — nemesített növényfajjaival, kemizálásával — lesöpörhetnénk a porondról. Amin vitatkoznunk kellene, az sokkal inkább az, hogy a két kategória milyen arányban legyen egymás mellett országos és táji keretben.)

A meglévő és épségben maradt természetes erdőket óvnunk kell. De nem általában, hanem egyedi tervezéssel, fokozott szakmai odafigyeléssel, mert a hullámtéri viszonyok időközben alaposan megváltoztak (feltöltődés, folyószabályozás, erőművek beépítése, no meg a természetes feltöltődés stb.), ezért a természetes erdők felújulását ma már aligha bízhatjuk a természetre.

Anakronizmus lenne a *megváltozott* ökológiai viszonyokra visszahonosítani az egykoron ott tenyésző és az *előző* viszonyokkal harmóniába jutott növénytársulásokat. Inkább azon kellene gondolkodnunk, mit tegyünk,

hogy a meglévő, értékeket hordozó növénytársulások a *megváltozott körülmények között is* megőrizhetők maradjanak. Ez nemes cél és csiklandós szakmai feladat, erőinket inkább erre kellene összpontosítanunk, nem pedig felületes ítéletkéssel a nekünk nem tetsző dolgokat egyszerűen leradírozni a helyükről.

És a „sztálini” nemesnyárasokkal kapcsolatosan még annyit, hogy a nemes nyárasok alkalmazásba vétele szakmánk legjobb hagyományai közé sorolható, olyan tiszteletreméltó kollégáink áldoztak egész életet erre a célra, mint *Koltay György*, *Babos Imre* vagy *Kopeczky Ferenc* (nevüket hosszú lenne mind felsorolni), életművüket a rossz hangzású politikai címkével illetni vaskos gorombaság. Ha nem tetszik a nemes nyár, értő fülekre találhatunk, ha tárgyyszerű érveléssel és szakmai indoklással vitázunk, de nem csak úgy általában. A módszer nagyon rossz ízű, hallhattuk ezt negyven éven keresztül. Szakmai kérdést akkor sem szabad politikai szólammal, címkével megoldani, ha történetesen vitatjuk helyességét. A meggyőző érvelés, az adatokkal alátámasztott fejtegetés hamarabb talál követőkre, mint a levitézlett módszer, még akkor is, ha most ellenkező előjellel szólal meg.

Hasonlóképpen puffogó frázis az, ha a nemesnyárasok közül likvidált fehérnyár-újulatról beszélünk. Nehéz elhinni, hogy ez általánosítható jelenség lenne, hiszen a fehér nyárasok magassági szintjébe éppen a megváltozott vízjárás miatt ritkán jut el az árvíz, kivételképpen akkor, amikor a kiszóródott magvak csírázásához feltétlenül szükséges lenne. Ezért az ilyen megjegyzés akkor talán megértésre, ha a tag, az erdőrésztlet megjelölését és az eset konkrét leírását is megadjuk.

— **Kubikgödörök.** Az egykori gátépítés nyomán sorjáznak a Tisza védgátja mellett. Mesterséges képződmények, tehát semmiképpen sem érdemelnek akkora figyelmet, mint a természettől fogva megjelenő élővilág tagjai. Védelmüket akkor látom indokoltnak, ha megvizsgáljuk őket, és azokat kíméljük, amelyek valóban védelemre érdemes élővilágot hordoznak. A többi pedig szépen rábizzuk a természet rendjére, vagyis nem az erdészettől kell leginkább féltelnünk ezek jövőjét, hanem a kiöntések hordalékától. A természet ugyanis visszahódítja a magáét, ha hagyjuk. Vagyis a kubikgödörök védelme rövid lejáratú eredményt hozhat csak, vitatható, hogy az egyéb, gazdálkodást fékező jelenlétük meddig vállalható.

A leírtakkal *Kárpáti László* írására kívántam reagálni elsősorban a helyes nézetek kialakítása és a tisztánlátás érdekében. Úgy vélem, érveimet érdemes mérlegre tenni, a vita hevében csak kristályosodnak azok a nézetek, amelyek a hullámtéri erdők és a természetvédelem gondjainak enyhítését eredményezik. Ebben a reményben kívántam mondanivalómat közreadni.

SZENTEI BARNABÁS

Egy elmaradt előadás helyett...

Egy, már régóta tervezett előadásom külső kényszerítő okok miatt elmaradt. A megbízóimmal egyetértésben a skandináv fűrészipar helyzetéről számoltam volna be. De hát az előadás elmaradt... Ehelyett a szervezők megkértek, hogy cikk formájában írjam le előadásom tartalmát. Ez, sajnos, a témakör nagysága miatt nem valósítható meg, mégis megpróbálom leírni leglényegesebb pontjait.

A keretfűrészek helyett körfűrészek

Szó lett volna természetesen a fűrészipar mai technológiai helyzetéről, de ez nem olyan érdekes téma. Ezt el lehet olvasni a szaklapokban is és megnézni a nagy faipari kiállításokon. Ennél sokkal érdekesebb kérdés, hogy miért nem építenek ma új fűrész, vagy újítanak fel régit keretfűrészekkel. Ez még akkor sem történik, ha a fűrésznek régi, keretfűrész hagyományai vannak. Miért építenek zömével körfűrészeket és ha igen vastag rönkanyag áll rendelkezésükre, vagy igen nagy termelésről van szó (150 000 m³ rönk felett), akkor szalagfűrész. Ezek aránya ma Svédországban 80–85% és tovább emelkedik. Lombfa fűrészüzemet pedig nem ismerek Svédországban, amelyik keretfűrészrel dolgozik.

Ennek az irányváltásnak leglényegesebb oka (és ez nagyon tanulságos a piacgazdálkodásban) a piac lassú változása, a körfűrész olcsóbb beruházási költsége, sokkal nagyobb teljesítménye és az automatizálhatóság. A piacváltozás olyan kényszerítő körülmény, amely kezd visszahatni az erdőnevelési rendszerekre is. Itt, sajnos, nem tudom tárgyalni a részleteket. A beruházás kérdését és a termelékenységét pedig egyszerűen így foglalom össze: alacsony tőkebefektetéssel (ez jelenti a beruházást és az alacsony rönk- és készárúkészletekben megjelenő tőkét is) a lehető legnagyobb teljesítményt kell elérni.

Kalkulálni! Kalkulálni!

Skandináviában elképzelhetetlen az, hogy fűrészüzemet építsenek vagy átépítsenek anélkül, hogy előzetes piacanalízist és költség/haszon-kalkulációt ne csinálnának. A költségeket kölcsönző banknak aztán megvannak a saját szakemberei, vagy külső szakembereket kér fel, akik felülvizsgálják a kalkulációkat: a bank nem akarja elveszíteni a kikölcsönzött összegeket.

Ilyen kalkulációt elvileg minden fűrészgazdasági piacismerő szakember meg tud csinálni, csak egyszer meg kell mutatni neki a módszereket. Ma már igen jó számítógépes modellek léteznek a kalkuláció megkönyvitésére, amelyek lehetővé teszik a szimulációs eljárást is, hogy egyszerre több variációt is ki lehessen számítani.

Másik érdekes témakör a piacanalízis készítése, valamint az, hogy miként irányítja a vállalatvezető/keres-

kedelmi igazgató az üzletkötőt. Hogyan tervezi a piactevékenységet, hogy kevés költséggel nagy értéket tudjon eladni, biztos vevőknek, és a vállalatnak a haszna maximális legyen. Itt is kell kalkulálni.

Svédországban nincs olyan fűrészüzem, ahol ne tudná a vezetés köbdeciméterre, hogy milyen fafajból, milyen méretű és minőségű anyaga van a készárutéren, melyik máglyacsomagban és mi van eladva, ezenkívül mi áll készen azonnali eladásra és elszállításra. Mindezt legalább naprakészen tudja, de a legtöbb üzemben már on-line rendszerek vannak. Ez a számítógépes-rendszer az alapja annak, hogy irányítani tudja az üzletkötőt és a termelést. Ezen keresztül minimalizálhatja a készárúkészleteket a nagyobb haszon érdekében. Ez a készárú (de sok helyen még a félkészárú-) irányítórendszer megadja a pénzügyi osztálynak, hogy milyen összegek fognak befolyjni a következő hetekben/hónapokban. Ez az egyik alapja a kasszakészlet-prognózisnak.

A gazdaságosság kérdése

Hallom a belső fülemmel, hogy az egyik kollégám mondja: „... igen ám, de a körfűrész anyagkihozatala rosszabb, mint a keretfűrészé!...” Ez igaz, de itt az ideje, hogy véglegesen elhagyjuk ezt a hibás álláspontot! Ne a maximális anyagkihozatalra kalkulálunk, hanem a maximális gazdaságosságra vagy haszonra.

Ugyanígy tévedett az a docens Sopronban egy kérdéssel kapcsolatban, amikor a vállalati döntést azzal indokolta meg, hogy a vállalatnak figyelembe kell venni a nemzetgazdasági érdeket is (bár ő népgazdasági érdeket említ). Egy vállalatnak csak a vállalat gazdasági érdekével kell törődnie! A nemzetgazdasági érdek kérdését a kormány és szervei irányítsák törvényekkel, utasításokkal stb. Svédországban egy szociáldemokrata pénzügyminiszter mondta a 70-es évek elején, amikor azt követelték tőle, hogy avatkozzon bele a VOLVO vállalat ügyeibe, hogy „Svédországnak csak az fontos, hogy a VOLVO haszonnal dolgozzon. Ha a VOLVO veszteséges, az rossz Svédországnak is.” Én is ezt mondtam a docens-kollégának Sopronban.

Visszatérve a körfűrészüzemek kérdésére: hogy a körfűrész vagy a keretfűrész gazdaságosabb-e a rosszabb főtermék-kihozatal miatt, ezt csak piacanalízissel és teljes költség/haszon-kalkulációval lehet eldönteni. A cél a maximális gazdaságosság. A kalkulácóban minden gazdasági tényezőt figyelembe kell venni: többek közt a kihazatalt, a fűrészpor értékesítésének a lehetőségét, a körfűrész alacsonyabb beruházás mellett nagyobb teljesítményét stb. Lehetséges, hogy adott esetben, adott vállalatnál a kritikusomnak lesz igaza, míg 250 kilométerrel odébb nem! Amint látjuk, itt is a részletes költség/haszon kalkuláció adja meg a valószínű helyes választ!

A vállalatvezetésről

Amikor a nyugati gazdasági szakembereket megkérdezik, mit tennének először egy volt kelet-európai országban, így Magyarországon is, azt válaszolják, hogy a „legolcsóbb” beruházás a vállalatvezetési módszerek modernizálása, egyes esetekben a megváltoztatása lenne. Az ilyen beruházás nem drága és általában igen nagy hatása van még „nyugaton” is. Hogy ez mennyire érvényes a magyar fűrésziparra (és erdőgazdaságra is), azt nem tudom. Talán van olyan vállalat vagy üzem, ahol a problémák nagyok, de talán van olyan is, ahol ennek az ellenkezője érvényes.

Hogy mit, hol kellene csinálni/megváltoztatni, itt nem tudom részletezni. Különbösen is, helyi felmérés nélkül nem lehet javaslatot adni. Csak egy-két általános dolgot szeretnék megemlíteni.

Eddig a vállalatvezetők törvénybe iktatott 5 éves tervekkel dolgoztak, amiken nemigen lehetett változtatni, és pont ez volt a probléma. A vállalati és üzemi tervet, a piac és más külső tényezők alakulása szerint, állandóan igazítani kell. Erre a következő példát említem.

Gépkocsivezetésnél, éles kanyarban nem állítom be a kormányt meghatározott szögre, „fixre”, mert akkor biztosan az árokba megyek, vagy az egyik vagy a másik oldalon (hasonlítsd össze az 5 éves tervvel). Figyeld meg kedves olvasóm, hogy az egész kanyar alatt kisebb-nagyobb igazításokkal vezeted át az autót. Ezt kell csinálni a — sajnos — nagyon változékony piacgazdálkodásban is. De ehhez segédeszközökre van szükség és a piac állandó figyelésére.

Ma már ez nem probléma, mert ilyen segédeszközök már vannak: számítógépes vállalatirányítási rendszerek. Van olyan, amelyik mini számítógépen fut, de olyan is, amelyik személyi számítógépre van betáplálva. A különleges fűrészüzemi témákra is csináltak már számtalan változatot. A skandináv rendszereket azonban sajnos, nem lehet átvenni alakítás nélkül. Azt a magyar „testalkathoz” hozzá kell igazítani, de ez sem nagyobb probléma. Ezt szakirányítás mellett Magyarországon is meg lehet csinálni.

Másik kérdés, mikor kell ezeket az új vállalatvezetési módszereket bevezetni és átszervezni az egész vállalati adminisztrációt. Hallottam véleményt ezzel kapcsolatban, hogy van olyan vállalatvezető aki/-k először a privatizációs kérdést szeretné lezárni. Ez igen meglepett, mert majdnem úgy hangzik, mintha az eladásra szánt autót csak majd az eladás után akarnám megmosni és megjavítani. Nem szabad elfelejteni, hogy a „vevő” nagyobbra értékeli azt a vállalatot, amelyik jobban van megszervezve. Az adminisztrációval kapcsolatban pedig egy példát. Egy 120 kilós ember, ha lefogy 70 kilóra, sokkal jobban mozog és jobban érzi magát. A tervgazdálkodásban elő volt írva, hogy 120 kilósak legyünk. Lefogni nem könnyű. Nem is kell egyszerre, de el kell kezdeni.

Konklúzió: azonnal hozzá kell kezdeni a vállalat átszervezéséhez, új vállalatvezetési módszerek bevezetéséhez, függetlenül attól, hogy a vállalat állami tulajdonban van és marad-e és összefügg-e erdőgazdasági egységgel vagy sem. Tudom, az átszervezés szónak

nincs jó csengése. De ehhez hozzá kell szokni. A svéd vállalatoknál a szervezetet, vállalatirányítást általában 3–5 évenként átnézik management szakemberekkel, azon az alapon, hogy a jó szervezetet is lehet jobba tenni: a lyukas fogat könnyebb betömni, mint esetleg később egy foghúzást átélni.

Mielőtt a svéd vállalatok ilyen rendszereket bevezetnek, először mindig költség/haszon kalkulációt készítenek és ennek alapján döntenek a végrehajtásról.

A kapitalista vállalatok is összedolgoznak a közös érdekekért

Aki nem ismeri a kapitalista rendszert, azt hinné, hogy a vállalatok „halálra” versenyzik magukat. Ez egyáltalán nem áll fenn. Az, hogy közös érdekvédelmi szövetségük van, magától értetődő. Többek közt innen kapják a nagyon jó és igen hasznos piaci és árinformációkat.

Ezenkívül egész sereg más segítséget kapnak innen. Az érdekvédelmi szövetség költségeit arányosan a termelés nagyságával, közösen viselik. Ezenkívül van még az egészen speciális svéd szövetség, ahol az összes erdőgazdaság (a faeladók) és a fűrészek, cellulózgyárak stb. (a favásárlók) tagok: ez a „fabemérő szövetség”. A tevékenység lényege igen nagy vonalakban a következő. Amikor a faanyag gazdát cserél, ha többször is, csak egyszer mérik be pontosan, az előírásoknak megfelelően. Így igen nagy „adminisztrációs” költséget takarítanak meg, amiben az eladó és vevő osztozik. Ezenkívül a gépkocsiszállításnál az anyag mindig a legközelebbi fűrészre, vagy más fogadóhelyre megy olyan mennyiségben, hogy a két vállalat csere-mennyisége kb. ugyanannyi legyen. Ezzel a szállítási költségeket csökkentik mindkét fél hasznára. Ha a csere-mennyiség nem egyenlő, akkor a különbözetet pénzben egyenlítik. Az egész eljárást ez a jól megszervezett, kölcsönös bizalmon alapuló, a vevőktől és eladóktól teljesen független szerv látja el. Még a fűrészeken lévő automatikus rönkosztályozót is bekapcsolják az olcsóbb elszámolás érdekében.

Érdekes tanulmányozni a közös érdekért való összműködést még a külön tulajdonban lévő fűrész- és erdőgazdaság közt. Itt késhegyre menő harc folyik a faanyag megszerzéséért és az olcsó árért, de amikor megegyeztek, kölcsönösen vizsgálják meg, hogy hol lehet költséget megtakarítani, mindkét fél részére.

Az előadás befejezése

Tapasztalatból tudom, hogy az előadás alatt akadt volna több kolléga, aki azt mondta volna hangosan vagy magában: ez mind szép, „de ezt nálunk Magyarországon nem lehet megvalósítani, mert...”. Nekik csak azt válaszolom, hogy mindazt, amit elmondtam, meg lehet valósítani teljes egészében vagy átalakított formában, kisebb-nagyobb mértékben, az illető vállalathoz igazítva. Ha nem teszik meg ezeket a lépéseket időben, akkor a vállalat előbb-utóbb elsorvad. Nem szabad elfelejteni, hogy az állam már nem ad mentőövet!

— Nem szabad félni a vállalat időnkénti átalakításától/átstruktúrázásától: ha a piac és a külső körülmény lassan vagy gyorsan változik/átalakul. Ez azt jelenti, hogy a vállalatnak is alakulnia kell az új környezethez. Fordítva ez soha nincs!

— Kalkulálni! Kalkulálni! Költség/haszon kalkulációt csinálni minden tevékenységre. Enélkül nem szabad dönteni. A végrehajtás után utókalkulációt kell csinálni. Ez sokszor jó tanítómester arra, hogy „mégsem így kellett volna csinálni”. Sajnos.

— Prognózisokat kell készíteni hosszabb–rövidebb időre, mindenre, de főleg a piac valószínű alakulására.

— Át kell térni a minőségi gondolkodásra. Magyarországnak nem tud versenyezni tömegtermeléssel. Így a minőség legyen az, ami a magyar árut jellemzi. Persze, ezt sem lehet elérni egy nap alatt, ehhez idő kell, de el kell kezdeni még ma!

— Át kell térni nagyobb mértékben „fűrészáru–termelésről” a félkész– és készárúkra. Itt is piacanalízisből kell kiindulni. Természetesen ez sokéves folyamat lesz, de a tervezést már most el kell kezdeni.

— Olyan termékeket kell keresni, amit más nem gyárt! Ezt persze könnyebb mondani, mint ilyet találni. De akinek sikerül, aranybányát talált.

Az Országos Erdészeti Egyesület előterjesztése a magyar kir. belügyminiszterhez, az erdőkárosítások meggátlása ügyében.

Nagyméltóságu Miniszter ur!

Az Országos Erdészeti Egyesület újabban is sajnosan értesült arról, hogy erdeink pusztítása nem kevesedik, s hogy addig, míg óhajtván várt erdőtörvényeink létrejöhetnek, erdőbirtokunk állománya tetemes kárt szenved, és nem egy község tartamos termőképességű földje változtatik terméketlen talaju birtokká.

Egyesületünk hivatászerű kötelességének ismeri a köztudomásban levő erdőpusztítások megakadályozását kérni, hogy így a sok esetben képzelt jogosultság leple alatt elkövetett erdőkárosítások és falopások elhárítására, az ország egyik nagyjelentőségű birtokának védelmére kellő oltalmat eszközölhessen, ... valamint az újabban bejelentett erdei károk behajtása s az erdőpusztítások meggátlása végett fennálló hazai törvényeink értelmében gyors és erélyes eljárásra utasítsák, s e tekintetben tevékenységük felett különösen örködjének.

Mindazonáltal a károsítók nem fenyítése, azokat újabb kihágások elkövetésére bátorítja és az erdőpusztítást mintegy közvetve terjeszti, hogy a más személyét és birtokát nem tisztelő, büntetlenül járó–kellő erdőtolvajok merészségükben annyira mennek, hogy az erdészeti tisztviselőknek és erdőőröknek sok esetben életére is törnek: bátorkodunk Nagyméltóságodat teljes tisztelettel megkérni, hogy addig is míg hazai viszonyainknak minden irányban megfelelő új erdőtörvényt nyerhetnénk, az ország törvényhatóságait újabban is felhívni méltóztatnék, mikép azok a megyei vagy városi tisztségeket utasítsák, hogy az erdei kihágásokat és fatolvajlásokat érdemlett szigorral büntessék és hogy a tárgyalás alatt levő vagy ezután feljelentendő károsítási eseteket, melyek az újabb polgári törvénykezési rendtartás tárgyában hozott 1868. évi LIV. t. cz. III. czime 95. §-ának h. pontja szerint is, ha büntényekkel párosulva nincsenek, sommás eljárás alá tartoznak, gyorsan

elintézzék, a kimondott ítéleteket végrehajtsák: végül pedig, hogy a nem szakértők által kezelt községi erdőket is, a községek igényeinek megfelelő felügyelet alá vegyék.

Buda–Pesten 1869. évi nov. hó 21–kén. Az országos erdészeti egyesület nevében. Keglevich Béla, elnök. Bedó Albert, egyleti titkár.

Ministeri körrendelet az erdők hatósági felügyelete tárgyában.

Szlávy József földmívelési-, ipar- és kereskedelmi m. kir. minister következő körrendeletet bocsátott ki: Sajnos panasz, úgy saját szemlélet útján nyert tapasztalás folytán is sajnosan kellett meggyőződnöm arról, hogy hazánkban az erdők, úgy a magánosok, mint különösen községek erdőségei is az okszerű erdőkezelés mellőzésével, részint aránytalanul nagy mérvekben vágatnak és irtatnak, részint a minden óvintézkedés nélkül rendetlen és szabályellenes legeltetés által tökéletes elpusztulásnak néznek eléje, és ez történik annak daczára, hogy hazai törvényeink, névszerint az 1807–ik évi 21. t.–czikk, s az 1840. 9–ik t.–czikk kellően figyelemben tartva, s alkalmazva eléggé alkalmasok lennének arra, hogy az erdőségek által képviselt tekintélyes tőkevagyon, józan használat mellett csonkítatlanul megtartathassék az utókor számára. Azon állomással egybekötött kötelességnél fogva, mely gondjaimat ez irányban is kiterjeszteni köteles, hivatva érzem magamat ismételve figyelmeztetni az ország összes hatóságait, hogy addig is, míg az általam az országgyűlés elé közelebb benyújtandó törvényjavaslat törvényerőre emeltetnék és életbe lépne, a már hivatott 1790/1–ik évi toczikk értelmében a területén található erdők kezelésére felügyelni, s azokat a pusztítástól az 1807–ik évi 21. tv.–czikknek esetről–esetre leendő szigorú alkalmazása által megvédeni szoros kötelességének ismerje.

(Erdészeti Lapok, 1872)

**A MEZŐFÖLDI
ÁLLAMI ERDŐ- ÉS VADGAZDASÁG**

tisztelettel értesíti Önt, hogy

1991. július 15-én

megnyitotta vadászfegyver, vadászlőszer,

vadászfelszerelés szaküzletét az

Erdőgazdaság Központjában

8001 Székesfehérvár,

Tolnai u. 1. Pf.: 71.

VADEX

NYITVATARTÁS MUNKANAPOKON:

10-18 óra között

Szaküzletünkben a neves bajorországi
fegyverüzem által

Harald Sax

gyártott és forgalomba hozott Mauser típusú golyós,
illetve 12/70 bock sörétes fegyvereket, valamint az összes
Magyarországon forgalomban lévő golyós, illetve sörétes
fegyverekhez használatos löszereket árusítjuk,
távcsőszereléshez különböző tartozékokat, továbbá
egyéb vadászfelszereléseket is tartunk.

Jelenleg 30-06 Mauser (98 típ.) német, illetve neves japán
távcsővel, háromféle távcsőfelszereléssel,
háromféle elsütőszerkezettel, 7x64 (98 típ.)

Mauser szerelése szintén három változatban,
háromféle elsütő szerkezettel, bock 12/70-es sörétesek
egy- és kétravasos kivitelben ejektorral vagy anélkül.

Löszerválasztékunk: 30.06, 7x64, 7x65R, 7x57, 7x57R,

222 Remington, 8x57JS, 243 Winchester,

308 Winchester, 9,3x62,74... stb. Sörétes 12/70,

16/70, 20/70 stb., egyéni megrendelésre,

kívánságra valamennyi fegyver- és löszertípust behozatjuk.

**FORDULJON BIZALOMMAL
SZAKEMBEREINKHEZ!**

Telefon: (22) 16473 Telefax: (22) 27525 Telex: 21-306

DR. MADAS LÁSZLÓ

A magyar erdészeket izgató néhány kérdéstről

Ismét kizöldültek a magyar erdők, mint néhány ezer esztendeje, minden tavasszal, és ha nem történik valami előre nem látható katasztrófa, akkor mindez megismétlődik talán az „örökkévalóságig”. Ne feledkezzünk meg erről, ha a „történelmi pillanatokban” mindig felbukkanó leggyötrőbb kérdésekre keressük a választ: mi lesz velünk? Az útkeresés bizonytalanná, türelmetlenné, gyanakvóná teszi az embert, könnyen elveszíti a tárgyilagosságát, és e közhangulat alól mi, erdészek sem vonhatjuk ki magunkat. De talán számunkra nem olyan idegen a jövő, mert a mi foglalkozásunk azon kevesek egyike, amelyek naponta találkozik — legalább is a tő mellett — az 50–60 éves múlttal, és majdnem ugyanennyit kell előre is néznie. Ahhoz, hogy tárgyilagosan megítélhessük saját erdészországunkat, ismernünk kell a magyar erdőgazdálkodás helyzetét is.

Vegyük számba, mit tettek az erdészek három — a mai sorsfordító időkhöz hasonló — alkalommal: 1867-ben, a kiegyezés után, 1920-ban, Trianon után, és 1945-ben, egy vesztes háború után. Idézzük meg az első esetben *Bedő Albertet*, a másodikban *Kaán Károlyt*, a harmadikban *Barlai Ervint*, akik mindhárman a maguk idejében az államerdészet vezetői voltak. Ezt a több mint száz esztendő összefoglaló egy történelmi szál szűkebb pátiumában, Visegrádon. A Visegrádi Császárvölgy egyik festői pontján áll az ún. „Királykunyhó”, amelyet öreg lucfenyők vesznek körül. Ebben a vadászházban pihent ki a vadászás fíradalmait az 1880-as években Ferenc József, az 1920-as években Horthy Miklós és az 1940-es évek II. felében Rákosi Mátyás. A fenyőfák mint élő tanúk sorakoznak fel, mindent tudnak, de hallgatnak.

Kiegyezés

1867. A 18. sz.-i erdőgazdálkodás még az „erdőből élés” szintjén állt, tehát a szükségletek megkívánva mértékig korlátlanul termelték ki az erdő fáját. Az erdő nem csak fedezte az uradalmak és a jobbágyság épület- és tűzifaszükségletét, hanem az irtványföldek tovább növelték a mezőgazdasági földterületeket. Az ácsok, bográrok, kádárok, asztalosok, hajóépítők, zsinolykésztők maguk válogatták az alkalmas faanyagot az erdőkben, a bányák, a kohók, a hámorok, az üvegutak közelében lévő erdők rohamosan eltűntek, vagy teljesen leromlottak. Annak ellenére, hogy az országnak hatalmas erdővagyonra volt, az erdőgazdálkodást sokáig nem tekintették önálló gazdasági ágának. A következő korszakban sem javult a helyzet, az 1830-as és 40-es években az erdőgazdálkodás nem szolgáltatott említésre méltó kiviteli cikkeket, sőt a kikészített fából még behozatali többletünk volt. „Az erdőt nem kéméljük, csak mindenütt haszon nélküli pusztításokhoz értünk. Sok erdő volt még Magyarországon, ahol az egész ipar abból állott, hogy hamuvá égették a legszebb fákat, így növekedésüknek csak ezt a hasznát látták (gróf Desewffy E. 1847)”.

Mindez annak ellenére történik, hogy az 1790/91, az 1807, 1836, és 1840. évi törvények teljes tanúságot tesznek arról, hogy az akkori kor a maga és a jövő nemzetnek érdekeit felfogva az erdőtulajdont megóvni és az emberi pusztítást meggátolni igyekezett.

A Bach-korszakban az osztrák gazdaságpolitika gyarmati állapotokba szorította az országot és ennek megfelelően további nagyarányú erdőpusztítások történtek.

A kiegyezés szülte alkotmányos idők beálltával, lázas gazdasági fejlődés indult meg Magyarországon, amely rohamos ütemben néhány évtized alatt átalakította az országot és a társadalom képét. Az általános gazdasági fellendülés felfokozott fafogyasztással járt (nagy-szabású vasútépítési program, mezőgazdasági beruházások, a szénbányászat rohamos fejlődése, nagyarányú építkezések, stb.). A technika fejlődése lehetővé tette a fa ipari feldolgozását, nagy fűrészüzemek, cellulóz- és papírgyárak épülnek, kibővül a fa belső és külső forgalma (Madas A. 1978.). Ebben az időben Magyarország erdőterülete 7,4 millió ha, ezen belül 1,18 millió ha (15,9%) állami, a többi magán-, illetve ún. kötött forgalmú birtok. Az ország erdőszültsége 26%.

A konjunktúra lehetőségeinek kihasználása az eddigi szervezeten és szabályozatlan erdőgazdálkodás következtében fokozta az erdővagyon kíméletlen kihasználását, részbeni leromlását és helyenként a pusztulását. Az új helyzet megérlelte az erdőgazdálkodás törvényes

szabályozását. Ebben a korszakban az erdészet vezéregyénisége *Bedő Albert volt* (1866-ban indult pályáján, 1872-ben főerdőmester, 1873-ban a Pénzügyminisztériumban az erdészeti ügyek főelőadója, 1878-ban főerdőtanácsos, 1881-ben — amikor a PM-ből az államerdészeti igazgatás átkerül a Földművelésügyi-Ipari és Kereskedelmi Minisztériumba — országos főerdőmester, és az I. Főosztály főnöke, 1889-ben — amikor az FM önálló minisztériummá válik — államtitkár egészen 1896-ig, nyugdíjbavonulásáig), akinek vasakarata, roppant szakudása, kitűnő diplomáciai érzéke, bölcs és messzenéző előrelátása végülis kikényszerítette az 1879. évi XXXI. tc. megalkotását. Az erdőtervény szentesítését több mint 10 éves huzavona előzte meg, amelynek során hatszor átdolgozták az eredeti javaslatot, amelyet az Erdészeti Egyesület és az Országos Magyar Gazdasági Egyesület együttesen nyújtott be még 1867-ben. A vitákban az egyéni kapzsiság, az osztálygóg, sok egymásnak ellentmondó tárcacérek, a rövidlátás és a bürokrácia útvesztői jelentették a döntő akadályokat. (Király P. 1966.)

Az új erdőtervény lényeges előrelépést jelentett a múlthoz képest. Az országgyűlés illetékes bizottsága szerint az új erdőtervénynek a célja: „hogy a máris aggasztó méreteket öltött erdőpusztításnak, amennyire lehet, véget vessenek, és egy biztos jövedelmet nyújtó kezelés állapotossá tegyék”. — A törvény kimondotta, hogy a kötött és korlátozott forgalmú (állami, törvényhatóságok, alapítványok, hitbizományok, részvénytársaságok, valamint közbirtokosságok és a volt úrbéri birtokosságok tulajdonában lévő) erdőket, amelyek az ország erdőterületének közel a 2/3-át jelentették — hatóságilag jóváhagyott erdőgazdasági üzemterv szerint kell kezelni, továbbá jó karbantartásuk a használatok tartósságának biztosítása végett, szakképzett erdőtisztelőket és erdőőröket kell alkalmazni. Intézkedett többek között az erdőrendezés áthágások, az erdei kihágások, az elemi és természeti veszedelmek: főként a tűz- és a rovarkárok elleni védekezés, az erdő törzskönyvek törvényhatóságoknál való vezetése, az erdei termékek szárazon és vízen való szállításának rendjéről; az erdőtervény végrehajtásának közvetlen ellenőrzésére erdőfelügyelőségek felállítását rendeli el.

Hogy a törvény holt betűjéből élő valóság lett, az is elsősorban *Bedő A.* érdeme, aki ebbéli munkásságában mindig maga mögött érezhette az Erdészeti Egyesületben felsorakozott magyar erdészek támogatását (Király P. 1966.).

Az állami gazdaságpolitika részévé vált erdészeti politika alapjait a következőkben foglalhatjuk össze:

1. Teremtődjenek meg a feltételei a gyors gazdasági fejlődés szükségleteit kielégítő fakitermeléshez és fafeldolgozáshoz, a szükséges államigazgatási, jogi, pénzügyi, műszaki és egyéb intézkedések terén.
2. Az ország erdeinek 2/3-át kitevő kötött forgalmú erdőbirtokon valósuljon meg az üzemterv szerinti gazdálkodás.
3. Létre kell hozni az állami erdőfelügyelőségek szervezetét, amelynek feladata az üzemterv szerinti gazdálkodás ellenőrzése az erre kötelezett erdőkben, és általában az erdők fokozottabb felügyelete a jövő érdekében.
4. A közel 1,2 millió ha kiterjedésű erdeivel az állam az ország legnagyobb tulajdonosa, ezeken az erdőbirtokon magas színvonalú erdőgazdálkodás valósuljon meg, egyrészt azért, hogy minél nagyobb súllyal jelentkezzen az ország faellátásában és a fakereskedelemben, másrészt az állami erdőgazdálkodás követésre találjon az egyéb tulajdonú erdők kezelésében is.
5. A kincstári erdők igazgatására hatékony szervezet alakuljon ki, amely végül is a minisztérium-erdőigazgatóság-erdőgondnokság-erdészkerület tagozódásában szerveződjék meg.
6. A magán erdőbirtokokat ugyan egyelőre a szabályozáson kívül kellett hagyni a nagybirtokosok és a politikai hatalom összefonódása miatt, de törekedni kell ezeken az erdőbirtokon is az erdők fokozottabb védelmére és a gazdálkodás fejlesztésére.

Erre az időszakra esik a kiváló képzettségű és szakmáját hivatá-

sának tekintő erdőmérnöki kar, vagy valamivel később az erdőri kar kialakulása. Ebben oroszlánrésze a Selmecbányán székelő Bányászati és Erdészeti Akadémiának, illetve a létrehozott erdőri szakiskoláknak volt. (Madas A. 1978). Ekkor teremtődött meg a magyar erdészeti szakirodalom, mely mindazokat a korszerű ismereteket közvetítette a szakemberek, illetve a tanulóifjúság felé, amelyek a korszerű erdőgazdálkodás kifejlesztéséhez elengedhetetlenül szükségesek voltak. Az Egyesület „Deák Ferenc alapítvány” pályázataiból kitűnő szakkönyvek egész sorozata jelent meg. Figyelemreméltó kezdeményezése volt az Egyesületnek az először 1882-ben kiadott „Erdészeti zsebnaptár” megjelenítése szakirodalmunkban. Az erdészeti fejlesztése szempontjából kiemelkedő helyet foglal el az „Erdészeti Lapok”, amelynek oldalain az erdőgazdálkodás legkülönbözőbb ágazataiba vágó tanulmányok jelentek meg, szakmai nézetek csaptak össze. Így valóban a hazai erdészeti ügyei iránt érdeklődő legfőbb központi fórummá és hatékony eszközzé vált az erdőgazdálkodás fejlesztésén fáradozók kezében. (Király P. 1966.)

Bedő Albert 1896-ban nyugdíjba vonult, és intő szavával zárjuk le e korszak krónikáját: „...most és mindörökké igazság az, hogy az összetartás kis dolgokat is nagyra nevel, míg a meghasonlás a nagyokat is romlásba tereli... szeressük hazánkat, nemzetünket és szakmánkat hűséggel, egyetértéssel és összetartással.”

Trianon

1920. Magyarországra a trianoni békeszerződés következtében elvesztette a 7,4 millió ha-nyi erdőterületének kerekén 84%-át és faállományának legértékesebb részét, azokkal az európai színvonalon berendezett állami erdőbirtokokkal együtt, amelyekre a magyar államerdészet évtizedeken keresztül anyagi és szellemi beruházásait összpontosította — a történelmi Magyarország Európa egyik legjelentősebb faexportőr állama volt, és az erdészetet a nemzetgazdaságnak jelentős szerepet játszó, megbecsült ágaként működött.

A visszamaradt 1.175.800 ha erdőterületet közel 50%-ban sarjerdők borították, az ország erdőösültsége 11,8%, és az erdők élőfákészlete 77,4 millió m³, a feltételezett állapotnak (113 millió m³) nem érte

el a 70%-át. Az állami erdők jelentéktelenné zsugorodtak, 48 ezer ha-ra (4,1%). Az ország máról-holnapra a térség legnagyobb faimportáló államává vált — a mennyiségi és minőségi veszteség mellett nehezítette a helyzetet a megmaradt erdők aránytalan eloszlása: az erdők túlnyomó részt az Északi-középhegységben és a Dunántúlon helyezkedtek el, míg a nagy kiterjedésű Alföld erdőösültsége mindössze 4,3% volt.

A szinte felmérhetetlen anyagi veszteség párosult azzal az elkeverítő jelenséggel, hogy az elcsatolt részekből özönlöttek az erdészeti szakemberek az országba és ezt a tömeget a megmaradt 12%-nyi erdőségnek kellett volna befogadnia. Az erdészetszadalmat eddig soha át nem élt, késhegyig menő kenyérharc örölte. Növelte a nehézségeket az egyre növekvő infláció. Az erdőkkel együtt az erdészeti elvesztette azt a befolyását, melyet a háború előtt élvezett az országban. (Király P. 1966.)

Az összeomlás, a zűrzavar, a reményvesztettség hónapjaiban tűnt fel igazi nagyságában *Kaán Károly, a háború előtti államerdészeti kar egyik legtehetségesebb tagja*, akit nem bénított meg a körülötte kavargó káosz, hanem tudomásul vette Trianon realitását, leszámolt az álmokkal és az új helyzetnek megfelelő új erdészeti politikát fogalmazott meg: az országépítés, a felemelkedés és egy ismét felvirágzó magyar erdészeti politikáját. Hatalmas energiával, megingathatatlan elszántsággal és kitűnő szakértelemmel, haladéktalanul hozzáfogott a kitűzött célok megvalósításához.

A Kaán Károly által meghatározott erdészeti politika lényeges céljai voltak:

- korszerűsíteni kell az erdészeti igazgatást,
- növelni kell az erdők területét, elsősorban a fátlan Alföldön,
- belterjessé kell tenni a magyar erdőgazdálkodást,
- az üzemterv szerinti kezelést minden erdőre kötelezővé tevő erdőtvényt kell alkotni,
- meg kell teremteni a háború utáni erdőgazdálkodáshoz szükséges pénzügyi és hitelfeltételeket,
- az erdő és a természetvédelem érdekeit egybe kell kapcsolni.

A szívós munkának rövidesen megjelentek az első eredményei. A törvényhozás elé terjesztik és elfogadtatják az 1923. évi XVIII. — XIX. — XX., XXI. törvényeket az „erdészeti igazgatásról”, az „alföldi erdők telepítéséről és a fásításokról”, „az Országos Erdői Alapról”, és az „Erdőbirtok-hitelről”. A magyar erdőgazdálkodás megtette az első határozott lépéseket a kibontakozás felé, és megkezdődött az új erdőtvény előkészítése. (Király P. 1966.)

Kaán Károly meggyőződése volt, hogy az oktatás és a nevelés egyik legfontosabb eszköze a megújulásnak. Az abban az időben kiöregedő, nyugdíjba menő, tiszteletreméltó idős főiskolai tanárok helyére az államerdészet legkiválóbb fiatal szakembereit irányította, a Selmecbányáról Sopronba menekített Bányamérnöki és Erdészeti Főiskola Erdészeti Karára. Ez a tanári kar a második világháború végéig megszilárdította és továbbfejlesztette a Főiskola európai színvonalát és hírnevét. (Madas A. 1978.)

A békefeltételek által előidézett nagy megrázkódtatás Egyesületünk életében is erősen érezte a hatását. A hanyatlás már a háború alatt megkezdődött, most pedig romlása csaknem végzetessé vált. A legnagyobb baj talán az volt, hogy ebben a válságos időszakban nem állt rátermett, erős vezető az Egyesület élén. (Király P. 1966.)

Az egyesületen belüli torzalkodások meghasonlásokhoz vezettek és a tagság megosztottsága miatt *nem állt egyértelműen Kaán Károly mögé*. Ez a körülmény azután az 1923. decemberében megtartott vezetőségválasztó közgyűlésen a magyar erdészetre nézve szinte végzetes eredményre vezetett, mert a 11 erdőbirtokos, 205 államerdészeti és 890 magánuradalmi jelenlévő tag nem választotta meg az I. alelnökké Kaán Károlyt, amely tisztséget pedig a századforduló óta az államerdészet mindenkorai főnökeivel töltötték be. Kaán ellenfelei a választás eredményét olyan színben állították be, mint saját szaktársainak, a magyar erdészetenek, az erdőmérnöki karnak bizalmatlansági nyilatkozatát. *Kaán Károly a következő évben hivatali állásáról lemondott*. Kaán Károly eltávozása a magyar erdészeti életről nagy vesztesége nem csak a magyar erdészetenek, de az egész magyar közéletnek is. Ha energiájának és hatalmas szellemi kapacitásának, amit bukása után már csak irodalmi alkotásokban tudott kiélni, legalább egy részét tettekbe tudta volna váltani, bizonyára sok minden másképp alakult volna a magyar erdészeten. (Király P. 1966.)

A második világháború után

1945. A II. világháború egy rombadöntött országot hagyott maga után, amelyben a romok eltakarításával és az elemi létfeltételek megteremtésével indult meg az élet. Az ország a bécsi döntések nyomán visszakapott 2,4 millió ha erdőterületét — melybe 5 éven keresztül jelentős szellemi és anyagi erőt fektetett be — ismét elvesztette.

Az alapvető politikai, társadalmi és gazdasági változások egyik legjelentősebbje a földreform volt, amelynek során az ország hosszú távú érdekeinek messzemenő figyelembevételével, az erdők nem kerültek felosztásra, hanem zömében állami tulajdonba jutottak. Állami erdő lett 888.610 ha, egyéb tulajdonú 295.252 ha. Az ország erdőszültsége 12,6%.

A közel 1 millió ha állami erdő kezelésére a kormányzat 1945 decemberében létrehozta a Magyar Állami Erdőgazdasági Üzemek (MÁLLERD) szervezetét, melynek *ügyvezető igazgatója Barlai Ervin lett*, a legsokoldalúbban képzett, nagyműveltségű, kitűnő szervező-készségű szakember. A MÁLLERD vezetésének első és legfontosabb lépése az volt, hogy az államosított erdőkkel együtt minden erdészeti alkalmazottat — erdőmérnököt, erdészt, fizikai munkást — átvettek. Ennek az volt a felbecsülhetetlen értéke, hogy a gazdálkodás megindulásának pillanatában az új szervezet rendelkezésére állt gyakorlatilag az ország teljes szakembergárdája, azzal a sokéves tapasztalattal, helyi ismerettel, mely az erdőgazdálkodásban pótolhatatlan előnyt jelent. A MÁLLERD rövid idő alatt kialakította az államerdészetben már a múlt század óta jól működő szervezetét (központ-erdőgazgatóság-erdőgondnokság-erdészkerület) egységes irányítási alá vonta a legkülönbözőbb nagyságú, minőségű, tulajdonságú erdőket. A költségvetési rendszer jól átlendítette az új szervezetet a megindulással járó nehézségeken. (Madas A. 1978.)

Barlai az 1946-ban megjelent *„Erdőgazdaságpolitikai irányelvek”* c. tanulmányában részletesen áttekinti a két világháború közötti időszak erdőgazdálkodását, elemzi a háború után kialakult helyzetet, majd új erdőgazdaság-politikai irányelveket fogalmaz meg. Elemzése szerint a „trianoni békeszerződés következtében kialakult súlyos viszonyok között, egységes erdőpolitika sajnos nem alakult ki. Elhangzott a védszkiáltás, hogy meg kell menteni a magyar erdőket, de Kaán Károly idő előtti visszavonulása, az új erdőtvény — az 1935. évi IV. tc. — már elkésett hatálybalépése, az általános gazdaságpolitikai helyzet, majd a II. világháború, nem adott lehetőséget az erdőpolitikai alkotó munkára. Különösen az 1930-as évek elejétől fogva példátlan mértékben indult meg erdeink leromlása. Helyzetelemzésében megállapítja, hogy az ideális 221 millió m³ élőfakészlettel szemben levezetése szerint csak alig több mint 60 millió m³ élőfa készlet a meglévő, az állományok eredete szerinti megoszlás 59%-ban szálerdő, 41%-ban sarjerdő; kedvezőtlen az állományok kormegoszlása; a hazai erdőgazdálkodásunk alig éri el az 1,22 m³/ha átlagfatömegnövekedést; súlyosbítja a helyzetet a közel 230 ezer ha elmaradt erdőfelújítás. „Előttünk áll a múlt, hibáival, mulasztásaival, sokszor jó szándékú törekvéseivel, de minden komoly, átgondolt, s modern erdészeti elveknek megfelelő kezdeményezést elnyelt a történelmi förgöteg — a jelen feladata, hogy olyan erdőgazdaság-politikai irányelveket fectessünk le, amelyek a jövő érdekében jóváteszik a múlt bűneit.”

Ezek:

- „Tulajdonjogi vonalon legfőbb tennivalónk, hogy az erdőket az állam tulajdonában őrizzük. Száz éves lejáratú befektetésekre csak az állam vállalkozik, vagyis több nemzedékre szóló tervszerűséget, évtizedeken át tartó és mindig újabb évtizedekre, évszázadokra előrenéző erdőnevelést csak az állami gazdálkodástól várhatunk... Minden tulajdonjogi változásnál csak úgy tudunk helyes ítéletet alkotni, ha a problémát az erdőtöke konzerválásának, mint döntő fontosságú erdőpolitikai célkitűzésnek rendeljük alá.”
- „Erdőterületeinket minden célszerű eszközzel növelnünk kell, a 12,6%-os erdőszültségi arányt mindenáron fel kell javítanunk. Csak így módon juthatunk el oda, hogy a belföldi faigényeket egyre kedvezőbb arányban elégíthessük ki, hogy az erdőszegény vidékeink erdőszültségek legyenek és így az erdő áldásaiban az ország egész lakossága részesülhessen. Ezt a célt szolgálta az 1923. évi Alföldfásítási törvény, mely azonban csakhamar elakadt, 1936-ban újabb programot készítettek, mely 15 évet szabott ki 110.000 ha futóhomokos, vadvízes, árvízátogatott terület beerdősítésére, és 14.170 ha facsoport és fásor létesítésére, a terv azonban papíron maradt. Most kellene az elejtett fonalat tovább szőni. Ezen felül erdőt kellene létesíteni mindazonokon a területeken, amelyeknek erdőgazdasági hozama egyáltalán nincsen, vagy nem kielégítő. Ezt a célkitűzést egy általános tagosítási eljárás során lehetne

legalkalmasabban megvalósítani, melynek során a mezőgazdasági és erdőgazdasági érdekeket egymással harmonikusan egyeztetni lehetne.”

- „A hazai önellátás feladatát szolgálna ama *növedékpolitika* megvalósítása, amelynek lényege az, hogy ugyanazon területen, ugyanannyi idő alatt lényegesen nagyobb fatömeg nevelésére törekszünk. Erre a célra kiválóan alkalmas *gyorsan növő fafajokkal* rendelkezünk, főleg a nyárfélésegek családjában. Ha a közeljövőben 170 ezer ha-on ráállítanánk az erdőgazdálkodást a gyorsan növő fafajokra, lényeges mértékben segíthetnénk a hazai faanyag-ellátás nehézségein. A növedékpolitikához tartozik még meglévő állományaink feljavítása. Különösen sürgős, hogy a *sarjerdőket átalakítsuk*, mert hozamuk lényegesen az átlag alatt marad. Az állományátalakítás vonalán törekednünk kell fenyeveseink szaporítására is. Ez idő szerint évente mindössze 80–85 ezer m³ fenőanyagot tudunk racionálisan kitermelni, holott a hazai szükséglet minimálisan 1,2 millió m³ lenne.”
- „A letarolt és beerdősítésre váró *erdőterületeink felújítása* meghaladja ma már az egyszerű üzemi feladatokat kereteit. A végzetes mulasztások pótlása azonban emberfeletti munkát és komoly áldozatokat kíván, költségei meghaladják az évi 25 millió forintot, ha évente mintegy 60 ezer ha-t akarunk erdősíteni. Múlhatatlanul szükséges volna egy *„Erdősítési Alap”* létesítése. Az Alap főbevétele az erdei termékek árához külön számítandó néhány %-os felár jelentené. Ahol csak lehetséges, térjünk át a természetes felújításra, hogy az itt megtakarítható költségeket az erdősítési hátralék minél gyorsabb felszámolására fordíthassuk.”
- „Felújításaink, erdősítéseink csak akkor lesznek maradandóak és teljes értékűek, ha *védelmük* gondoskodunk! Minden eszközzel meg kell gátolnunk az oktan legeltetést. A meglévő legelők szakszerű karbantartásával és gondos kezelésével bizonyosan biztosítani lehet az állatállomány legeltetését szükségesletét. Amíg ezt a legsúlyosabb kártevést meg nem gátoljuk, addig az erdőfelújításokkal járó óriási befektetéseknél nincs értelme.”
- „Erdőgazdálkodásunk újjáépítését csak úgy tudjuk megoldani, ha az állam jövedelmező erdőgazdálkodást folytat. Lehetetlenség, hogy állami szervek, hatóságok, az erdőgazdálkodással kapcsolatban, a maguk külön szempontjait érvényesítsék. Ha az erdőgazdálkodást elviselhetetlen adóterhekkel sújtják, akkor csak újabb rablógazdálkodásra, az élőfátöke további kizsárolására kényszerülnek az erdőgazdasági üzemek, holott az államnak éppen az erdők jelentik a legértékesebb vagyontörelét. Öngyilkos adópolitika volna, ha az állam a saját kezével fojtogatná önmagát.”
- „Nem kevésbé szükséges, hogy *okos árpolitikkával* gondoskodjunk az erdők jövedelmezőségéről. Ha olyan árak érvényesülnek, amelyek a fatermékek előállítási költségét sem fedezik, akkor a fa ismét közöskormány lesz. Természetes hasznunk mutatkozni kell, csak ezt azonnal fel kell használnunk, halaszthatatlan, életbevágó beruházások tetemes költségeinek a fedezésére. Beruházási politikát kell folytatni!”
- „Az erdőgazdaság-politika szervesen összefügg az *általános fa-gazdálkodás* alakulásával is. Minden hiba, ami a fafelhasználás területén mutatkozik, súlyos visszahatással van az erdőgazdálkodásra. Ezért *nem szabad a racionális fafelhasználás gondolatát elválasztani az erdőgazdaság-politikától* nemcsak a meglévő faanyagok célszerű és nemzetgazdaságilag indokolt szétosztására kell súlyt helyezni, hanem ezen túlmenően rendszeres vizsgálat tárgyává kell tenni a fa korszerű felhasználásának a lehetőségét, és bizonyos területeken a fa felhasználásának korlátozását. Ideje volna megtanulni végre, hogy a fa nem tüzelőanyag, hanem a legfontosabb ipari nyersanyagok egyike.”
- „Az önellátás érdekében át kell térni mihamarabb a *minőségi és értéktermelésre*. Erdőgazdálkodásunk az elmúlt 20 esztendő óta csakban átlagosan 16% műfát termelt ki. Ez a műfakihasználás még igen alacsony. Részben hozzá nem értés, részben a nemtörődömség kifejezője. Az idehaza ki nem termelt műfát drága pénzen, külföldön kellett megvásárolnunk. Elérkeztünk tehát oda, hogy az erdők szakszerűtlen kizsárolása ellen, és a magasabb műfakitermelési százalék biztosítása érdekében most már erdőgazdaság-politikai síkon vegyük fel a küzdelmet. Ezen túlmenően át kell térnünk a céltudatos értéktermelésre, vagyis *erdei termékeinket ne feldolgozatlan nyersanyagként értékesítsük, hanem belföldi munkával törekedjünk a bennük lévő értékek megsokszorozására*. A kitermelt fát minél nagyobb százalékban mechanikai és kémiai feldolgozás útján kell értékesíteni. Az így nyert kész vagy félkész faáru külföldi értékesítésével bőven fedezhetjük annak a famennyiségnek az értékét, amit a belföldi fafogyasztás érdekében feltétlenül importálni kell. Pl.: ha tűzfánkából farostlemezeket gyártanánk, egy vagon farostlemez árából 6–8 vagon tűzfát hozhatunk

be a külföldi fapiacokról. Erdőgazdálkodásunk céltudatos értékmelés esetén ténylegesen abba a helyzetbe juthatna, hogy az ország fabehozatali szükségletét saját erejéből fedezhetné. Ennek az volna az előnye, hogy az erdőgazdasági termékek, iparcikkek exportjának ellenértéke kizárólag erdőgazdasági import céljaira legyen fordítható, vagyis külkereskedelmi téren önkompenzációra rendezkedhetnek be. Ilyen megoldásnak a jogosultságát erdővédelmi érdekek támaszthatják alá. Az önkompenzáció segítségével fokozatosan leszoríthatnánk a kitermelést a normális színvonalra, és megóvhatnánk élőfaállományunkat a pusztító túlhasználat veszedelmétől."

— „A magyar munkaerőgazdálkodás szempontjából a módszeres erdőgazdasági terv kibontakozása ugyancsak mérhetetlen jelentőségű volna. Ha állandó foglalkoztatást tudunk teremteni megfelelő szociális színvonalon, akkor egyre növekvő mértékben jelentkezik majd a munkaerőkínálat az erdészeti üzemeknél. Állandó és szakképzett erdei munkásság toborzásával pedig számíthatunk azokra a falusi rétegekre, amelyek kirekedtek a földreformból.

Röviden felvázoltuk a követendő erdőgazdaságpolitikai irányelveket. Csak azokra a problémákra akartunk rámutatni, amelyeken a legsürgősebben segíteni kell, amíg véglegesen nem lesz késő. A

1991. Sorsfordító időköt élünk. A rendszerváltás, a napjainkban zajló politikai, gazdasági és társadalmi útkeresés az erdészeti társadalmat is érzékenyen érinti. Még nem tűnt fel olyan markáns vezéralak, aki nagy hozzáértéssel felmérné jelenlegi helyzetünket, biztos ítélettel meghatározná az új helyzet erdészeti politikáját és praktikus politikai érzékkel, egyéniségének tekintélyével, megingathatatlan állhatatossággal a kibontakozás és a fejlődés útjára igazítaná erdőgazdálkodásunkat. — Remélhető, hogy itt van köztünk az elhivatott ember, csak meg kell találnunk, és aztán egységesen mellé kell állnunk, hogy sikeresen küzdjön a számunkra legfontosabbért: erdeink jövőjéért. Addig azonban megkíséreljük egyes szakemberek, kisebb alkotó közösségek véleményeiből, elemzéseiből, javaslataiból, publikációiból összeállítani mindazt, amit az erdészeknek most tenniük szükséges. Hatalmas ismeretanyag gyűlt össze az elmúlt 45 esztendő alatt. Ezt kell átrostálnunk, hogy a hiteles elválják a hamistól, a pillanatnyi a maradandótól, a fontos a mellékestől, az érvek a közhelyektől, az egyéni ambíciók a társadalmiétól.

Mai helyzetünket úgy jellemezhetjük, hogy míg egyfelől adáz vitákat folytatunk egymással és másokkal, az erdészeti politikai alapelvek megfogalmazásában és fontos részei még ugyancsak képlékeny állapotban vannak, addig viszont már olvasható az erdőtörvény-tervezet legfrissebb változatának számozott kiadása. Emlékezzünk arra, hogy 1989 májusában Főhatóságunk akkori vezetése „fű alatt” az Országgyűlés elé vitte az 1961. évi erdőtörvény módosításáról szóló törvényjavaslatát, amelynek egyetlen lényeges rendelkezése volt: „A gazdálkodó szervek, társadalmi szervezetek, az egyéb jogi személyek és magánszemélyek az erdő tulajdonát, vagy haszonbérletét korlátozás nélkül megszerzhetik, illetve a tulajdonukban levő erdő tulajdonjogot vagy használatát átruházhatják”. Ezt az elhamarkodott törvényjavaslatot az Országgyűlés elvetette. — Hasonló eset történt 1990 novemberében, az önálló képviselői indítványként beterjesztett vadgazdálkodási és vadászati törvénytervezettel, amely ugyancsak „fű alatt” került az Országgyűlés elé. Ezt a törvényterveze-

feladat olyan nagy, hogy ahhoz az egész magyar társadalom támogatása szükséges. Ezt kérjük és reméljük, hogy meg is szerezhetjük."

A MÁLLERD 11 erdőigazgatósága, 275 erdőgondnoksága, valamint fűrészüzemei kiválóan szervezték meg a nemzetháztartás, valamint a lakosság akkori viszonyai közötti lehetséges ellátását, megszüntették az illegális fakitermeléseket, fokozatosan korlátozták a fakereskedők vállalkozói termeléseit, a túlhasználat ellensúlyozására 2 millió m³ körüli szintre csökkent a fahasználat, 116.000 ha erdőfelújítást végeztek, évi átlagban 50%-kal több mesterséges erdő létesült, mint a háború előtt, a csemetekertek területe 635 ha-ról 1110 ha-ra növekedett. Közben megvalósult a fapari üzemek államosítása és a termelés beindítása is. (Madas A. 1978.)

Az erdészek számára békésnek tűnő biztos fejlődés azonban nem tartott sokáig. A megalakult pártállam 1949-ben megszüntette a MÁLLERD-et, *Barlait idő előtt nyugdíjazta*. Barlai Ervin erdőgazdaság-politikai irányelvei azonban beépültek az egymás után következő tervtörvényekbe, és a folyamatosan megjelenő további minisztertanácsi és egyéb rendeletek: I. Hároméves Terv (1947. évi XVII. tc.), I. Ötéves Terv (1949. évi XXV. tc.), 1040/1954. M.T., 3009/1955. M.T., 3054/I.17. — 1956. Korm. hat. 1/1966. FM, PM. rend. stb. Gazdaságpolitikai irányelvei ma is élnek.

tet, amely egyoldalúan rendelkezett az erdőgazdálkodás létét jelentősen befolyásoló vadgazdálkodásról, az Országgyűlés ugyancsak elvetette. Ezek az intő jelek arra figyelmeztetik szaktársadalmunkat, hogy vessünk véget a parttalan vitáknak, fogalmazzuk meg közös bölcsességgel és egyetértéssel az új erdészeti politika világos és időtálló alapelveit, és az erdőtörvény-tervezetet akkor vitassuk meg nyilvánosan, amikor még van értelme. Joggal vélhető, hogy a Főosztály mai vezetői a siker biztosabb reményében terjeszthetik az FM vezetői értekezletei elé életbevágóan fontos javaslataikat, ha maguk mögött érezhetik a szaktársadalom támogatását, mert igénybe vették a „társadalmi előkészítés” segítségét. Valamennyiünk érdekében éljenek vele, amíg nem késő.

Vizsgáljunk meg ezek után *néhány erdészeti politikai kérdést*.

Az *erdők valóságos állapota* felőli bizonyosság Be-dőt, Kaánt és Barlait egyaránt izgatta, de mindhárman elfogadtak az élőfakészletre, a hektáronkénti fatömegre, a növedékre, az erdők eredetére és elegyarányára, valamint a korosztály megoszlásra, az akkori körülményeknek megfelelő pontossággal megállapított számértékeket, amelyek nélkül nem lehet sem a folyó gazdálkodást irányítani, sem a jövőt megalapozó intézkedéseket megtenni. — Nos mi, a mai információbőségben különböző vélemények között tévelygünk, pedig valamilyen mégis csak egyetértésre kell jutnunk. *Fogadjuk el az erdőrendezésben legjártaabb, leghitelesebb szakembereink idevágó megállapításait és az erdőrendező-ség adatait*.

Sali Emil korrektül levezette, hogy mind Kaán, mind Barlai alábecsülte az akkori erdők élőfakészletét. Megállapította, hogy az élőfakészlet az 50-es évek első felében számba vett, mintegy 125–130 millió m³-ról 1980-ra 253 millió m³-re növekedett. A növekményben 6%-os mértékben játszik közre az, hogy 1971-től új fatermési táblákat használunk, a 94% tehát érdemi jellegű. Az élőfakészlet növekedésének legfőbb okai: az erdőterület jelentős gyarapodása, amely kezdetben lassan, majd egyre gyorsuló mértékben (1979-ben 53%-

ban) növeli az élőkészletet; jelentősen nőtt a faállomány átlagkora, amelynek viszont egyre csökkenő hatása van a növekményre (1979-ben 44%-ban). Az erdők növedéke eléri a 10 millió m³-t.

Halász Aladár 1988-ra az alábbi adatokat rögzíti: az élőkészlet 281,9 millió m³, a fajlagos élőkészlet 184,7 m³/ha, a bruttó fakitermelés összesen 7,96 millió m³, amelyből véghasználat 70,3%, gyérités 21,7%, tisztítás 4,5%, egészségügyi termelés 3,5%.

Aki nem fogadja el ezeket a számokat, az bizonyára nagy szolgálatot tesz a magyar erdőgazdálkodásnak akkor, ha pontosabb és hitelesebb adatokkal finomítja azokat.

Az állami erdőgazdaságok helyzetének megítéléséhez vegyük alapul *Halász Aladár 1990-ben írt tanulmányát*, amelyhez a szakközönség megint csak szamizdat kiadásban juthat hozzá.

Halász A. a tőle megszokott hitelességgel írja le azt a folyamatot, amely a mai helyzet kialakulásához vezetett. Fontosabb megállapításai: „Az 1988. évi adatok szerint a MÉM felügyeleté alá tartozó állami erdőgazdaságok mintegy 5 millió m³ bruttó fatömeget termeltek ki, s az általuk termelt faválasztékokból zavartalan ellátást biztosítottak. Nettó árbevételük 20,2 milliárd Ft (ebből 8,9 milliárd Ft a fafeldolgozás nettó árbevétele — 44,5%), mérleg szerinti pénzügyi eredményük a nettó árbevétel 10%-a, azaz 2,1 milliárd Ft, költségvetési kapcsolataik pozitív egyenlege 2,7 milliárd Ft volt.

Külcapcsolatait tekintve: dollár elszámolású nettó export-árbevételük 5,5 milliárd Ft, az összes árbevétel 27,3%-a, exportjuk dollárkitermelése 34,5 Ft volt. — Ezen eredmények alapján az állami erdőgazdaságokat és az erdőgazdálkodást sikerágazatnak szokták minősíteni. Hamis és félrevezető azonban az olyan értékelés, mely a 15–130 éves átfutási idővel dolgozó erdőgazdálkodás eredményességét kizárólag az éves eredmények alapján, a gazdálkodás hosszú távú hatásainak a vizsgálata nélkül minősíti. Reális képet csak a hosszabb időszak tényezőinek az üzemtervi lehetőségekkel való egybevetése adhat. Ennek megfelelően az erdőrendezőiségek és a felügyelőiségek 1972 óta azonos rendszerben felépített adatai alapján a MÉM állami erdőgazdaságok és összehasonlításként a termelőszövetkezetek utolsó 17 év erdőgazdálkodásáról tényszerű megállapítások alapján az alábbi következtetéseket lehet levonni:

— *Az összes fakitermelés alakulása* alapján a távolabbi jövőre is kiható mennyiségi túlhasználatról országos viszonylatban sem az állami erdőgazdaságoknál, sem a termelőszövetkezeteknél nem lehet beszélni. Ezt az üzemtervek szerint kitermelhető fatömeg folyamatos növekedése és az aktualizált üzemtervi adatok szerint az élőkészlet növekedése is alátámasztja.

— A helyzet gazdálkodónkénti megítélése mélyebb számszerű elemzést igényel, de az erdőfelügyelőiségek szöveges beszámolóit e tekintetben bizonyos támpontot adnak. Ezek az 1980-as évek második felében egyes erdőgazdaságoknál már az összes fakitermelési lehetőség évek óta tartó nagymértékű túlteljesítéséről számoltak be. Így pl. a Somogyi EFAG-nál 1986-ban 21%-os, a Kiskunsági EFAG-nál 27%-os, a Felsőtisza EFAG-

nál 18%-os túlteljesítést jeleztek. Ennek alapján ezeknél a gazdaságoknál a jövőre is kiható mennyiségi túlhasználatot lehet feltételezni. Az a tény azonban, hogy a teljes területtel kitermelt véghasználatok üzemtervi és ténylegesen kitermelt fatömegének összehasonlítása céljából végzett 1986. évi felmérés szerint az állami erdőgazdaságoknál az erdőrészteltek tényleges fatömege országos viszonylatban 6,9%-kal, a nagymértékű túlhasználatot terhelte erdőgazdaságoknál is 7,1–11,5%-kal nagyobb volt, mint az üzemtervi fatömeg, arra enged következtetni, hogy a mennyiségi túlhasználat egy része ezeknél az erdőgazdaságoknál is az üzemtervi alábecslés következménye.

A véghasználatok hektáronkénti fatömegének az üzemtervi lehetőséget számottevően és folyamatosan meghaladó mértéke az állami erdőgazdaságoknál országos viszonylatban — nagy valószínűséggel — minőségi túlhasználatra, a termeléseknek a jobb minőségű állományokba történő elhagyására, s így az erdővagyon fokozatos minőségromlására utal.

Az erdőfelügyelőiségek szöveges beszámolóit szerint ennek szórványos jelei már az 1970-es években mutatkoztak. Az 1980-as évek beszámolóit szerint pedig ez a tendencia — főleg a kedvezőtlen adottságú erdőgazdaságoknál — már meglehetősen általánossá vált. Az 1985. és 1986. évi beszámolók már a jó minőségű állományokban évek óta folyó túlhasználatról számolnak be. Megjegyzik azonban, hogy az állományok „jó, közepes és gyenge” minőség szerinti besorolásának a régi és az új üzemtervekben alkalmazott változása e tekintetben az összehasonlítást némileg zavarja. Ez azonban — különösen egyes erdőgazdaságok esetében — a minőségi túlhasználat valószínűségét nem teszi kérdésessé.

— *A gyéritések* esetében az üzemtervi előírásnál kisebb területen lényegesen nagyobb a fatömeg, vagyis az üzemtervi előírást lényegesen meghaladó hektáronkénti fatömeg kitermelése feltehetően azzal függ össze, hogy az erdőgazdaságok (és a termelőszövetkezetek is) a régi üzemtervekben még a régi szemléletben előírt kétszeri beavatkozás helyett — gazdaságossági megfontolásból is — egyszeri intenzívebb gyéritést végeztek. Erre utal az a tény is, hogy a hektáronkénti fatömegben mutatkozó túlteljesítés mértéke az üzemtervi lehetőség hektáronkénti fatömegének növekedésével nagyjából azonos ütemben csökkent, mivel az üzemtervi előírások közelítették a gazdaságossági követelményekhez. Ennek alapján az 1970-es években még az erdőfelügyelőiségek is indokoltnak minősítették a gyéritések fatömeg-túlteljesítését. Az 1980-as években azonban már a növedékfokozó gyéritésekkel kapcsolatban is több erdőgazdaságnál minőségi túlhasználatot jeleztek. Ezt azonban a modelltablák ismerete alapján — valószínűleg — legfeljebb elszórt egyedi jelenségnek lehet tekinteni, miután a jelenleg alkalmazott modelltablák, s ezek alapján az üzemtervek is — ismereteim szerint — még sok esetben gyenge termőhelyen is, ahol annak gazdasági megfontolás alapján nincs értelme, többszöri beavatkozást írnak elő. Így érthető és indokolt, hogy az erdőgazdaságok ezeket elhagyják, vagy koncentráltabban végzik el.

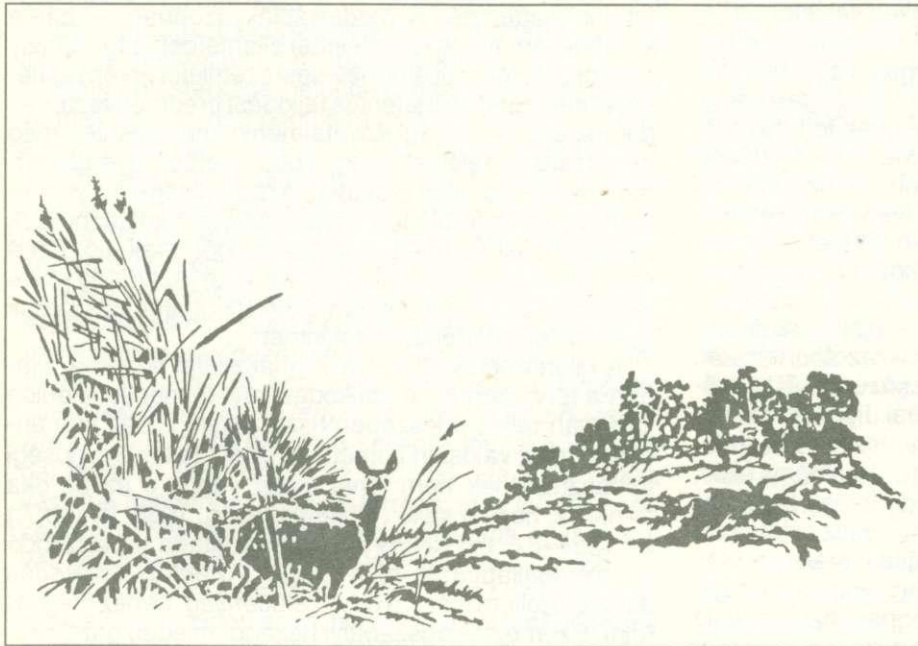
Erdőfelújítás

Az erdőfelújítás terén — az erdőfelügyelőségek adatközlései alapján — az állami erdőgazdaságoknál jóval kedvezőbb a helyzet, mint a termelőszövetkezeteknél:

— A tenyészeti év végén *folyamatban lévő összes felújítási kötelezettség* 1972-től 1988-ig az erdőgazdaságoknál — a véghasználati terület 4,6%-os csökkenése mellett — 1,7%-kal, a termelőszövetkezeteknél pedig — a véghasználati terület 73,8%-os növekedése mellett — 82%-kal nőtt.

— Az erdőgazdaságok 17 év alatt a keletkezett összes vágásfelújítási kötelezettséget meghaladó, a termelőszövetkezetek pedig annál 6,6%-kal kevesebb első kivitelű erdőfelújítást végeztek.

— Az üres vágásterület az erdőgazdaságoknál 1988.

szepember 30-ig az 1972. évinek 56,6%-ára csökkent, a szövetkezeteknél viszont ahhoz képest 20,8%-kal nőtt. Így 1987/88. tenyészeti év végén az üres vágásterület az erdőgazdaságoknál a folyamatban lévő összes felújítási kötelezettségnek csak mintegy 9%-a, a termelőszövetkezeteknél annak 20%-a volt.

— Az erdőgazdaságok 17 év alatt az időszak folyamán keletkezett összes felújítási kötelezettség 4,2%-kal, a szövetkezetek 27,1%-kal kevesebb befejezett erdőfelújítást adtak át. Így az időszak végén a folyamatban lévő összes felújítási kötelezettség az erdőgazdaságok esetében a befejezett felújítások évi átlagának hétszerese, a termelőszövetkezeteknél annak közel tízszerese volt.

— A mesterséges felújítások esetében az erdőgazdaságok évi átlagban az első kivitel mintegy 89%-ának, a termelőszövetkezetek pedig csak kb. 65%-ának megfelelő befejezett erdőfelújítást adtak át.

— A felújítások eredet szerinti összetételében a mag eredetű felújítások aránya — mind az erdőgazdaságoknál, mind a termelőszövetkezeteknél és mind az első

kivitelű, mind a befejezett felújításokban — csökkent, a sarjeredetű felújítások aránya viszont nőtt. Ez utóbbiak területe az erdőgazdaságoknál az 1986–88. évek átlagában — az 1972–75. évek átlagához képest — kb. kétszeresére, a termelőszövetkezeteknél pedig közel háromszorosára nőtt. Az erdőgazdaságoknál a sarjról történő befejezett felújítás lényegesen nagyobb mértékben nőtt, mint az összes felújítás.

— Az állományoknak a felújítás révén történő minőségjavítása, a rontott erdők, illetve a gyenge minőségű sarjerdők és a termőhelynek nem megfelelő fajú állományoknak nagyobb hozamú szálerdőké történő átalakítása (szerkezetátalakítás) — az erre vonatkozó ösztönzés 1976. évi bevezetését követően — 1978-ig országos viszonylatban összesen mintegy 4 ezer hektárról 4,4 ezer hektárra nőtt. Ezt követően azonban az

1980-as években számottevően visszaesett és 1983-ban már csak mintegy 1700 hektár volt.

— A felújítások fajaj-összetételét tekintve — az erdőfelügyelőségek beszámolóinak alapján — a legfontosabb megállapítás az, hogy a második világháború óta telepített nyárasokat, főleg a termelőszövetkezetek és állami gazdaságok cellulóznyárasainak jelentős részét nem megfelelő termőhelyre telepítették, ezért azokat az üzemtervben előírt vágáskorrig nem lehet fenntartani (a fakitermelés üzemtervi előírásainak jelentős túlteljesítése ebben a fajban erre vezethető vissza), s emiatt a kitermelt nyárasokat nem nyárral, hanem más fajjal újítják fel. A kitermelt nyárasoknak más fajjal történő felújítása miatt a jövőben kitermelhető nyár fatömeg várhatóan számottevően visszaesik.

E tényszerű megállapítások alapján levonható következtetés, hogy amellett, hogy a felújítások terén az állami erdőgazdaságoknál minden tekintetben jóval kedvezőbb a helyzet, mint a termelőszövetkezeteknél, a felújítások befejezése mind az erdőgazdaságoknál, mind a termelőszövetkezeteknél indokolatlanul elhúzódik. A szövetkezeteknél mind a felújítások megkezdése, mind azok befejezése terén rendkívül nagy, a jövőt is veszélyeztető a lemaradás. Emiatt 1986-ban több gazdálkodónál már a véghasználatok korlátozását kellett elrendelni.

A problémákat előidéző okok

A fakitermelés és az erdőfelújítás terén feltárt problémák alapvetően a következő öt tényezőre vezethetők vissza:

- a tervszerűség fogalmának tisztázatlanságára,
- a túltartott vadállományra,
- a hosszú távú társadalmi érdekek ellen ható éves anyagi érdekeltségre, és egyesek szerint;

— a vetikális integrációra, a faipar fejlesztésére,
— az erdővagyon-gazdálkodásra, a privatizációra és az átszervezésre vezethetők vissza.

Vizsgáljuk meg tüzetesen az öt tényezőt.

1. Az üzemterv szerinti gazdálkodásnak három feltétele van: a megbízható üzemterv, annak végrehajtására felkészült tisztességes gazdálkodó és a gazdálkodást ellenőrző független erdőfelügyelet.

„A gazdálkodás minősítését megnehezíti, a gazdálkodási hibák kiküszöbölését és ismétlődésük megelőzését pedig — elsősorban a fakitermelésben — lehetetlenné teszi az a tény, hogy az üzemterv szerinti gazdálkodás követelménye nincs konkretizálva.

A terv szerinti gazdálkodás követelménye kétségtelenül nem jelentheti azt, hogy az üzemtervek előírásaitól való minden eltérés szabálytalanságnak minősüljön. El kell ismerni annak az — már az új irányítási rendszerre való áttérés előkészítése során élesen felvetődött — igénynek a jogosságát, hogy a piaci helyzethez, a természeti adottságokhoz (pl. a bőséges vagy hiányzó makkterméshez) való alkalmazkodás és a gazdasági követelmények ésszerű érvényesítésének lehetőségét meg kell adni a gazdálkodóknak. Ma sem tisztázott azonban, hogy a felsorolt esetekben az üzemtervek előírásaitól való milyen mértékű és milyen jellegű eltérés (vágáscsere, túlteljesítés stb.), milyen feltételek mellett engedhető meg a terv szerinti gazdálkodásra vonatkozó általános követelmény megsértése nélkül.” (Halász A.)

Érdemes szót ejteni a *különleges rendeltetésű* erdők-ről, amely kategóriába tartoznak azok az állományok, amelyeknek elsődleges rendeltetése közérdekű, közcélú, közhasznú, közjóléti célokat szolgál. Ilyenek: természetvédelmi, tájvédelmi, talajvédelmi, mezővédő, településvédelmi, vízvédelmi, üdülő, park, tanulmányi erdő, erdőrezervátumok. A különleges rendeltetésű erdők területe 1985-ben 319 ha volt, az összterület 18,4%-a. Az üzemtervek megújítása során az idős állományok növekvő arányban kerülnek ebbe a csoportba, és ezúton lehetővé válik a véghasználatra való besorolásuknak bizonyos fokú elodázása. *Cornides György* precízen levezeti és értékeli a változásokat és megállapítja, hogy „az ebbe a csoportba tartozó erdők aránya 1986-ban a 90 évnél idősebb állományokban 42,2%, a 100 évnél idősebb állományokban pedig 52,1%. Ezek a számok a minőség szerinti összetételt tekintve azt jelentik, hogy az összes 90 év feletti különleges rendeltetésű faállomány fajlagos térfogata 1986-ban mindössze 57,9%-a volt az ugyanazon korosztályú gazdasági erdőkének. Ennek következtében egyre növekvő mértékben halmozódnak fel a gyengébb minőségű, lábön álló faállományok, aminek hátrányos következményeivel számolni kell. Az utóbbi időben az erdőtervek megújításakor helyenként értékes, jó faállományok vágáskorát is felemelik, nagyobb átmérők elérése céljából”.

— Vélhetően ezekből az állományokból származó vastag méretű faanyag csak csökkent minőségben kerül vissza a gazdaság vérkeringésébe. Nagyjából arra a kérdésre is választ találhatunk ebből a tényből, hogy miért tűnik el előlünk az igazi méretes faanyag egy része, holott a statisztika szerint az idősebb korosztályok összterülete nőtt az utóbbi egy-két évtizedben.

A továbbiakban ismét Halász A. kéziratából idézünk: „A 2/1976. MÉM-PM-ÁH sz., majd — főleg — a 16/1985. MÉM-PM-ÁH sz. együttes rendelet a korábbi jogszabályi rendezés hézagait az erdőművelés vonatkozásában indirekt módon, szankciók formájában jórészt pótolta. Öröndetes módon kiktatta pl. a sarjeredetű felújítások teljes tiltására vonatkozó korábbi, elavult szakmai követelményt, s az előhasználatok vonatkozásában is megteremtette ezek kiiktatásának feltételét. Így ezeket direkt szabályozás formájában az új erdőtörvény és a Vhr. alapjául is el lehet fogadni.

Az előhasználatok tekintetében azonban a 16/1985. MÉM-PM-ÁH sz. — egyébként minőségi fejlődést jelentő — együttes rendeletet sem lehet teljes megoldásnak tekinteni. Ez a rendelet a gyéritésekre és tisztításokra vonatkozó tervszerűségi követelményt kétségtelenül — a modelltablákat téve annak bázisává — egyértelműen meghatározta. A modelltablák azonban — bár a korábbi sematikus szemlélettel ellentétben a termőhely szerint differenciált erdőnevelési szemlélet érvényesítésével kétségtelenül jelentős fejlődést eredményeztek — a korszerű gazdasági követelményeknek jelenleg még nem teljesen felelnek meg. Több esetben gyenge termőhelyeken is, ahol a beavatkozás költsége nyilvánvalóan sohasem térül meg, még mindig indokolatlanul sok beavatkozást és rövid visszatérési időt írnak elő. Ezért ezek korszerűsítésére szorulnak. A tervszerűség követelményének a rendeletben előírt meghatározása csak így lesz teljes értékűnek tekinthető.

A fakitermelés, illetve a véghasználat vonatkozásában a terv szerinti gazdálkodás követelménye jelenleg jóformán teljes egészében tisztázatlan. Ez az oka annak, hogy a valószínűsíthető és évek óta tartó minőségi túlhasználatnak nem lehet elejét venni, s ez az oka annak is, hogy a sajtó (Világgazdaság, 1988. január 7.) az 1986–87. évi KNEB vizsgálat adataira támaszkodóan az állapítást, mely szerint „Az erdőgazdálkodás alapvető jellemzője... a tervszerűtlenség” nehéz megcáfolni. Ezért ezt a jogszabályi hézagot minden gazdálkodói csoportra kiterjedően minél előbb egységesen szabályozni kell.”

Azt tudnunk kell, hogy *a gyakorlat nem kérdőjelezheti meg az üzemterv jóságát anélkül, hogy saját magát is el ne ítélje!* Az üzemtervezők első lépésétől — az „előzetes jegyzőkönyv” körültekintő felvételétől kezdve, a tervekészítés egész ideje alatt az erdőrendező és az erdőgazdálkodó legszorosabb együttműködése biztosíthatja a megbízható üzemterv elkészítését, amelynek során rendkívül nagyra kell értékelni a jó kerületvezető erdész közreműködését, de itt kell megjelennie az erdőfelügyelőnek is, hogy a tő mellett mindhárom érdekelt ugyanúgy értelmezze, ellenőrizze és hajtsa végre közösen megalapozott középtávú tervüket.

Vizsgáljuk meg példaként az üzemterv szerinti gazdálkodás lehetőségét abban az esetben, ha az üzemterv *magról történő természetes felújítást ír elő*. — A természetes felújítás annak ellenére, hogy másfél évszázados szakirodalma van, hogy minden erdőtörvény előírása között szerepel, hogy az időszerűbbnek látszik, mint valaha, mégis az erdőfelújításainknak alig több, mint 10%-át képviseli.

Kaán Károly a természetes felújításról a következőket írja: „Csak az, aki ismeri az erdő életét, csak az, aki tisztában van egy erdőállomány szerkezetével, akinek gyakorlati tapasztalatai vannak a talajnemek, az égtáj felé hajlás, a fafajok stb. különféle igényeivel és természetével, s aki a különféle elváltozásoktól előfordulható sajátos igényeket és eredményeket saját tapasztalatai révén ismerte meg, szerintem az hivatott elsősorban és tulajdonképpen arra, hogy ezekben a kérdésekben iránymutató állást foglalhasson.” — Nagyön valószínűnek látszik, hogy egy — a természetes erdőgazdálkodást tárgyaló — ülészak vitája egyszerre elhalkulna, ha csak azok szólalnának meg, akik az idézett feltételnek megfelelnek.

A természetes felújítás a legbelterjesebb erdőgazdálkodási mód. Ha ezen a skálán 1-nek értékeljük a sarjerdőgazdálkodást, akkor a tarvágásos, mesterséges felújításos gazdálkodás 4, a természetes felújítással dolgozó erdőgazdálkodás pedig 7. Önmagában már ez a tény is megrostálja a gazdálkodó kedvet.

Amíg a mesterséges felújításra használható sablonok vannak és aránylag pontosan meghatározható a vége, addig a természetes felújítás kiszámíthatatlan fordulatokban gazdag, és létrejöttének egy biológiai ritmusa van, amely nem alkalmazkodik a naptárhoz. Tehát türelmesnek és kitartóan bizakodónak kell lenni akkor, amikor a világ egyre gyorsabban lüktet.

A természetes felújítás alapja a jól feltárt erdő, de az évtizedekig tartó munkáit sem lehet az „utcáról behívott” munkaerővel elvégezni, ahhoz olyan szakmunkás-állomány kell, amelyik az irányító döntéstől a kíméletes közelítésen át szinte a tenyerén hordja a fát a hozamterület széléig, olyan emberek kellene ide, akik valóságosan együtt „lélegeznek” az erdővel. Ha még hozzávesszük mindehhez, hogy a természetes felújítás egységárai azonosak a mesterséges felújítás egységáráival, holott belterjessége miatt lényegesen nagyobb egységár-többlettel kellene honorálni, akkor ne csodálkozunk álszent módon azon, hogy a magról történő természetes felújítás aránya az 1976. évi 17%-ról 1985-ig 10%-ra csökkent, a mesterséges felújítás ugyanezen idő alatt 64%-ról 56%-ra, és a sarjjal történő erdőfelújítás 19%-ról 34%-ra nőtt az üzemtervi előírások ellenére.

Az üzemterv szerinti előírás harmadik feltétele a *független erdőfelügyelet.*

Az erdőfelügyelőség körüli vita legnagyobb hévvel akörül folyik, hogy hová tartozzék. Fontosabbnak látszik azonban először körültekintően és egyértelműen meghatározni az erdőfelügyelőség jogosítványait.

Idézzük ismét *Kaán Károlyt:* „Meg kell reformálnunk... az erdészeti szolgálat szervezését is. Olyan organizációt kell adnunk az erdészeti igazgatásnak, amely egységes, egyszerű, de emellett megvan benne minden biztosíték a törvényes előírások sikeres végrehajtásához és az eredményes működéshez... Az a rendszer, amely a törvény végrehajtásának ellenőrzésére külön szervezetet létesített az erdőfelügyelőségben, de a törvény végrehajtását a vármegyei közigazgatási bizottságokra bízta... a mai viszonyok között nem maradhat érvényben...”

Ha már egységes állásfoglalás alakult ki arról, hogy az erdőt érintő minden igazgatási kérdésben *az erdőfelügyelőség legyen az 1. fokú államigazgatási hatóság,* akkor érdemes körülnézni, melyik főhatóság ad nagyobb garanciát az erdőfelügyelőség országos vezetőjének államtitkár-helyettesi rangjára és jogosítványaira, az erdőfelügyelők anyagi és erkölcsi függetlenségét biztosító javadalmazására és ezenkívül biztosítja — az erdészeti szakma kettéválása nélkül — a közös munkát, a tartalmas erdőgazdálkodás megvalósításában.

Ide tartozónak tűnik *„a rablógazdálkodás”* harsogó kifejezése körüli vita, mert hisz a mai helyzetünk felméréséhez szükséges tisztán látnunk ebben a kérdésben is. A rablógazdálkodás kifejezés önmagában nem érv, hanem ma már egy közhellyé csépell gyűjtőnév. Ha az erdőgazdálkodás valamennyi elkövetett hibáját ebbe a zsákba gyömöszöljük bele, sőt az erdő nem mérhető értékeivel való gazdálkodás mércéjéül is használjuk, akkor egyszerűen kezelhetetlenné válik ez a fogalom. Maga a kérdés felvetése, hogy: *„rablógazdálkodás folyik-e a magyar erdőkben”, félrevezető és igazságtalan.* Félrevezető, mivel erre csak azt lehet válaszolni, hogy „igen”, mert a világ melyik zugában mondható, hogy itt nem történik rablás? Igaztalan pedig azért, mert az erdőért becsületesen dolgozó szakemberek nagy többségét hamisan vádolja. A kérdést tehát csak így lehet korrektül feltenni, hol folyik rablógazdálkodás (melyik erdőrészben, vagy ha általánosabb a jelenség, melyik erdőgazdaságban), ki a rabló, vannak-e cinkostársai, és ami fontos, mit raboltak el (fát az élőfakészletből, nem újították fel a vágásterületeket, szétromboltak egy ökoszisztémát stb.). Persze a különböző szakmák árnyaltabban fejezik ki az ebbe a körbe tartozó cselekedeteket, a pénzvilágban, ha a pénztáros a kasszából jogtalanul pénzt tulajdonít el, akkor sikkaszt, lehet a vagyont hűtlenül kezelni stb. Ne hagyjuk, hogy egyéni ambíciókból sommás ítélettel az egész magyar szaktársadalmat időről-időre megrágalmazzák, mert ennek olyan következménye lehet, mint ami a Magyar Köztársaság kormánya alkotta „nemzeti megújulás programjában” megjelent: „...az erdőkben folyó rablógazdálkodás kizárásával gondoskodunk az erdők védelméről”.

2. A problémákat előidéző okok közé tartozik a *túltartott vadállomány.* Remélhető, hogy az érdekeltek (érdekelt mindenki, akinek valamiféle kapcsolata van az erdővel) nagyobbik része egyetért azzal, miszerint az erdő a természeti tényezőktől függő életközösség, gazdasági erdőforrás, a természeti környezet nélkülözhetetlen része és folyamatosan fenn kell maradnia. Az viszont tény, hogy *az erdő Földünk egyik legmagasabb szervezetszintű élőrendszere* (ökoszisztémája), amelynek négy alapösszetevője van:

1. *az abiotikus környezet,* amelyet különböző ökológiai tényezők, mint a levegő, víz, talaj összehatása határoz meg,

2. *a producensek* (termelők) körébe tartoznak — ez esetben — a kloroplasztioszkzal bíró zöld növények (fák, cserjék, lágyszárúak). Ezek a producensek kiindulópontjai a táplálkozási láncnak: *minden élő szervezet létezése (beleértve az embert is) a producensek életképességétől függ!*

3. *A harmadik komponens a fogyasztók* (konzumensek) csoportja, amelyek tagjai többek között a *növényevő állatok* (herbivóra), amelyek a zöld növényekben felhalmozódott keményítőt, cukrot, cellulózt, zsírokat és növényi fehérjéket felhasználják, lebontják és más táplálkozásbiológiai állatok számára hozzáférhetővé teszik a növények potenciális energiakészletét. A fogyasztók csúcsát a húsevők alkotják (ragadozó emlősök, ragadozó madarak), amelyek a növényevőket, illetve egymást fogyasztják. A táplálék energiának ezt a menetét táplálékláncnak nevezzük. *Egy adott ökoszisztéma csak meghatározott mennyiségű fogyasztót képes eltartani, mivel egy adott produkció következtében a táplálék korlátozott.*

4. *A negyedik alapkompone ns a lebontók* (mikrokonzumens, bioreductor, bioreducens, mineralizáló stb.) csoportja, ahová különböző mikroorganizmusok, baktériumok, gombák tartoznak. Az indirekt konzumensek és a mikrokonzumensek igen fontos szerepet játszanak a természetes ökoszisztémák életében, a feladatuk, hogy az elhalt szerves anyagot újra bekapcsolják a táplálék forgalomba.

Az erdő ökoszisztéma struktúráját a lombkorona-, cserje-, gye p- és mohaszint, valamint a talaj különböző rétegei határozzák meg. A hazai tölgyeseink lombkorona-szintjében primer fogyasztó pl. a nagy téli araszoló, a cserje- és a gypszintben pedig az őz, a szarvas, a vaddisznó, a muflon; a különböző lebontók, gombák, baktériumok a talaj felső szintjében élnek.

A mi éghajlati viszonyaink között zárótársulás (klimax) az az erdő, amely a klimatikus viszonyokkal egyensúlyban van, stabil és relatív állandó, az önszabályozó dinamikus egyensúlyt fenntartó élőrendszer. — *A vadállomány a természetes ökoszisztéma szerves része, s mint ilyen, része a nemzet alapvagyonának.*

Az erdei ökoszisztémában tehát a szarvas, az őz, a vaddisznó a primér fogyasztók körébe tartoznak, *a táplálékláncban játszott évezredes szerepük azonban megváltozott, mert a ragadozó emlősöket* (hiúz, farkas, medve, vadmacska), amelyek a növényevő állatok egyensúlyban tartását az ökoszisztémán belül biztosították, *az ember kipusztította.* Ezzel megbillent az életközösség kiegyensúlyozott működése. Az erdők jövőjéért felelősséget érző és vállaló embernek nincs más választása, minthogy *átvegye a kiirtott ragadozók szerepét.* Mindezek ismeretében *a nagyvadgazdálkodásnak elsődleges célja nem lehet más, mint a természetvédelem* (mostmár pontosabban meghatározott) *érdekeit szolgálva az erdei ökoszisztéma korlátain belül tartsa fenn a szarvas, az őz, a vaddisznó, a muflon stb. populációit, hogy az életközösség egyensúlyi helyzete tartamosan létezhesen. Szükséges kimondani azt az elvet, hogy a vad azé, akié az élőhely, mert csak így biztosítható ama természeti törvénynek a betartása, hogy a vad és élőhelye egyetlen élő egységet alkot.*

Az erdészeti tudományokat oktató egyetemünkön és szakiskoláinkban együtt tanulják a hallgatók az erdőművelést, a növénytant, az állattant, a biológia, a kémia, a vadgazdálkodás, az erdővédelem, a fahasználat stb. ismereteit. Ezen tudományok együttese teszi alkalmasárá arra az erdészszakembert, hogy az erdőben folyó

valamennyi munkát egymással való összefüggésében és hatásában érzékelje és erre való tekintettel végezze. Ezért indokolt az az igény, hogy *az erdőben folyó vadgazdálkodást csak az erdészeti tudományokban jártas szakember* végezhesse az erdőgazdálkodás keretein belül.

Vadászatnak nevezzük azt a műveletet, *amikor az ember elejti a vadat.* Ezt két okból teheti: vagy azért, hogy mint az ősi élelemszerzésből a mai időkben sportvadászattá alakult — felüdülését, kikapcsolódását, szenvedélynek kielégítését szolgáló — hobbijának hódoljon, vagy azért, hogy a vadgazdálkodás szolgáltatásban munkálkodjék. A vad az elejtése pillanatában áruvá válik és ettől kezdve a kereskedelem szabályainak kell érvényesülnie.

A társadalom oldaláról jogosan követelhető, hogy minden állampolgárnak egyenlő esélye legyen a vadászati jog megszerzéséhez és a megszerzett jogok gyakorlásához. — A társadalom hosszú távú érdekeinek érvényesítése és a személyi biztonság érdekében viszont az államnak a jogok gyakorlását megfelelő feltételekhez (életkorhoz, a mainál sokkal szigorúbb, de csak a vadra, természetvédelemre és vadászatra kiterjedő — a vadgazdálkodást magába nem foglaló vadászvizsgálóhoz, büntetlen előlethez, fegyvertartási engedélyhez) kell kötnie.

Céltalan arról vitatkozni, hogy ki ért jobban a nagyvadgazdálkodáshoz az erdész-e vagy a vadásztársaságnak az a tagja, aki ott ezzel foglalkozik, a hivatásos vadász. *A vad mennyiségét és minőségét ugyanis döntő mértékben a producenseknek — a mi esetünkben a fás és lágyszárú növényeknek — a potenciális energiakészlete határozza meg.* Ezt a megállapítást aligha lehet vitatni. Tehát a vadgazdálkodó elsőrendű feladata a producensek legkedvezőbb állapotban való tartamos fenntartása. *Ez az erdőművelésnek is a legfőbb feladata.* „El kell felejtenünk a *takarmányozással eltartható nagyvad fogalmát* (Heltay I. főoszt.vez. FM Vadászati és Halászati Önálló Osztály, 1991.).” A második teendője a nagyvadgazdálkodásnak az, hogy a konzumensek populációit (szarvas, őz, vaddisznó, muflon) az ökoszisztéma *„tartamos teherbíró képességének”* megfelelő nagyságban tartsa. — A kérdés most az, hogy mekkora vadállományt tudnak eltartani az adott ökoszisztéma-producensei, azaz mennyi szarvast, őzet, vaddisznót, stb. Az ekörül kialakult vita teljesen meddőnek bizonyult, mert eddig a meglévő vadállomány darabszámát akartuk megállapítani. E feladat megoldása eleve kilátástalan, különösen akkor, ha a különböző érdekelt-ségű szakértők adatainak egybevetéséből kívánjuk a valóságot megközelítő számadatokat meghatározni. Ezt valamennyien tudják azok, akik ilyennel már évtizedek óta foglalkoznak. Az igazi megoldást az évezredes orvosi gyakorlatból kell vennünk: az orvos megvizsgálja a beteget, és a láttelek alapján megállapítja a betegség okát, majd az orvoslás módját előírja. Az eljárás tehát a következő: *meg kell vizsgálnia a szakértőnek az erdők állapotát és a láttelek alapján meg kell határoznia a vadkár minőségét, a kárt okozó vadat, és elő kell írnia az állományapasztás mértékét.* Ezt a vizsgálatot olyan időközönként kell elvégeznie, míg az ökosziszté-

ma egyensúly állapota helyre nem áll. Amennyiben az erdő/vadgazdálkodó nem hajtja végre a kiadott rendelkezést, úgy az illetékes elrendelheti — *a büntetésen kívül* — *a hivatalból való vadászatot is*. Ezt a jogosítványt az erdőfelügyelőségnek kell megadni. — Ma Ausztria több tartományában ily módon állapítják meg a szükséges intézkedéseket, és szereznek érvényt a rendelkezések végrehajtásának. — Az üzemtervek jóságának az állandó ellenőrzését is jelenti ez az eljárás.

tás, szállítás stb.) folytat. — A vadgazda területének mintegy 30%-át tarthatja fenn közvetlen bérvadásztatásra, mintegy 70%-át sportvadászati bérleményként hasznosítja. E korlátozásra azért lehet szükség, hogy a hazai vadászok vadászati lehetőségei ne csökkenjenek az ésszerű mérték alá. A bérvadásztatásra fenntartott területet a vadgazda a rendelkezésére álló területek közül maga választja ki. A bérlemény-területek nagyságát és határait a rendelkezésére álló területen a vadgaz-

Az eddigi gyakorlat szerint a vad az állam tulajdona volt, függetlenül attól, hogy élőhelye állami, szövetkezeti, vállalati vagy magántulajdon volt-e. Ebből feloldhatatlan ellentmondások születtek, amelyek részben a vad által okozott ún. vadkár-vitákban vagy éppen azok amorális, netán szabálysértő vagy törvénysértő elтусolsában nyilvánultak meg, részben pedig elvtelen és erkölcsstelen összefonódásokra adtak alkalmat, mivel a felmerült problémák jogszerűen nem voltak egyértelműen és kellő hatékonysággal rendezhetők.

A vadászás egy lehetséges szabályozását a következőkben ismertetjük: a vadgazda a területén lévő vadat egyéni és csoportos bérvadászattal, vagy vadászterületek vadászati jogának bérbeadásával értékesítheti, továbbá kapcsolódó tevékenységet (üdültetés, vendéglá-

da maga határozza meg, de egy-egy bérlemény nagysága 500 ha-nál kisebb és 2000 ha-nál nagyobb ne legyen. A bérlési jog meghatározott időre, de maximálisan 3 évre szólhat, ennek lejártával a bérlési jogot nyilvános árverés útján kell ismételtlen értékesíteni. Az árverési kiírásban kell érvényesíteni a vadászat feltételeit, a bérlési díjakat stb. Az árverés eredményét az erdőfelügyelőség felülvizsgálhatja. Bérlési jogra pályázhatnak magyarországi állandó lakóhelyű egyéni sportvadászok, azok alkalmi társulásai és vadásztársaságok. A bérlési jog vadászati üzleti tevékenységre nem jogosít. A vadgazda a bérlési jogot kártérítés nélkül bármikor felmondhatja, ha a bérlő a vadászat szabályait durván megsérti, ha a vállalt kötelezettségeinek (pl. vadkárelhárító vadászat, vadászati üzemterv ráeső részének

teljesítése) nem tesz eleget. Ilyen esetben a bérlemény vadászati jogát ismét nyilvános árverésen kell meghirdetni.

A továbbiakban néhány olyan kérdést vizsgálunk meg, amelyben fontos, hogy tisztán lássunk.

— „A vadgazdálkodás irányításának egységes tudományos–szakmai alapon kell nyugodnia. Az alkalmazott módszerek és gyakorlati megoldások *nem az élőhely jellegétől függenek* alapvetően még akkor sem, ha nem teljesen azonosak. Nem célszerű tehát semmilyen módon megkülönböztetni a vadgazdálkodást aszerint, hogy erdősült vagy mezőgazdasági területen folytatjuk-e azt (Heltay I. 1991.).” — Úgy véljük, hogy a tudományos–szakmai érvek éppen azt bizonyítják, hogy az erdei és a mezőgazdasági területen folyó vadgazdálkodás merőben eltér egymástól. Amíg ugyanis az erdei nagyvadgazdálkodás egy hosszú ideig fennmaradó természetes élőrendszer feltételei közé ágyazódik be, addig a mezőgazdasági területek éves termelési ciklusában újra és újra kialakuló élőrendszerekben folytatott vadgazdálkodás feltételei teljesen mások. Ebből erednek azok a különbségek, amelyek indokolják az egymástól alapjaiban eltérő jellegű élőhelyeken folyó vadgazdálkodás egymástól való elkülönítését.

— „Meg kell teremteni végre az összhangot az erdő és a vad között. A probléma iránt érdeklődők előtt azonban az is közismert, hogy ez az *egyensúlyvesztés, legnagyobb mértékben* pontosan azokon a területeken következett be, *ahol az erdő és a vad egy kézben volt* (és van ma is!) (Heltay, 1991.).” — Célszerű, ha elkerüljük az általánosításokból eredő hibát, ezért vizsgáljuk meg az erdőművelési ágú vadászterületek helyzetét. (Az adatok 1981–ből származnak, amelyek azonban 1989–ig alig változtak.) Az ország erdősült vadászterülete 1 664 925 ha, amelyből 70 156 ha (4,2%) Erdő- és Vadgazdaság, 301 105 ha (18,1%) erdő és fafeldolgozó gazdaság, 81 293 ha (4,9%) állami gazdaság, 63 536 ha (3,8%) egyéb állami (MN, stb) és 1 148 835 ha (69%) MAVOSZ (vadásztársaságok). Az adatokból kiderül, hogy „egy” kézben van az erdő és vadgazdálkodás 371 261 ha-on (EVAG és EFAG). Tovább bontva a csomagot azt találjuk, hogy *elsődleges vadászati rendeltetésűek* az EVAG-ok 70 156 ha–ral és ezután kiemelhetünk néhány erdőgazdaságot, amelyeknél *a közvetlen vezetés tette elsődlegessé a vadászatot* az erdők tartamos fenntartásának kárára. Az erdőgazdaságok többségét nem erkölcsös elmarasztalni az általánosítással, pláne egy felkiáltójellel megerősítve. Az ugyancsak egyértelmű és világos lehet a Vadászati Önálló Osztály számára, hogy az 1 148 835 ha–nyi, vadásztársaságok kezelésében lévő erdősült vadászterületeken valószínűleg hasonló megközelítéssel ki lehet szűrni azokat a VT–ket, amelyeknél hatékony állományapasztaással kell az „érdekeltségi viszonyokat” helyreállítani.

— „A vadgazdálkodás iránt érdeklődők közül azt hiszem kevesen vannak, akik ne tudnák, hogy az önkormányzatokról szóló törvény a vadászati jog hasznosításából származó bevételeket — a közigazgatási határain belül — *az önkormányzatok bevételeként jelölte meg...* egyértelműen le kell szögezni, hogy a jogszabály szerint csak a bérleti díj illeti meg az önkormányzatokat, nem

pedig a bérbeadás joga. (Heltay I. 1991.).” — A vadgazdálkodás iránt érdeklődők egy része azt is tudja, hogy az önkormányzatokról szóló törvénybe szintén „*fű alatt*” került be ez a passzus, az irgalmas szamaritánus öltözékébe bújtatva, mert a törvényszerkesztők figyelmét valószínűleg elkerülte az a tény, hogy a „több mint háromszáz önkormányzatot nem fogja igazán boldogítani az a kétezer forint körüli összeg, amit ezúton kaphatnak”; de valószínűleg arra sem figyeltek fel, hogy ez a passzus később alapjává válhat a helyi önkormányzatok feletti vezetés kezében a vadászterületek bérlőkijelölési joga megtartásának. Ezért azt kell leszögezni, hogy ezt a jogi képtelenséget vissza kell vonni és az önkormányzatokat hatékonyabban kell megtámogatni, pl. a kilőtt vad után kiszabható bizonyos nagyságú *illeték* formájában.

— „A vadászati törvény előkészítése. Remélhetőleg ez évben vége lesz annak a közel 10 esztendősi periódusnak, amely alatt néhány törvénytervezet megszületett... Különösen fontosnak tartjuk, hogy az ugyancsak előkészületben lévő erdőtörvénnyel párhuzamosan kerüljön előterjesztésre. Egyetértünk azzal, hogy az erdőtörvényben is megemlítésre kerülhessenek a vadgazdálkodás sarkpontjai, de csak azonos tartalommal a Vadászati törvényben megfogalmazottakkal (Heltay I. 1991.).” — Az erdőtörvény–tervezetben az erdei nagyvadgazdálkodást két változat (A, B) szabályozza, a B változat a Vadászati és Halászati Önálló Osztály álláspontját képviseli. Az A. változatban az „erdőben a vadászati jog gyakorlása az erdőgazdálkodót illeti meg”, a B. változatban az erdőben a vadászati jog „a vadgazdálkodásról és vadászatról szóló... évi... törvényben meghatározott esetekben illeti meg az erdőgazdálkodót”, majd folytatja: „a vad az állam tulajdona”. Nos erről a két különböző alapról indul aztán szétváló irányba a további paragrafusok sora.

Azt kell elérnie a társadalomnak az erdők fennmaradása érdekében, hogy az erdei nagyvadgazdálkodás szabályozása az Erdőtörvényben történjék meg, a vadászás szabályozása pedig az általános érvényű Vadászati törvényben.

— Nagyon tanulságos *Mátrai Gábornak* a szarvast illető nagyvadgazdálkodásról írt tanulmánya (1990), amelyből értékes adatokhoz juthatunk mind az országos, mind az egyes gazdálkodó szervezetek helyzetéről.

Páll Endre írásának (1991.) nagy értéke, hogy egy kézzel fogható példán — „ahogy Somogyban látom” — mutatja be a vadgazdálkodás és az erdőgazdálkodás fonákját, polemizálva Mátrai G.–ral. Kíméletlen tárgyilagossággal sorolja fel a tényeket, tárja fel az összefüggéseket. Mondanivalójának hitelességére csupán az vet némi árnyat, hogy a Somogyi EFAG vezérigazgatója, nem olyan régen kapott „Állami Díjat”, a területén folyó erdőgazdálkodás minőségéért.

Dombos Endre megszólalása a vitában (1991. V. hó) új hangot jelent Az Erdő, illetve az Erdészeti Lapok hasábjain. Végre szóhoz jut az a „derékhad”, amely a vállán hordozza az erdőgazdálkodás valóságos gondjainak a nagyobbik részét. Erdeink sorsa nem a zöld asztal mellett dől el, hanem a tő mellett. „...nem az emberi

természet gyarló ösztöneit, hanem az Örök Természet bölcs törvényeit kell hagyni érvényesülni" mondja higadtn és meggyőződéssel.

3. Az elemzés során feltárt problémák harmadik, de talán egyik legjelentősebb forrása a rövid távra korlátozott, a hosszú távú társadalmi érdekek ellen ható éves vállalati, illetve egyéni anyagi érdekeltség. Idézzük *Halász A.* munkájából:

„A tervlembontásos irányítási rendszer első időszakában, az 1950-es évek első felében, amikor még a mennyiségi tervfeladatok teljesítése volt a fő követelmény, s a nyereségérdekeltség a szakmai követelmények és a hosszú távú érdekek érvényesítését nem befolyásolta, az erdőgazdálkodás fejlődése még jórészt problémamentesen volt.

A fakitermelés túlteljesítését megtiltották, a vágásfelújítás túlteljesítését azonban — a régi vágásfelújítási hátrálékok felszámolása érdekében — szorgalmazták. A vállalati tervben előírt és jóváhagyott pénzügyi veszteséget automatikusan megtérítették a vállalatoknak, a nyereséget pedig teljes egészében elvonták. Így az erdőgazdaságban az éves és a távlati érdekek összhangja gyakorlatilag biztosítva volt. Már abban az időben is problémaként jelentkezett azonban a felújítások elhúzódnása és a pótlások mértéke.

A tulajdonképpeni gondok az 1950-es évek második felében kezdtek jelentkezni, amikor a mennyiségi feladatok mellett „minőségi követelmény”-ként a pénzügyi eredményterv teljesítését és túlteljesítését is megkövetelték.

Az 1960. évi tervfeladatok teljesítésével kapcsolatos felhívásban az OEF már előírta, hogy „Az erdőgazdaságok igazgatóinak elsőrendű kötelessége, hogy.. elejét vegyék és megakadályozzanak olyan intézkedéseket, amelyek a rendkívül fesszes önköltségi tervelőírások teljesítését a jövő kárára, az állományok rovására igyekezéne megoldani”.

Abban az időben ezeket a problémákat az élüzem célkitűzésekre „kizáró okok”, a nyereségrészesedés és a vállalatfejlesztési alap képzését szabályozó rendelkezésekbe pedig az eredményt helyesbítő „negatív korrekciós tényezők” beépítésével még jórészt meg lehetett oldani, vagy legalább mérsékelni. Az 1958. évi élüzem-célkitűzésekben a befejezett erdőfelújítások és telepítések előírásainak nem teljesítését, az 1965. évben pedig az engedély nélküli, üzemtervtől eltérő fahasználatokat is kizáró oknak minősítették.

Az OEF kollégiuma — az 1965/66. gazdasági év munkájának értékelése során — megállapította, hogy „...egyes területeken a pénzügyi eredményekkel együtt szakmai téren a jövő érdekeit esetleg károsan érintő jelenségek mutatkoznak. Figyelmet kell szentelni például annak, hogy a hektáronkénti véghasználati fatömeg növekszik, csökken a gyérítések területe és csökken a fakitermelésben a rontott erdők aránya. Ezeknek a jelenségeknek bizonyos mértékig elfogadható indokát is lehet adni, azonban ezek alapján különösen a jövőben attól is tartani lehet, hogy egyes erdőgazdaságok a pillanatnyi előnyök érdekében elhanyagolják a jövő célkitűzéseit”.

A gazdaságirányítás 1968. évi reformja, majd a vállalat

lati törvény megalkotása ezeket a problémákat tovább élezte. A nyereséges gazdálkodásnak, az évi nyereség növelésének sematikusan a népgazdaság minden területén, a gazdálkodás jellegétől, a termelés átfutási idejétől függetlenül, az eredményesség egyedüli fő követelményévé tétele, ezzel egyidőleg a vállalati önállóságot korlátozó minden beavatkozásnak törvénytelené nyilvánítása a népgazdaság más területein is, de főleg az erdőgazdálkodásban, veszélyes következményekkel járt. A vállalati törvény az állami vállalatok vezetőit gyakorlatilag tulajdonosi jogokkal ruházta fel, anélkül azonban, hogy az igazi tulajdonos valóságos, a vagyoni hosszú távú gyarapítására irányuló érdekeit érvényesítette volna. Ellenkezőleg, a vagyonnal való felelős gazdálkodás követelményeit teljesen kikapcsolta, azokat alárendelte a rövid távú, pillanatnyi érdekeknek.

Így nem véletlen, hogy az új irányítási rendszerre való áttérés 1967. évi előkészítése során egyes szakembereink a 10 éves üzemtervek alapján való gazdálkodás követelményét, s annak számonkérését a vállalati önállóságot sértő, az eredményes gazdálkodást korlátozó, megengedhetetlen beavatkozásnak minősítették az üzemtervkészítést, s annak alapján, vagy annak figyelmen kívül hagyásával történő gazdálkodást a vállalat szuverén jogaként akarták elismertetni, tiltakoztak az erdőművelés elszámolási rendszere, s az Erdőfenntartási Alap működtetése révén a vállalat gazdálkodásába való beavatkozás ellen, s annak megszüntetését követelték.

Ennek alapján végleg nyilvánvalóvá vált (s ez a jövőre vonatkozólag is figyelmeztető!), hogy a távlati célok érvényesítése nélkülözhetetlenül megköveteli az erdőgazdálkodás három alappilléreinek:

- a gazdálkodói érdekeknek ki nem szolgáltatott üzemtervkészítésnek,
- az üzemtervek szerinti gazdálkodás független hatósági szervezet útján történő ellenőrzésének, valamint
- az Erdőfenntartási Alap működtetése révén az erdőfelújítás és fenntartás területén a közvetett központi beavatkozás fenntartását.

Az 1970-es években az Erdőfenntartási Alap működtetésével a problémákat némileg sikerült enyhíteni. Az erdőfelügyelőségek eredményes működését azonban a vadászatra épült, az erdőgazdálkodás hosszú távú követelményeit semmibe vevő helyi összefonódások gyakorlatilag lehetetlenné tették. Ezért a helyzet tovább súlyosbodott.

Az 1980-as években aztán az ágazat felső vezetése azt a szemléletet sugározta, hogy a rövid és a hosszú távú érdekek összehangolása csupán szűk látókörű szakmai igény, fő érdem az évi nyereség és az export növelése, a jövő érdekeit e célból sértő gazdálkodás bocsánatos bűn, melyet nem büntetni, hanem soronkülső fizetésemeléssel, magas pénzjutalommal és kitüntetéssel kell jutalmazni. Ennek hatására a káros tendenciák, főleg a fakitermelésben, felerősödtek. A korábban csak helyenként észlelt minőségi túlhasználat általánossá vált, több erdőgazdaságnál számottevő mennyiségi túlhasználat is jelentkezett. Csak néhány lelkiismeretes szakember helytállásának és kitartásának köszönhető, hogy pl. a 16/1985 MÉM-PM-ÁH sz. együttes rendelet

megalkotása révén a tendenciákat sikerült lefékezni és legalább az erdőművelés és erdőfelújítás terén némi javulást elérni.

A közel három és fél évtizedes tapasztalat és különböző próbálkozások eddigi eredménytelensége mégis arra utal, hogy a mi viszonyaink között, ahol az ember és az erdő kapcsolatát még a szakemberek körében is eltorzíthatja a rövid távú anyagi érdekeltség, ott az erdőgazdálkodást még a gazdálkodás három alappilléreinek fenntartása mellett sem lehet tartósan kitenni a rövid távú nyereségorientáció szemlélettorzító hatásának. Ezért nem lehet tovább halasztani a döntést:

— vagy az éves és a távlati érdekek szerves összekapcsolására képes vagyoneérdekeltségi rendszert kell a jelenlegi rendszer helyett életbeléptetni,

— vagy az állami erdőgazdaságokat ki kell vonni a versenyszférából, s át kell állítani a költségvetési gazdálkodási rendszerre."

4. A gazdálkodás terén tapasztalt problémák negyedik forrása egyesek szerint a vertikális és a hozzá kapcsolt nagyméretű horizontális vállalati integráció.

Az erdőgazdálkodásnak mindaddig érdekeltségi körében kell tartania a megtermesztett faanyagot a továbbhasznosítását, amíg a társadalmaknak szükségük van a fára mint nyersanyagra. Valamennyi prognózis egyértelműen a fafogyasztás további emelkedését jelzi. Akik azt a bűnt elkövetik, hogy nyereségük növelésére, a gondjaikra bízott élőfakészletük minőségének a rovására termelnek ki faanyagot a fűrészüzemük részére, azok megtennének ezt fűrészüzem nélkül is.

A fafeldolgozás kifejllesztése elsősorban a rossz adottságú erdőgazdaságokban indult meg, ahol a rossz minőségű iparifából eladhatatlan készletek halmozódtak fel az 1960-as években. Az egyetlen ésszerű és időtálló utat a megélhetéshez a kitermelt faanyag arra alkalmas részének az eredményes feldolgozása jelentette.

Amelyik erdőgazdaság a saját alapanyag mennyiségére és minőségére építette ki a fafeldolgozó kapacitását, és annak megfelelő sikeres termékszerkezetet választott, majd mindmáig ehhez az alapcélkitűzéséhez tartotta magát, az a lehető legtöbbet tette meg azért, hogy tartamosan, eredményesen gazdálkodjék és erdővagyonát megőrizze.

Egyes lombos erdeink immateriális értéke nagyobb gazdasági értékénél, ha a luc-jegenye-erdei fenyő erdőkkel hasonlítjuk össze. Nemcsak a növedékvizonyok miatt, hanem a faanyag felhasználhatósága miatt is. A lemezipari, valamint I–II o. fűrészrönk a keresett áru — aminek az eladásához nem kell különösebb ügyesség — a kitermelt fatömegnek nem teszi ki a 15%-át. A lombos faanyag többi részének eladásához azonban kemény kereskedő munkára van szükség, és szinte védtelenül ki van szolgáltatva a piac farkastörvényeinek. Ezzel szemben a fenyőőráruk felhasználási köre Európában másfél évszázad alatt alakult ki, iparágak települtek rá, és a piaci helyzete sokkal kiegyensúlyozottabb, mint a lombos fáé.

Alapanyag gyártó faiparunk fejlődéséről jó elemzést ad *Dauner Márton (1989)* „A hazai fakitermelés belső szerkezete (fafaj, választék), valamint az ipari haszno-

sítás szerkezetek közötti eltérés *oldása* adja meg a reális alapot az erdőgazdálkodás és a faipari ágazat további növekedéséhez. Az elmúlt időszak (1970–1985) tapasztalatai erősítik azt a felismerést, hogy a növekedés fenntartásának előfeltétele az alapanyaggyártó fa-, és cellulózipar fejlesztése. — A cellulózipar területén nemzetközi szerződés keretében a hazai fejlesztés helyett, egy jugoszláv és egy szovjet üzem építéséhez kapcsolódtunk. Feltehetően ennek is része van abban, hogy jelenleg *ötször annyi papírtát exportálunk*, mint amennyit papíriparunk a hazai erdőkből hasznosít. — A fűrészipar fejlődése az 1945–70 közötti időszakban elmaradt az indokolt ütemtől. Az 1970-ben végrehajtott összevonások során a fűrészüzemek az erdőgazdaságokkal kialakított vertikális integrációhoz csatolódtak. A fafeldolgozásnak ez a bizonyos fokú koncentrációja *a favagyonnal való magasabb színvonalú gazdálkodást* eredményezte." Majd tényszerű elemzéssel vizsgálja a fenyő- és lombos fűrészáru-termelést, a hagyományos bútortalapok és rétegelt lemezek helyzetét, a farostlemezyártást, a forgácslapgyártást és megállapítja, hogy: „az erdőgazdálkodás és az alapanyaggyártó faipar az elemzett (1970–1985 közötti) időszakban — a rendelkezésre álló erőforrások elégtelensége ellenére kedvezően fejlődött. Az ágazat jelentősen növelte a nemzeti jövedelemhez való hozzájárulását, javította a termelés hatékonyságát, pozitív hatást gyakorolt mind a bel-, mind a külkereskedelmi egyensúlyra.” — Végső következtetése: „kedvező, hogy az ágazat tevékenységének konvertibilis elszámolású importtartalma mintegy 4%, energia-tartalma pedig a termelési érték 5–6%-a, kedvezőtlen azonban, hogy biotikus és abiotikus tényezők hatására károsodási folyamatok jelentkeztek az erdő egészségi állapotában, rohamosan halmozódik az állóeszközök elhasználódása és évek óta húzódik a hazai faanyag-hasznosítás és szerkezetátalakítás szempontjából meghatározó fejlesztések realizálása, (agglomerált lapgyártás-, cellulógyártás, stb). — Mindezekon túl a természeti és gazdasági folyamatok hatása mellett határozottan erősödött az erdők szerepe az emberi környezet védelmében, az erdővel szemben támasztott társadalmi igények kielégítésében."

A fafeldolgozás piacot jelent a hazai lombos faanyag roszsabbik háromnegyedének. — 1985-ben 616 ezer m³ rostfa, forgácsfa, papírfá, erdei és ipari apríték, faipari hulladék került felhasználásra a fejletlennek ítélt hazai agglomerált lapok gyártásához.

Ha azt nézzük, hogy az 1988. év cellulógyártását vizsgálva a hazánkhoz hasonló berendezkedésű országok között Magyarország az utolsó helyre szorul, mert: az évi 300 ezer tonna cellulóz felhasználásából csak mintegy 80 tonna a hazai gyártás, és ha az egy lakosra eső cellulógyártást nézzük, az európai 21 kg/fő átlaghoz képest is csak 7,7 kg/fő a gyártás (Dr. Tóth S. László 1991), akkor látjuk, hogy csak a hazai fafeldolgozó ipar fejlesztése mentheti meg a magyar erdőgazdálkodás működőképességét. Barlay E. hasonlatával élve: „ön-gyilkos erdőgazdaság-politika lenne, ha az erdészet saját kezével fojtogatná magát azzal, ha lemond a fa továbbfeldolgozásának lehetőségéről."

Visszatérve az eredeti példához, a saját faanyag

bázisra telepített alsórakodó, amelyen egyúttal a fafeldolgozó kapacitás is kiépül, alkalmas arra, hogy a vonzáskörébe eső erdészetek teljes kitermelt faanyagának értékesítését is ellássa, mint egy üzletház. Ennek a fafeldolgozó erdészethez ugyanolyan a szervezete, mint egy hagyományos erdészethez, ugyancsak erdészek vezetik, akiknek faipari végzettségük van, az adminisztrációja pedig azonos az előbbiekével. Ami összekapcsolja a többi erdészettel, az az *egymásrautaltság*, tehát nem egymás fölé-, alárendeltségi viszony van közöttük, hanem a fa áruvá változásának a folyamatában állnak egymás előtt vagy után. A vertikális integráció azért félreérthető kifejezés — mint ahogy a hozzá nem értők félre is értik —, mert a vertikális kifejezés alá-, illetve fölérendeltségen alapuló viszonyt jelez. A két alapegység (hagyományos és fafeldolgozó) közti klasszikusan tiszta viszonyt semmi más nem torzíja, mint az emberi elmének egyszerűt komplikáltá varázsoló készsége. Ez a mi esetünkben a *nyereségérdekeltség* adók-veszek rendszere. Az egymáshoz kapcsolódás ugyanis kétféleképpen működhet. Az első változatban az erdészetek üzemterv szerint gazálkodnak, minden előírását lelkiismeretesen és sikeresen végrehajtják (felújítás, tisztítás, erdőnevelés, vadgazdálkodás, erdővédelem) és az előírás szerint kitermelt fatömeget kiközéltve a hozamterület szélén tárolják, illetve jobb szervezetségben elszállítják a fafeldolgozó üzem alsó rakodójára hosszútávon. Ezzel végetér a munkájuk, és a ciklus kezdődhet előlről. A fafeldolgozó erdészethozon törí magát, hogy a hozzá érkezett faanyagból az elérhető legnagyobb árbevételért, illetve nyereséget érje el azáltal, hogy minél értékesebb és jól eladható terméké dolgozza fel és jó áron adja el részben a kurrens minőségű rönkfélésegeknek is megkeresve a legjobb piacát. A megtermelt faanyag lábón álló értékének megsokszorozódott nyeresége jelentkezik az eladott készáru árbevételében. Most lép a rendszerbe a harmadik érdekelt, a vállalati központ, ahová befolyik az összes árbevétel, valamennyi költség és kötelezettség kifizetése után előállt eredmény arra szánt részéből az érdekelteket az érdekeltségi feltételek teljesítéséért anyagi és erkölcsi elismerésben vagy elmarasztalásban részesítik. Az erdészetek vezetői és dolgozói az üzemterv szerinti gazdálkodás minőségéért, és a költségcsökkentéséért, a fafeldolgozó erdészethozon vezetői, illetve dolgozói pedig a minél nagyobb nyereség eléréséért kapják jutalmukat. *Fogalmazhatnánk úgy is, hogy a hagyományos erdészethozon az erdővagyonnal gazdálkodik, a fafeldolgozó erdészethozon pedig a rendelkezésére bocsátott favagyonnal, a hagyományos erdészethozon erdővagyon érdekelttségű, a fafeldolgozó erdészethozon pedig nyereségérdekeltségű.*

A másik változatban ugyanezek a szereplők, ugyanabban a szervezetben a következőképpen működnek, a hagyományos erdészetek a kitermelt fájukat eladják a fafeldolgozó erdészethozon, az a megvett fát feldolgozza, és az áruját eladja, a központ minden egységét a számukra megállapított nyereség teljesítése alapján részesíti anyagi és erkölcsi elismerésben, vagy elmarasztalásban. Ebben az esetben mind a hagyományos erdészetek, mind a fafeldolgozó erdészethozon nyereségérdekeltségű, de a változásban összekuszálódnak a szálak, és

komplikálttá válik az egész kapcsolatrendszer. A huzavona az eladási ár körül alakul ki, amit a központ rendszerint nagyon bonyolult átadási rendszer, majd korrekciók beiktatásával, szinte követhetetlen — az élettől elrugaszkodott — manőverekkel oldja fel, a résztvevőkben kölcsönös bizalmatlanságot keltve. Ennél nagyobb veszélyt hordoz magában azonban az elvárásokkal és az egymással való versenyzés, amelyben aztán előállhatnak azok a problémák amelyekről részletesen szövegtünk. Sajnos ez a mai gyakorlat.

A tő mellett tehát mindentéle szervezeti változtatás nélkül el lehet érni, hogy a hagyományos erdészetek erdővagyon érdekelttségűek legyenek, a fafeldolgozó erdészethozon pedig nyereségérdekeltségű, ahol lecsapódik a szervezetek működéséhez szükséges fedezet sokkal bővebben, mintha az egyes erdészetek maguk kísérelnék meg előteremteni a működésük fedezetét. — Természetesen nagy súllyal esik latba a vállalati központ felülről vezérelt érdekelttségi rendszere. Ha ez alternatív érdekelttségi és nagyobb súly esik az erdővagyon gazdálkodásban elért eredmények honorálásában, akkor az egész rendszer a kívánt irányban halad.

5. Az utolsó csoportba tartoznak olyan izgatató kérdések, mint az *erdővagyon-gazdálkodás, a privatizáció és az átszervezés.*

— *Erdővagyon-gazdálkodás* — ennek a fogalomnak az értelmezését keresve az utóbbi öt esztendő idevágó irodalmát átrostálva sem találtunk egyszerűbb és világosabb meghatározását, mint *Kaán Károly fogalmazványát*: „évszázados országos tapasztalatok, s a tudományos kutatások eredményeként megállapítható, hogy a nemzetháztartási érdekeknek az az erdőgazdálkodás felel meg a legjobban, mely az erdőtalaj jó karbantartása, sőt fokozatos és céltudatos javítása, s az erdők faállománya állagának nem csak minden időre való fenntartása, de mennyiségi- és minőségbeli emelése mellett az erdőt a köz-, és magángazdasági érdekek javára minél hasznosabbá, s egyben jövedelmezőbbé tenni tudja”.

Vagyonérdekeltségű erdőgazdálkodás pedig azt jelenti, hogy a gazdálkodónak anyagi érdeke fűződik az erdővagyon megőrzéséhez, sőt növeléséhez.

A vagyonérdekeltségű erdőgazdálkodás helye véleményünk szerint *a tő mellett van*, és első számú letéteményese a kerületvezető erdész. Az ő felkészültségén, lelkiismeretességén, találékonyságán, szorgalmán és elszántságán múlik a gondjaira bízott erdővagyon sorsa.

Ő tartózkodik legtöbbet az erdőben, utána a lelkes természetjáró és sorrendben csak ezután következik az erdészeti ranglétrán felette állók sora.

Erdővagyon-gazdálkodást — most már teljesen érthető okokból — *nem lehet szakosított szervezetben megvalósítani*, pláne, ha eltörlük az erdészkerületeket is. A szakosítás szelleme időnként visszatér. Megbukott rövid idő alatt egyetemi oktatásunkban, megbukott különböző változataiban a gyakorlatban, és vélhetően most hosszabb időre eltűnik.

— *Privatizáció.* Ahogy a pártpolitika küzdőteréről lassan a gazdasági élet felé irányul a figyelem, érezhető a jelszavak takarta tartalom változása is. Ma már (1991)

egyetértés alakult ki, hogy privatizálni szükséges, de egyértelműnek tűnik, hogy a privatizáció nem cél, hanem eszköz, és hiba lenne tőle azt várni, hogy önmagában megoldja a gazdaság gondjait. Tisztában kell lenni azzal, hogy sokak számára a privatizációs folyamat hátrányos következményekkel jár, és féltő, hogy ezek kezelésére a társadalom még nincs igazán felkészülve. „Tökéletes privatizáció nincs, *valaki mindig át van verve (Kupa Mihály pénzügyminiszter 1991. február)*”. — Ezek után nézzük meg az ágazatunk helyzetét ebben a kérdésben. Főhatóságunk álláspontját idézzük (Erdészeti Lapok 1991. március) Dauner Márton főosztályvezető beszámolójából: Azzal a megállapítással, hogy az „erdészeti politika, a tárca—elképzelés és a kormányprogram *az állami erdőt nem tartja a privatizálандó körébe*” (gondoljunk csak vissza a saját főhatóságunk 1989—es törvénymódosítási javaslatának lidércnyomására), ma már szinte valamennyien egyetértünk. A beszámolóból nyerhető további információk azonban változatlanul bizonytalanságban tartják a szakközvéleményt. Azt olvashatjuk, hogy: „*a vállalati vagyonnak egy részét igenis privatizálni kell*”, de nem találjuk azoknak a vagyonrészeknek a felsorolását, amelyek ebbe a kategóriákba tartoznak, csupán ilyen általánosságban, hogy: „vagyonok, kapacitások, szolgáltatási struktúrák, amely tiszta profilú, tiszta profitorientált tevékenységi körűek.” — Megtudjuk, hogy „*át kell alakítani a vegyes profilú vertikumban működő vállalatokat*, mert a privatizálандó profil szervezetét másképp kell működtetni, mint az erdővagyon—gazdálkodás szervezetét. Vállalataink átalakítása bonyolult, összetett kérdés. Az átalakulás menetét koordinálni és irányítani kell. Indokolt tehát az államigazgatási irányításba vétel”.

Ezek után a jelenleg teljes bizonytalanságban működő erdőgazdasági vállalatoknál természetesen tartja a főhatóság, hogy „*az átalakulás, privatizálás vállalati kezdeményezésű* is lehet, az optimális vállalati működés a mozgató mag, ami domináns és meghatározza a többit”.

Az optimális vállalati működés melyik szervezetre értelmezendő, a bizonytalan maira, vagy a nem is ismert holnapira? Majd folytatja: „amennyiben a vállalat saját maga kezdeményezett eddig privatizálást és az elvárás körbe belefér, nem gátoltuk”. De ezt az „elvárás kör” eddig még nem hozták nyilvánosságra. Miután nem támogatja a főhatóság az „erdészetek külön vállalattá történő kiválási szándékát”, valószínűleg ez az akció már nem fér bele az „elvárás körbe”. Tovább folytatva: „*nem gátoljuk ugyanakkor az egyes egységeken (erdészeteken) belüli tevékenységek szétválasztását, vagyongazdálkodói és vállalkozói részre*”, teszi ezt akkor, amikor az erdészeteknek fogalmuk sincs arról, hogy milyenek lesznek a fejük felett lógó átszervezés után. Talányos az a megfogalmazása is az átalakulásnak, hogy „mód és forma tekintetében két változat javasolható: *részleges és folyamatos privatizálás, — vagy két szervezetre választás*”, majd folytatja: „a bizottság az utóbbira tett javaslatot”. Ezek szerint van egy bizottság, amelyik a szövegben idáig nem jelentkezett, amelyről nem tudni, hogy milyen felhatalmazású és tulajdonképpen már nincs is választási lehetőség, mert már a bizottság javasolta az egyiket. Különben sem értelmezhető

pontosan mit jelent „a részleges és folyamatos privatizálás” és mit a „két szervezetre választás” kifejezése.

Érdemes idéznünk az *Igazságügyi Minisztérium helyettes államtitkárának* a privatizációs törvény kidolgozásáról 1991. júniusában tett nyilatkozatából: „...a magyar privatizáció külön privatizációs törvény nélkül — a társasági és az átalakítási jogszabály alapján indult meg 1989—ben. Hibát követtek el a korábbi politikai rendszer jogalkotói, amikor olyan látszatot keltettek, mintha az átalakulási törvény csupán technikai kiegészítése lenne a társasági törvénynek. A társadalmat figyelmeztetni kellett volna arra, hogy az átalakulási törvény hatálybalépésével megindul a privatizáció. A mulasztás következtében beinduló spontán privatizációt 1990 nyarán az Állami Vagyonügynökség hatáskörének kiszélesítésével próbáltuk visszaszorítani... Az Igazságügyi Minisztérium felelős a jogi szabályozás színvonaláért és úgy gondolom, hogy egyáltalán nem megnyugtató az a mostani helyzet, hogy a privatizációval összefüggő joganyag *5—6 különböző törvény és csaknem 30 jogszabály „összeolvasásával”* ismerhető meg. Már csak a szakmai visszaélések kiküszöbölése végett is szükség van általános privatizációs törvény megalkotására. A privatizációs munkát nagyban gátolja a spontán privatizációt erőltető lobbyk jelenléte, akik a spontán privatizálásban szakértőként vesznek részt, s anyagilag érdekeltek abban, hogy ne kerüljön sor a joganyag egységesítésére... A privatizációs törvény, úgy gondolom összel készül el, még december előtt napirendre tűzheti a parlament”.

Nos ezek után ne csodálkozzunk azon, hogy a legkülönbözőbb hírek terjednek szakmán belül is. Ugy hírlík pl., hogy az egyik EFAG milliárdos értékű fafeldolgozó üzeme 100 millió Ft—ra becsült értékkel „elkülönült gazdasági egységgé” vált, amelyből egy idő múlva rt lesz, és nagy a valószínűsége annak, hogy akkor már csak néhány részvényes lesz a tulajdonosa ennek a leértékelt, de a valóságban igen korszerű üzemnek — és valóban egy ügyvéd állította össze azt a forgatókönyvet, amely szerint el lehet jutni „törvényesen” A—ból a B—be, de amely forgatókönyvnek a határideje csak 1991. december 31—ig érvényes. Ilyen körülmények között cseppet sem megnyugtató Vidovszky Ferenc privatizációról szóló cikkének (1991. május) összefoglalója: „megnyíltak a privatizációs lehetőségek” éljünk velük! Fordítsuk előnyeit az országnak, az erdő és az egyének hasznára. — Terveinket jól készítsük elő, és a végrehajtásban legyünk határozottak.”

Átszervezés

A már idézett törvénytervezetben pontosan megfogalmazódott az állami erdők kezelésének szervezeti formája. Idézzük:

XI. Az állami erdők kezelése

Az Állami Erdők Vagyonfelügyeleti Kollégiuma
84. §.

(1) A Kormány az állami erdővagyon védelmére a társadalom hosszú távú érdekeinek megfelelő erdővagyon—gazdálkodást ellenőrző, annak biztosítására ja-

vaslattevő és véleményező szerveként létrehozza az Állami Erdők Vagyonfelügyeleti Kollégiumát (továbbiakban: Kollégium).

(2) A Kollégium feladata, hogy javaslatot tegyen az állami tulajdonban lévő erdők erdővagyon gazdálkodásának kezelőszervtől és tárcairányítástól független ellenőrzése alapján:

a/ az erdővagyon-gazdálkodás alapelveinek meghatározására,

b/ erdőbirtok-rendezések, területi változások, privatizáció elveinek megállapítására,

c/ az erdővagyon-gazdálkodás időszakonkénti felülvizsgálatára.

(3) További feladata:

a/ a társadalomnak az erdőkkel és az erdővagyon-gazdálkodással kapcsolatos igényének figyelemmel kísérése,

b/ javaslatok kidolgozása az erdők ökológiai egyensúlyát veszélyeztető jelenségek és tevékenység elhárítására.

85. §

(1) A Kollégium tagjait a földművelésügyi miniszter, valamint a környezetvédelmi és területfejlesztési miniszter javaslatára a miniszterelnök nevezi ki. A Kollégium elnöki tisztét a környezetvédelmi és településfejlesztési miniszter tölti be.

(2) A kollégiumi tagok számát, a működésére vonatkozó eljárási szabályokat a Kormány határozza meg, illetve hagyja jóvá.

Az államerdészet szervezete, az állami erdők kezelése

86. §

(1) Az állami erdők tulajdonosi jogait az *Állami Erdők Főigazgatósága* (továbbiakban Főigazgatóság) útján a földművelésügyi miniszter gyakorolja.

(2) A Főigazgatóság a földművelésügyi miniszter felügyelete alatt álló jogi személyiséggel rendelkező költségvetési szerv.

(3) A Főigazgatóság feladata az állami erdőkben a társadalom hosszú távú érdekeinek megfelelő tartamos erdővagyon-gazdálkodás irányítása.

(4) A Főigazgatóság szervezetének költségvetését el kell különíteni a Főigazgatósághoz tartozó állami vagyon nyilvántartásától, valamint a Főigazgatóság bevételeitől és kiadásaitól.

(5) A földművelésügyi miniszter az erdővagyon-gazdálkodásról az Országgyűlés illetékes bizottságának köteles évenként beszámolni.

89. §.

E törvény alapján a Főigazgatósághoz tartoznak:

a/ az állami tulajdonban lévő *forgalomképtelen, kincs-tári erdők*, és hozzá tartozó egyéb ingatlanok, infrastrukturális és műszaki létesítmények,

b/ a gazdasági társasággá átalakult állami vállalatok és egyéb gazdálkodó szervek vagyonából a mindenkori jogszabályok alapján az államot illető vagyonrész,

c/ a b/ pont alá nem tartozó gazdasági társaságokban működő az a vagyon, amely már az Átalakulási Törvény hatálybalépése előtt az állam tulajdonában volt, és a törvény hatálybalépésekor is az állam tulajdonában van,

d/ az erdőgazdálkodó szervezetek felszámolása után

az állam tulajdonában maradó vagyontárgyak, továbbá minden olyan erdőgazdasági vagyon, amit törvény, vagy országgyűlési határozat a Főigazgatósághoz utal.

90. §

(1) *A Főigazgatóság gyakorolja a 89. §-hoz tartozó vagyon tekintetében a tulajdonost megillető — rendelkezési, birtoklási, használati és hasznok szedésével összefüggő jogokat.*

(2) A Főigazgatóság feladatai:

a/ az állami erdővagyon átvétele, nyilvántartása,

b/ az alapító szervet megillető jogok gyakorlása,

c/ gondoskodás az állami erdővagyon hasznosításáról, hasznosulásának méréséről, ellenőrzéséről,

d/ gazdálkodói feladatok ellátása,

e/ az állami vagyonkezelői szervezetet megillető jogok gyakorlása,

f/ közvetlen vagyonkezelő feladatok ellátása,

g/ államigazgatási felügyelet alá vont erdőgazdálkodást folytató vállalatok gazdasági társasággá alakításának előkészítése,

h/ vállalati tanács, illetőleg a dolgozók közgyűlése (küldöttgyűlése) általános vezetésével működő, erdőgazdálkodást folytató vállalatok államigazgatási felügyelet alá vonása,

i/ az állami vagyon értékesítésével összefüggő vizsgálatok elvégzése, döntés-előkészítés, végrehajtás.

91. §

(1) Az államerdészet szervezetét a földművelésügyi miniszter alakítja ki, irányítását a Főigazgatóság útján gyakorolja.

(2) A Főigazgatóság az egységes államerdészeti szervezet útján gyakorolja a gazdálkodói tevékenységét.

(3) Az államerdészeti szervezet a hosszú távú társadalmi érdekeknek megfelelő, erdővagyon fenntartó és bővítő, a vagyon gyarapításában érdekelt szervezet. *Működésének forrása a saját tevékenységéből származó bevétel, és amennyiben bevételei nem fedezik a feladata ellátásához szükséges kiadásokat, az állami költségvetés.*

(4) Az államerdészeti kezelésben levő erdők *önálló gazdasági szervezeti egysége az erdészkerületekre épülő erdőgondnokság.* Vezetője a legalább tíz év erdészeti üzemi és ebből öt év erdőkezelő gyakorlattal rendelkező, felsőfokú erdészeti szakképzettséggel és állami szolgálatra jogosító szakvizsgával bíró erdőgondnok, akit nyílt pályázat alapján az erdőigazgató javaslatára az erdészeti főigazgató nevez ki.

(5) Az erdőgondnokságok és az Országos Erdészeti Főigazgatóság közötti pénzügyi-szakmai kapcsolatot az *erdőigazgatóságok* biztosítják. Az erdőigazgatóság vezetője az erdészeti főigazgató által kinevezett, legalább tíz év erdészeti üzemi és ebből öt év erdőkezelő gyakorlattal rendelkező, felsőfokú erdészeti szakképzettséggel és állami szolgálatra jogosító szakvizsgával bíró erdőigazgató.

(6) „Az államerdészet szakszemélyzetének tagjai közalkalmazottak”.

Az egyes szervezeti egységek nagyságára vonatkozó információk szerint az erdészkerületeket 500 ha, az erdőgondnokságokat 5 000 ha, az erdőigazgatóságokat

100 000 ha körüli nagyságúnak tervezik. — Úgy hírlük, hogy ebben az évben sem az erdészeti- sem a vadászati törvény nem kerül az Országgyűlés elé. Ettől függetlenül, a színtalalal mögött egészen biztos, hogy fontos sakkhúzások történnek. Kísérreljük meg majd figyelemmel kísérni ezeket.

A várható átszervezésben közreműködő valamennyi főtisztviselő és szakértő szíves figyelmébe ajánljuk a magyar erdészet 1950. évi átszervezésének tanulságait. — Mi történt akkor? Ez alkalommal az erdészet sok évtizedes, kipróbált és jól működő szervezetét alapjaiban rombolta széjjel a gyanakvás, a rosszindulat és a hozzá nem értés szelleme. Teljesen összekuszálódtak a rendezett szálak: 16 megyei erdőgazdasági egyesülés, 78 állami erdőgazdaság és 560 üzemegység szerveződött. Költözködtek a hivatalok, költözködtek az emberek, szinte semmi és senki nem maradt a helyén. Családok szakadtak széjjel évekre, régi sikeres és megszokott munkahelyeket kellett felcserélni bizonytalan újjakkal, szinte megbélyegzetten vándoroltak legjobb szakembereink is egyik helyről a másira, irodaházak váltak lakatlanná, máshol újakat kellett építeni. Az egyik erdőgazdaság új székházául pl. a városka volt „nyilvánosházát” jelölték ki, ahová még hónapokig jártak vissza a régi „kuncaftok”. — Alig lehet felbecsülni, mekkora anyagi és erkölcsi veszteség érte az akkori erdésztársadalmat, amely azonban híven és sikeresen szolgálta a magyar erdők ügyét a gyökeresen megváltozott körülmények megpróbáltatásai között is. — De szinte azonnal megindult a használhatatlan szervezet csendes visszarendeződése és 1954 végére már ismét az eredetihez közelítő erdészeti szervezet működött.

Végül fel kell tenni a kérdést, mit tegyünk?

Rendezze az Országos Erdészeti Egyesület a sorait és álljon az élére erdésztársadalmunknak abbeli törek-

vésében, hogy közös erővel, biztos ítélettel alakítsuk ki az átmeneti idő erdészeti politikáját, praktikus politikai érzékkel, egyesületünk tekintélyével és megingathatatlán állhatatossággal igazítsuk a kibontakozás és a fejlődés útjára erdőgazdálkodásunkat. — Vállaljon részt fiatal és öreg, kerületvezető és igazgató, állami és szövetségi erdőket szolgáló valamennyi tisztos szándéku egyesületi tag, ebben a jövőnköt alakító munkában.

Tíz tanács az OEE részére

- Készítse el az „átmeneti idő” erdészeti stratégiáját.
- Legyen az erdészet legfőbb irányító személyének döntéshozó rangja a minisztérium hierarchiájában.
- Világos programja legyen az erdővagyon-gazdálkodás és a fafeldolgozó ipar kapcsolódására.
- Egyértelmű álláspontja legyen az erdőgazdálkodás és a privatizálás viszonyában.
- Vezesse sikerre az erdőgazdálkodás és a vadászat érdekeit egyeztető törekvéseket.
- Hatékonyan vegyen részt mind az erdőtörvény, mind a vadászati törvény kidolgozásában.
- Legyen fáradhatatlan kovácsa a társadalom erdő iránti jóindulata felhívásának.
- Illeszkedjék be az ágazat érdekvédelmi rendszerébe mint szakmai érdekvédelmi és érdekképviseleti szerv.
- Legyen az OEE a szakma élő lelkiismerete, a szakmai alapelvek és az erdésztisztesség legfőbb őre.

Zárószóul ismétéljük meg Bedő Albert intő szavait: — „... most és mindörökké igazság az, hogy az összetartás kis dolgokat is nagygyá nevel, míg a meghasonlás a nagyokat is romlásba tereli ... szeressük hazánkat, nemzetünket és szakmánkat hűséggel, egyetértéssel és összetartással.”

Pályázati felhívás

Az Erdészeti Lapok Szerkesztőbizottsága pályázatot hirdet a korszerűsített „havi teendők” összeállítására.

I. díj:	5000 Ft
II. díj:	2000 Ft
III. díj:	1000 Ft

Beküldési határidő: 1991. október 25.

Mennyiben volt „epigon” AZ ERDŐ?

Két idézet — magyarra fordítva — az ÖSTERREI-CHISCHE FORSTWIRTSCHAFT 1991. évi 6., júniusi számának 45. oldaláról:

„AZ ERDŐ az ERDÉSZETI LAPOK epigonjaként 1952-től 1991-ig jelent meg és volt a magyar erdészeti egyesületnek erdészeti lapja.”

„Két évi szünet után, 1952-ben AZ ERDŐ az ERDÉSZETI LAPOK epigonjaként került kiadásra.”

Idézet Bakos Ferenc: IDEGEN SZAVAK ÉS KIFEJÉZÉSEK SZÓTÁRA, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1978. kiadvány 226. oldaláról:

„epigon (gör.-lat.) 1. Az elődök nagyságáig felemelkedni képtelen, csak a hagyományokat folytató tehetségtelen utód. 2. (irod.műv.) Egy nagy alkotó egyéniségének eredeti tehetség híján levő szolgai utánzója.”

Az első két idézetben olvasott közlés meglepett, a harmadikban csak a fogalom meghatározását újíítottam fel. Mint az ezek szerint nemzetközi nyilvánosság előtt súlyosan elítélt folyóirat 39-ből 37 évfolyama szerkesztő

munkatársának szembe kell nézzek ezzel a megítéléssel és fel kell tegyem a kérdést: mennyiben volt epigon AZ ERDŐ — belső tartalmában, külső megjelenésében?

Az egyesületi lapnak sohasem voltak hivatásos szakírói. Minden időben az egyesületi tagságnak és ezen keresztül az egész magyar erdész társadalomnak szócsöve, közlési lehetősége volt. Mindig azt közölte, amit magukat kifejezni képes szakmabeliek írtak, és a tagságból választott szerkesztők közlésre alkalmasnak, az egyesületi célokat támogatóknak ítélték meg. A szakma pedig ebben az időben egyik fénykorát élte. Lehetséges, hogy az „aranycsapat” tagjai írásban tehetségtelén utódoknak bizonyultak volna?

Külső megjelenése lett volna az eredeti tehetség híján? Rendezzünk egyszer kiállítást AZ ERDŐ cím- és hátképeiből. Hadd beszéljenek maguk helyett és adják meg maguk a választ. És ha sem a belső, sem a külső nem epigon, akkor mi?

Jérôme René

Észrevétel az „Erdészeti Lapok CXXVI. évf. 5.sz. (1991.május) 147–149. oldalán közölt, „Hozzászólás Páll Endre cikkéhez” c. közleményhez, amelyet kollégám Dombos Endre erdésztechnikus írt.

Állíthatom — nemcsak a magam nevében —, hogy hasonlóan kritikus és a mai kornak tanulságul szolgáló, illetve feltétlenül figyelembe veendő írást nem olvastam e lapunkban, pedig már 1942 óta OEE tag vagyok — kilenc évi fogságom miatti szüneteltetést kivéve. Dombos kollégám cikkét elolvastva nem tudtam ellenállni, hogy ne reagáljak rá, mivel nagyon fontosnak, főleg aktuálisnak tartom azt. „Nem tudom, szívből fakadó gondolataim valahol napvilágot látnak-e...stb.” Optimista vagyok — ennek a cikknek kell, hogy legyen fogantatója. Nem tudom elhinni, hogy az új demokráciánkban csak az önzés, pénzhajhászás, elvtelen kritikái megjegyzések stb. uralkodnának. Kell, hogy legyenek olyan magasabb beosztású kollégák, politikusok, akik egyszer s mindenkorra érvényt tudnak szerezni az erdész-vadász becsület visszaállításának.

Tisztelt Főszerkesztő Úr! Bizom benne, Ön is segítségünkre lesz.

Kedves Dombos kolléga: gratulálok.

Üdv az erdésznek:

Stanka Sándor
nyugáll.erdészeti ág.vez.

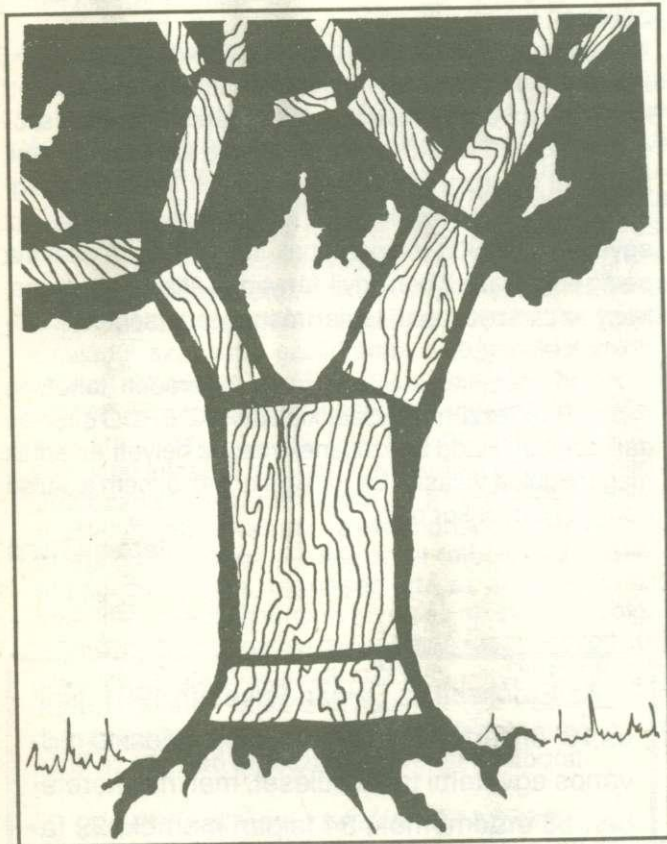
Az Erdészeti és Faipari Egyetem 1991. június 13-án tartotta tanévzáró, diplomaosztó nyilvános egyetemi tanácsulását, melynek keretében 58 erdőmérnök, 34 faipari mérnök, 29 faipari üzemmérnök vehette át diplomáját. Közülük 3 erdőmérnök öt éves munkája alapján kitüntetéses diplomát kapott.

A tanévzáró ünnepi beszédet dr. Winkler András rektor tartotta, majd a dékánok államvizsgáról szóló jelentése után került sor a diplomaosztásra és a mérnöki esküre. Az új mérnökök nevében Dudás Béla erdőmérnök mondott köszönetet az alma maternek és az oktatói testületnek a képzés során kifejtett munkájukért.

A székesfehérvári Földmérési és Földrendezői Főiskolai Karon az államvizsgák június 20–21-én voltak, a diplomaosztásra szeptemberben, a tanévnyitó ünnepélyen kerül sor.

PÁLL MIKLÓS

Miért bruttósítunk?

Ezt a kérdést teszem fel magamnak és minden kollégámnak, aki így vagy úgy, de találkozott a nettó fatömeg „bruttósításnak” nevezett átalakításával. Erdőfelügyelőként több száz erdőrészletben kell minden évben a termelések lezárását ezzel a módszerrel elvégezni. Aki már csinálta, tudja milyen adminisztratív megterhelést jelent ez.

De van-e értelme?

Miért is kell megállapítanunk a kitermelt bruttó fatömeget? A még 1964-ben kiadott Erdészeti, Vadászati, Faipari Lexikon „Bruttó fatömeg” címszó alatt többek között ezt írja: „A kitermelt faanyag még lábbon áll, kéregben mért teljes tömege. Tehát tartalmilag azonos az üzemtervekben és az erdőleltárban kimutatott fatömegadatokkal: *gyakorlatilag az üzemterv általános fatermelési terve előírásainak ellenőrzésére szolgál.*”

Vagyis *nem bízunk az üzemtervekben*, és ezért újra felbecsüljük a kitermelt fatömeget. Így volt ez 1964-ben, így van még ma is.

Az üzemterv többé-kevésbé megbízhatóan becsült

fatömegadatokat tartalmaz. Ezt igazolja, hogy nagy átlagban a termelési tényszámok nem is térnek el az üzemtervi előírásoktól. Ugyanakkor a bruttósítási eljárásban egyedül a nettó készlet megállapítása a viszonylag pontos, a többi, és különösen a rendkívüli apadék meghatározása kevésbé megbízható becslés. Végül is egy becsült adatot (üzemtervi) hasonlítunk össze egy másik, nagyvonalúan becsült adattal (bruttó termelés). A bruttó termelést megkérdőjelezi a gazdálkodó; mert jelenleg ezután fizeti az erdőfenntartási járulékot, s sokallja az apadékot. De csak ezért, mert egyébként számára a nettó fatömeg a fontos. Vitatja az üzemtervező, mert eltér az általa jónak vélt üzemtervi adattól. Átvételkor az erdőfelügyelő a szakszerű végrehajtást helyezi előtérbe, s a termelési lehetőséget a még hátralévő előírások alapján határozza meg. A kitermelt bruttó fatömeg meghatározása az F-lapokon neki csak papírmunkát jelent.

Vitatható adatok alapján bíráljuk egymást feleslegesen ahelyett, hogy időnként a valóban fontos kérdésekkel töltenénk.

Bízunk meg az üzemtervben!

Fordítsunk nagyobb gondot az elkészítésekor annak ellenőrzésére, de utána fogadjuk el! *Így az egész bruttósítási folyamat feleslegessé válik!*

A gazdálkodó tervébe az üzemtervi bruttó fatömeget állítja be, és abból az érdekeltségi rendszerétől függően annyi nettót termel, amennyi neki megéri. Az erdőfelügyelőség a termelés lezárásakor pedig nem csinál mást, mint törli az üzemtervi előírást. Vagyis elfogadja az üzemtervben szereplő adatokat bruttó fatömegnek. Véghasználatnál is, nevelővágásnál is. A részterülettel végrehajtott használatoknál a területarányos üzemtervi adatot fogadjuk el. Amennyiben az erdőfenntartási járulék befizetése ugyanúgy, mint eddig, a bruttó fatömeg alapján történik, akkor az azonos az erdőrészletenkénti üzemtervi termelési előírással. Ha valakit az apadék mennyisége érdekel, a bruttó és a nettó különbségéből kiszámíthatja.

Ha áttérnénk erre, megszabadulnánk a felesleges, időtrábló papírmunkától, az áldatlan vitáktól. Végre több időt fordíthatnánk *a termelések szakszerű végrehajtásának ellenőrzésére!*

Javaslom, tegyük meg ezt a lépést. Megéri!

REMÉNYFY LÁSZLÓ

Mit kezdünk rontott erdeinkkel?

Még néhány évvel ezelőtt is így szólt a válasz ágazatunk vezérszónokai részéről: „A rontott erdőket, amiket — ugye — az átkos előző rendszertől örököltünk, át kell alakítani.” Ez mind igaz is lehet a vágásérettek esetében, de mit kezdünk a fiatalabbakkal, a 10-20-40 évesekkel? Amelyekről ugyancsak elmondható, hogy „az átkos előző rendszertől örököltük legfeljebb még azt tehetjük hozzá... és amelyek „gyártása” napjainkban is zavartalanul folyik.

Természetesen nem lebecsülendő a rontott erdők átalakítása terén eddig végzett munkánk. De ezt csak a ráfordításokkal összevetve lehet reálisan értékelni. Megállapítható, hogy e téren bizony nem dolgoztunk kisebb selejtszázalékkal, mint a nagy magyar átlag. De nem is csoda! A kivitelezés és az ellenőrzés ugyanazon minisztérium ugyanazon hivatala hatáskörébe tartozott, így nem érezte szükségét a hibák radikális feltárásának. Az elkövetett hibák jellemzője pedig az, hogy miközben valóban sokat átalakítottunk, a felújítások idején nem kevés újat is produkáltunk.

Ezek között még a kisebbik baj, ha az elsietett bükkös, tölgyes vágások helyén fenyveset létesítettünk. Ezek a következő fordulóban ismét tölgyessé, bükkössé alakíthatók, és addig is értékes faanyagot teremnek.

De mit kezdünk a hézagos bükkös, tölgyes vadragta fiatalosokkal, az elegyetlen gyertyánosokkal, a jó termőhelyű cseresekkel, a ritkára sikerült fenyvesekkel?

Ezekből „sikerült” annyit előállítanunk az utóbbi évtizedekben, hogy egyetemünkön egy külön tanszéket megérdemelnének. Itt ugyanis a „normális” fiatalosok neveléséről tanultaknak vajmi kevés hasznát vesszük. Magam is inkább kérdezősködni szeretnék ez ügyben, és csak néhány elgondolásomat közreadni.

1. A ritkára sikerült fenyőfiatalosokkal talán még a legyszerűbb a dolgunk. Főképp az erdeifenyőnek az a tulajdonsága, hogy hosszabb és vastagabb oldalágakat növeszt, mint a törzse. Ritka állásban ezek csak 30–40 éves korukban kezdenek elszáradni, de még akkor sem hullanak le. Így akármilyen ritka is az állomány, belemenni szinte lehetetlen. Ezek faanyaga — léznek felfűrészelve — darabokra hullik az ággöcsök helyén. Legfeljebb gerendának, szarufának használható fel, de még annak sem tenném fel szívesen a házam tetejére. E fiatalosok állapotán sokat segíthetünk a nyeséssel, és azt vegetációs időszakon kívül végezve talán gyógyíthatatlan sebeket sem ejtünk a fákon, betegségtől, bekorhadástól nem kell tartanunk.

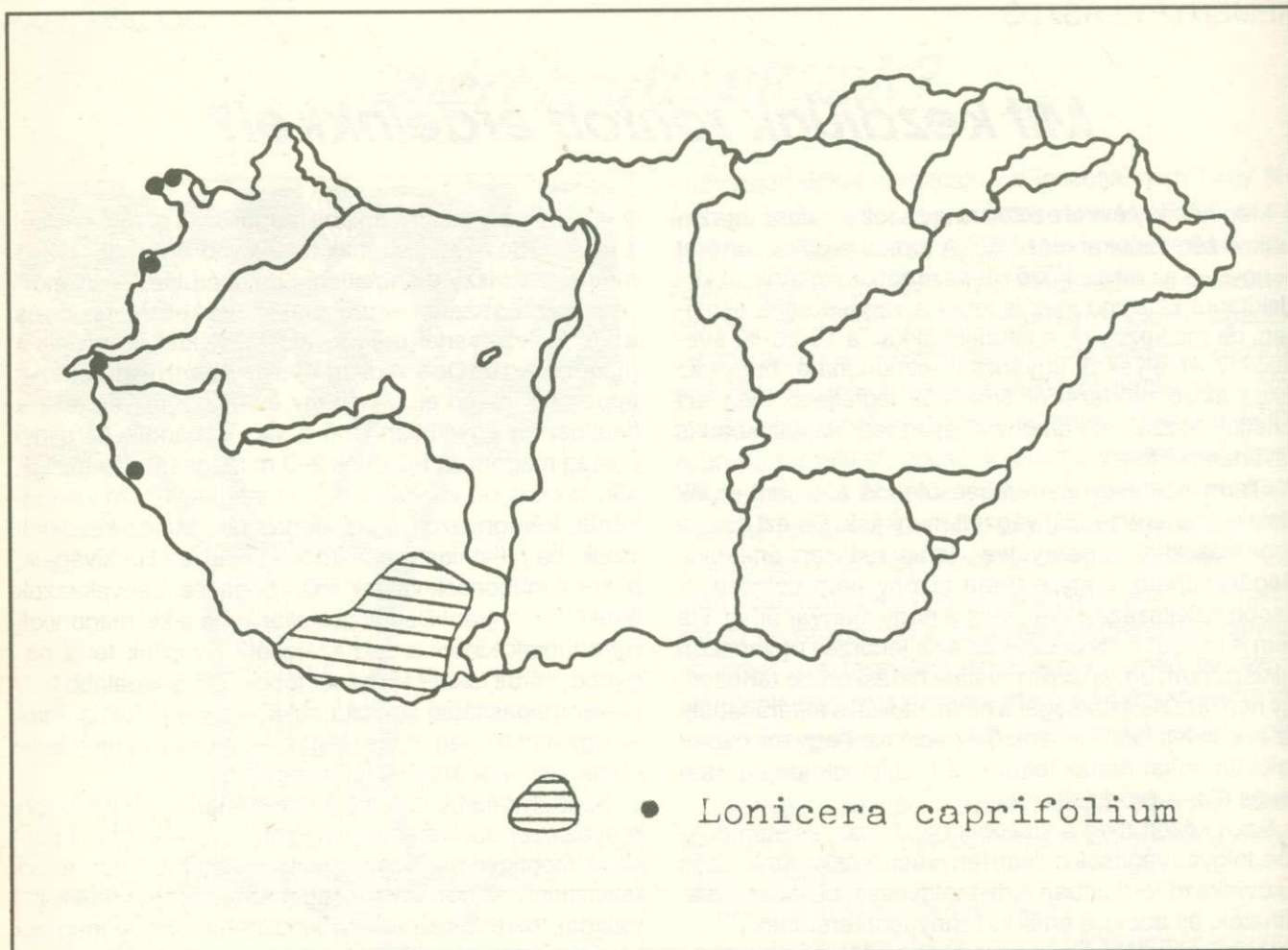
2. Nehezebb a dolgunk a bükkösökkel. A végvágás alaposan meggyötri a 0–3 méter magas újulatot. A

0–1 m magas fácskák inkább megússzák sérülés nélkül a vágást, de még ki vannak téve a vadragásnak. A 2–3 métereseek viszont óhatatlanul megsérülnek, összetörnek. Igazság szerint ez utóbbiakat töre kellene vágni, és a kis tuskók sarjai még kiváló töltelékfái lennének a magoncoknak. De a vadkártól való félelem miatt sokszor éppen ez marad el. S néhány év múlva milyen lesz a fiatalos, ha egyáltalán kinő a vad szájából? Az ujnyi vastag magoncok felnőnek 2–3 m magasra. De mellettük, fölöttük ott vannak a 4–5 m magas, 10 cm vastag, sérült, kéregnyúzott ágas–bogas fák. Mihez kezdünk velük, ha a fiatalos ráadásul még ritka is? Ha kivágjuk, akkor a magoncok válnak ágas–bogassá. Lenyakazzuk őket? Talán igen! De mit csináljunk, ha a kis magoncok nem tudtak kinőni a vad szájából? Nyessük fel a nagyobb, sérült fákat? Melyik ér többet? Egy legalább 2–3 méter magasságig ágtiszta bükk, vagy egy földig ágas — ugyancsak nem egészséges —, amelyiket még tűzifának sem lesz könnyű felhasogatni?

Szabályzataink már elegendőnek ítélik egy hektáron a nyolcezer bükkcsemete meglétét. Van-e arra vonatkozó megfigyelés, hogy egy ilyen fiatalos mikor kezd feltisztulni? Milyen vastagságot érhetnek el a bükk oldalágai, mire elszáradnak, lehullannak, hogy még ne korhadjon be a helyük? Mert bizony az ilyen ritka fiatalosokban 4–5 cm vastag élő oldalágak is vannak. Ha felnyessük őket, betegek lesznek, ha nem, akkor makk-egészségesek maradnak?

3. A tölgyesek esetében hasonló a helyzet. A vad által bokor alakúra rágott fácskák többfelé ágaznak. Próbáljuk-e nyeséssel fa alakúvá tenni őket? Ezeket mindenesetre talán kevésbé fenyegeti a bekorhadás veszélye, mint a bükkösöket.

4. Merőben más a jó termőhelyen, gyertyános–tölgyesek helyén létesült cseresek esete. Ezeken már tisztítófejszével nem segíthetünk, ellenben közgazdasági eszközökkel kell fékeznünk a létrejöttüket. Abszurd dolog ugyanis, hogy aki a jó termőhelyeket cserrel újítja fel, busás nyereségre tesz szert, aki pedig a termőhelyet jól kihasználó, sokkal értékesebb gyertyános–tölgyest létesít, annak ráfizetés lesz az osztályrésze. (Ami talán a minisztériumi irodákból nem látszik: e jó termőhelyű cseresek 50–60 éves korukra fagylicessé válnak, emiatt még a tűzifa-kategóriában is csak gyenge minőséget adnak.) Tehát a dilettáns vezetéstől örökölt gazdasági szabályozórendszereken kell változtatni. A létesítendő rontott erdők tanszékének talán sikerült néhány fogós kérdést feltennem. Sajnos a lista ezzel még korántsem teljes...

• *Lonicera caprifolium*

1. ábra

A jерikói lonc hazai előfordulása

BARTHA DÉNES

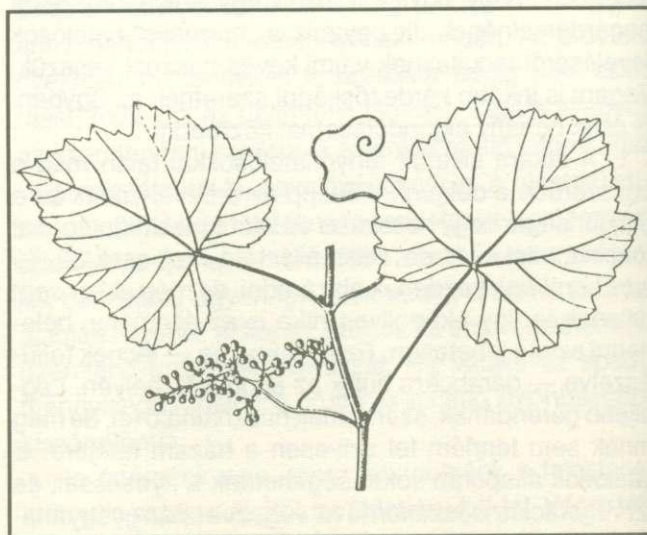
Hazánk védett fa- és cserjefajai VIII.

Szőlők, loncok

Az egyetlen őshonos, igen ritka, védett szőlőfajunk mellett több elvadult, a múlt század végén alanynak behozott *Vitis*-fajt találunk az országban. Ilyen a parti szőlő (*Vitis riparia* MICHX) és a sziklai szőlő (*V. rupestris* SCHEELE), amelyek közül különösen az előbbi a Duna és a Tisza árterein, főként a tűz-nyár ligeterdőkben tömegessé vált.

Ligeti szőlő (*Vitis sylvestris* GMELIN) 3000 Ft

Kétlaki lián. A levélváll általában nyílt, a levelek ősszel rózsaszínűek vagy sötétvörösek. Bogyói kicsinyek, feketék, levük gyengén festő, szeptemberben érők. A porzós egyedek gyakoribbak mint a termősök. Későbbben, júniusban virágzik, mint az elvadult amerikai fajok. Közép- és Dél-Európában, Kis- és Közép-Ázsiában

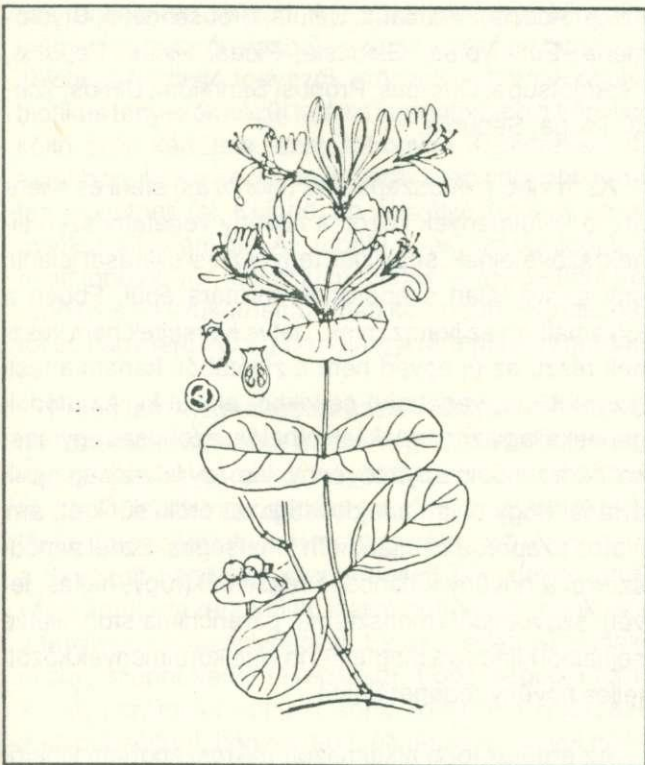
1. kép

Ligeti szőlő (*Vitis sylvestria* GMELIN)

honos, nálunk a nagyobb folyók mentén találjuk, de szóványosan a hely- és dombvidékek erdeiben is előfordul. Hazánkban ma mindössze mintegy kétszáz ismert töve van.

A magyarországi három loncfaj közül a piros bogoyjú, üreges szárú ükörke (*Lonicera xylosteum* L.) az Alföld kivételével melegkedvelő tölgyesekben, cserjésekben gyakori az országban. A hozzá hasonló, de kisebb termetű, tömör belű, fekete bogoyjú fekete lonc (*L. nigra* L.) hazánkban csak a Zempléni-hegységben a hollóházi piszkéstetőn él áfonyás nyiresben. A harmadik loncfajunk védettséget élvez.

Jerikói Lonc (*Lonicera caprifolium* L.) 500 Ft

2. kép

Jerikói lonc (*Lonicera caprifolium* L.)

Kúszós szárú, támasztékra csavarodva felmászó cserje. Levelei széles elliptikusak, kopaszak, 4–10 cm hosszúak, a virágzó hajtásokon válluk összenőtt. Sárgásfehér virágai álörvökben vagy fejcskében május-júniusban nyílnak. Termése borsó nagyságú, korallpiros színű bogoy. Dél-Európában él, areája egészen a Kaukázusig húzódik. Hazánkban valószínűleg őshonos Sopron környékén (Várisi-tölgyes, Zichy-rét, Dudlesz-erdő), Kőszeg mellett, az Őrségben és a Dél-Dunántúlon (Murarátka, Mecsek, Villányi-hegység, Tolnai-dombvidék, Dráva-sík). Középhegységeinkben fellehetően kivadultan él. A fenyvesek kivételével szinte minden erdőtársulásunkban megtalálhatjuk.

(Csapody Vera rajza)

Hangtompító falakat építenek egyre nagyobb mértékben a sűrűn lakott településeken gyorsforgalmú utak, vasúti pályák és egyéb nagyobb zajforrások mentén — Svájcban. Egyedül Zürich kantonban a 2002. évig 150–250 millió frankot irányoznak elő ilyen zajvédelmi berendezések létrehozására, egy 1987-ben kelt rendelet értelmében. Erre a célra igen jól megfelel a fa, kettős a haszna: a környezetjavításon túl alkalmat ad nehezen értékesíthető választékok felhasználására. Kerekén egy tucat vállalat állt már rá ilyenek készítésére, felállítására. A fa nemcsak visszaveri, de el is nyeli a hangot, kellő érzékkel az adott környezetbe jól beleillő, kellemes látványt nyújtó falak készíthetők belőle.

(IH 1991. 7. Ref.: Jérôme R.)

A karintiai erdészeti egyesület január 30-i közgyűlésén Dipl. Ing. Habsburg-Lotharingen nagybirtokos erdőmestert választotta elnökéül. Székfoglalójában a légszennyezés intézményes csökkentése, távhőközpontok létesítésének szorgalmazása, az erdészeti propaganda szélesítése és a vadászat szemléleti átalakítása mellett állt ki. A fő referátumot Dr. D. Mlinsek ljubljana-i professzor tartva rámutatott arra, hogy a természetszerű erdőgazdálkodás alapja az erdőnevelés, a természet reagálásának állandó figyelemmel kísérése, de ehhez az erdészek nagy részének már nincs kellő ideje.

(ÖFZ 1991. 4. Ref.: Jérôme R./

**Erdészházat,
vagy szabad szobát
keresünk
téli-nyári
üdültetésre.**

„Erdő mellett jó lakni” jeligére kérjük az ajánlatokat a szerkesztőségbe küldeni.

SOMOGYI CSILLA ILONA

Röviden az *in vitro* mikroszaporításról

Az elmúlt évszázadok folyamán a kertészeti növények vegetatív szaporítása erőteljesen felgyorsult és viszonylag fejlett technológiával párosult. A növényi biotechnológia ezen módszerét a gyakorlat széles körben alkalmazza, néhol az üzemi technológia részévé vált.

A vegetatív mikroszaporítás a dísznövényekkel kezdődött és jelenleg is több laboratórium foglalkozik szaporításukkal. Ilyenek a különböző páfrányok: főleg a *Nephrolepis* fajták; a cserepes dísznövények: *Ficus*, *Drancaena*, *Cordyline*, *Philodendron*, *Bromelia*, *Begonia*, *Saintpaulia*, *Streptocarpus*; a vágott virágok: gerbera, szegfű, rózsza, nőszirom.

A gyümölcsfajok mikroszaporítása jelenleg felfutó ágon van, ami az általános fertőzöttség megszüntetésére, illetve a minőségi termésnövelés céljából történik. Hazánkban a legnagyobb részt az alma alany- és nemes fajták teszik ki, ezután következnek az őszibarack-, cseresznye-, meggy-, szamóca-, feketeszeder-kultúrák. A magról szaporított zöldségfélék *in vitro* mikroszaporítása lassan tud tért hódítani, a hagyományosan is vegetatív úton szaporított fajoknál kedvezőbb a helyzet (pl. fokhagyma). E módszer segítségével szaporítható legfontosabb fajok: karfiol, kelbimbó, brokkoli, spárga, káposztafélék, vörös-, fok-, póréhagyma, sárgarépa, zeller, uborka, bab, borsó, saláta, paprika, burgonya, tök, batáta, paradicsom. Kultúrnövények esetében a tömeges vegetatív mikroszaporításnak nincs jelentősége.

A nemesítés ezt a módszert az értékes fajok, fajták, hibridek létrehozására és fenntartására használja. Két fajnál, a cukornádnál és a burgonyánál azonban kereskedelmi méretű klónozást alkalmaznak.

Erdei fás növények mikroszaporítása még nem tekinthető rutin módszernek. Jelenleg ez a vonal szelektált anyafák, értékes variánsok, génbankok, magtermelő plantázatok szaporítóanyagának előállítására alkalmas.

A termelésben való megvalósulása az erdészet igényeitől és lehetőségeitől függ. A következő nemzetségbe tartozó fajok *in vitro* szaporítása mondható sikeresnek: *Abies*, *Acacia*, *Araucaria*, *Betula*, *Broussonetia*, *Cryptomeria*, *Eucalyptus*, *Gleditsia*, *Picea*, *Pinus*, *Populus*, *Pseudotsuga*, *Quercus*, *Prunus*, *Santalum*, *Ulmus*, *Thuja*, *Tsuga*, *Sequoia*.

Az *in vitro* mikroszaporítás (klónozás) steril és ellenőrzött körülmények között a növény vegetatív szerveinek, szöveteinek, sejtjeinek tenyésztési eljárását jelenti, ami az ivartalan szaporodási formára épül. Ebben a folyamatban az ivarszervek, illetve ivarsejtek nem vesznek részt, az új egyed nem a zigótából, hanem a testi (szomatikus, vegetatív) sejtekből alakul ki. Az utódok genetikailag azonosnak tekinthetők, azonosak egymással és a kiinduló anyanövénnyel is. Így lehetőség nyílik arra is, hogy olyan tulajdonságokat örökítsünk át, ami ivaros szaporodás útján nem lehetséges. Ezzel a módszerrel a növény különböző részeiből (rügy, hajtás, levél), szöveteiből (merisztéma, parenchima stb.), illetve sejtjeiből kiindulva megfelelő *in vitro* körülmények között teljes növény regenerálható.

Az erdészetben alkalmazott mikroszaporítás lehetőséget nyújt adott fajok (bizonyos tulajdonságokra szelektálva), nemesített fajták elszaporítására és fenntartására, génbank kialakítására (génmegőrzés), magtermelő plantázatok szaporítóanyagának előállítására, évszaktól független szaporodásra, vírusmentes fajok előállítására. Megfelelő laboratórium és anyagi háttér biztosításánál az *in vitro* mikroszaporítás lehetőségei adottak, kiaknázásuk hosszú távon eredményes lehet. A biotechnológiával előállított növényfajták gyakorlati alkalmazása és gazdasági haszna sajnos nem mentes sok bizonytalansági tényezőtől. Ezt igazolja az is, hogy az utóbbi időben számos biotechnológiai vállalatot zártak be. Ennek ellenére vállalnunk kell ezeket a nehézségeket az emberiség javát szolgáló biotechnológia további fejlődése végett.

LAKATOS FERENC

Szúkárosítás és a bogarak elleni védekezés lucfenyvesekben

A hazai lucosok közül a nyugati határszélen levőket (Kőszegi-hegység, Soproni-hegység) a botanikus szakemberek őshonosnak tekintik (Soó, 1962), míg az ország más tájain levőket mesterségesen telepítettnek. Az évszázad elején zárt állományokat is csak az őshonos területeken alkotott. A hazai állományok klimatikus igényének határán vannak, ezért a különféle biotikus és abiotikus károsító tényezők erősebben hatnak rájuk. A biotikus tényezők közül talán a legfontosabb a kéregben költő szúk kártétele, ezek többnyire széltörések után foltokban, illetve aszályos időjárás után nagyobb területen léphetnek fel. Különösen veszélyeztetettek az elegyetlen állományok. Az utóbbi évek száraz időjárása miatt több helyen kellett lucosokban — így például Sopronban is — szúkárósítás miatt korábban véghasználatot és nagy területű egészségügyi termelést végrehajtani.

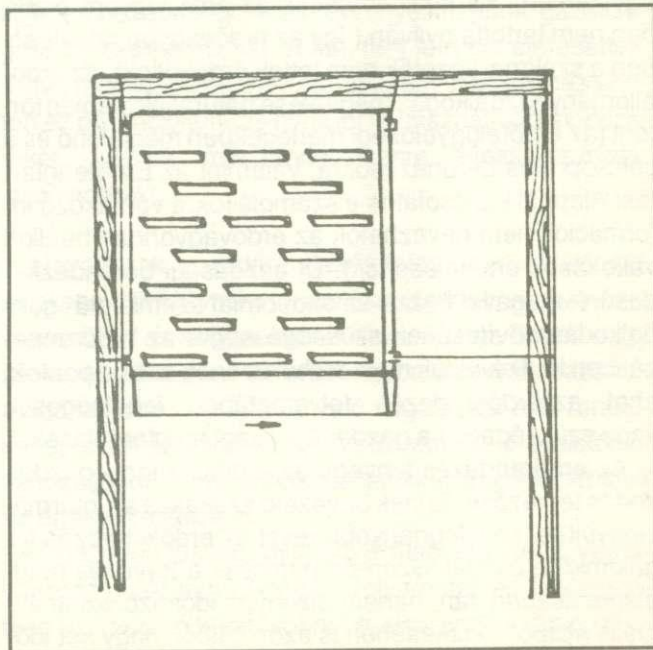
Próbáltam meghatározni ezeket a károkat. Korai véghasználatok esetében, ahol a véghasználat a tervezett vágásérettségi kornál öt vagy több évvel korábban történt, a C-lapról kigyűjtöttem a lucfenyő választékeloszlását. Fatermési táblából meghatároztam a tényleges és a tervezett vágáskor között kiesett növedéket, amit a vágásterületre redukálva, illetve nettósítva megkaptam a tényleges növedékkiesést. Ez az eredeti választékeloszlás szerint került felosztásra. Egészségügyi termelésnél a számítás módja hasonló volt az előzőhöz, azzal a különbséggel, hogy a redukált területet (mivel egészségügyi termelésnél nem adják meg az érintett terület nagyságát) az erdőrészlet területe és a lucfenyő elegyarányának szorzataként kaptam meg. A különböző választékok árát az átlagos eladási árral vettem egyenlőnek. Ezzel a számítási móddal a TÁEG hegyvidéki erdészetének területén 1987–1989 között évenként 1,1–1,3 millió forint bevételkiesés adódott.

Máig vitatott kérdés, hogy a szúfélék elsődleges vagy másodlagos károsítók-e. Jellemző a betűzőszúnál elfogadott nézet, amely szerint a faj másodlagos károsító, de tömeges fellépése esetén elsődlegessé válhat. A szú elleni védekezés Magyarországon jelenleg megoldatlan, többnyire az elpusztult, lábon száradt fák kitermeléséből áll.

A XIX. század végén, a XX. század elején elterjedten alkalmazták a fogó- vagy cselfás védekezést, amikor is a szúpopulációtól függően évente egyszer vagy kétszer

hektáronként 3–5 fogófát döntöttek, amelyeket a szúbogarak befurakodása után eltávolítottak az erdőből. Igen fontos volt a fogófák rendszeres ellenőrzése, majd azok időben történő elszállítása vagy lekérgezése, és a kéreg eltávolítása. Napjainkban a vegyszerek használatának visszaszorítása végett a fő hangsúly szúbogarak esetében a biológiai-biotechnikai védekezésre esik, amelynek legfőbb eszközei a feromoncsapdák a megfelelő feromonanyagokkal. 1980 óta ez a védekezési eljárás az integrált erdővédelem szerves részét alkotja a nagy fenyőerdőkkel rendelkező országokban.

A rovarvilágban fellelhető feromonok különböző feladatot látnak el: segítik a nemek egymásra találását (szexuálferomonok), megmutatják az utat a gazdához és a másik nemhez (aggregációs feromonok), a tápanyagforráshoz vezetnek (nyomferomonok), felhívják a figyelmet a veszélyre (vészferomonok). A szúfajok csalogatóanyagai aggregációs feromonok, hatásukban erősen különböznek a már használatos lepke-szexferomonoktól. Más nem bocsátja ki, speciális szervben keletkeznek, mindkét nemre hatással vannak. Az aggregációs feromonokat általában az a nem bocsátja ki, amelyik a befurakodási nyílást készíti, így például a betűzőszúnál a hím. Ezek az illatanyagok azután a támadott fához csalogatják a faj többi egyedét. 1966–

ban sikerült először egy észak-amerikai szúfajnak, az *Ips paraconfosus*nak csalogatóanyagait izolálni és meghatározni. A betűzöszű által kibocsátott feromon meghatározása és csalogató hatásának bizonyítása az 1970-es évek elején történt.

Magyarországon kereskedelmi forgalomban már három szúfajferomonja is kapható: a betűzöszű (*Ips typographus*), a rézmetsző szű (*Pytiogenes chalcographus*) és a sávós fenyőszű (*Trypodendron lineatum*) szintetikus előállított illatanyaga. Nálunk elsősorban a betűzöszű feromonja, a Pheroprax kerülhet nagyobb területen alkalmazásra. Külföldi tapasztalatok szerint a csapdák közül az ábrán látható *Theysohn-féle* szúcsapda bizonyult a leghatásosabbnak, amely már szintén beszerezhető. Bár a csapdák és a csalogatóanyagok folyamatos javításával a módszer hatásosságát növelték, az alkalmazásnak mégis vannak határai.

— Az aggregációs feromonra nem pontosan repülnek rá a bogarak, sokkal inkább az illatforrás (esetünkben a

csapda) körüli nagyobb repülési aktivitásról beszélhetünk. Ebből a nagyobb mennyiségű bogárból csak egy részt tudnak a csapdák befogni, míg a többi bogár a csapdaközeli fákat támadhatja meg. Ezért megfelelő biztonsági távolságot (10–20 métert) kell betartani a legközelebbi lucfenyőhöz. Ez a tény jelentősen csökkenti a csapdák alkalmazhatóságát. Kérdéses az is, milyen változásokat hozunk létre azzal, hogy bogarak tömkelegét távolítjuk el az erdőből. Egy-egy csapda évente 500–10 000 bogarat is foghat, bár fogtak már csapdával 100 000-nél többet is.

— A felállítás és a szükséges intenzív ellenőrzés nagy munkaerőt és szaktudást igénylő feladat, különben nem látja el rendeltetését.

A jövő valószínűleg a csalogató- és riasztóanyagok együttes alkalmazása lesz, amellyel a veszélyeztetett helyeken csökkenthetjük a károkat. A módszer hazai viszonyok közötti alkalmazhatóságáról 1990-ben indultak kísérletek az EFE Erdővédelemtani Tanszékén.

DR. SZENTKÚTI FERENC

Gazdaságossági megfontolások az erdőrendezésben

Az erdőrendezés terén a biológia és ökonómia egyensúlyában az ötvenes évektől változás ment végbe. Az erdőállomány-gazdálkodás tervezésében a gazdaságossági megfontolások jelentősége csökkent (megszüntették az erdőérték-számítás oktatását az egyetemen), az ágazatvezetés az erdővagyon értékben nem tartotta nyilván (így az erdővagyon növelésében a szakmai vezetők nem lettek érdekeltek), az erdőállománygazdálkodás megítélése naturáliák alapján történt (az erdőfelügyelői mérlegekben megjelenő és a célcsoportos beruházásokra, valamint az Erdőfenntartási Alappal kapcsolatos elszámolásokra vonatkozó információk nem nevezhetők az erdővagyonban beállott változások értékelésének). Új gazdasági berendezésünk magával hozza az ökonómiai szemléletű gondolkodás bővítésének szükségességét az erdőrendezésben is. Tekintsük most át, hol vannak azok a pontok, ahol az erdőrendezés folyamatában lehetségesek vagy szükségesek a gazdaságossági megfontolások.

Az erdőrendezés lényege az erdőállomány-gazdálkodás tervezése. Ennek bevezető szakasza az információgyűjtés, amit legnagyobb részt az erdőleltározás fogalomköre ölel fel. Szerepe nemcsak a tervezés megvalósításában van, hanem bizonyos időközönkénti aktuális állapot rögzítésében is azon célból, hogy két idő-

metszet közötti változások alapján megítélhessük a korábbi gazdálkodását. Gazdaságossági megfontolásoknak már az erdőleltározás területén szerepük kell legyen. A tervezéshez igen sok információra van szükség, az információk beszerzése (utánjárás, mérés, becslés) azonban időbe és pénzbe kerül. Nem mindegy tehát, hogy mennyi információt óhajtunk beszerezni. (A mennyiség pontossági súlyozást is magába foglal.)

A szakirodalomból ismert tény, hogy az információk mennyiségének növelésével hasznosságuk nem egyenes, hanem csak csökkenő arányban nő, míg a költségek exponenciálisan emelkednek. Ezen túlmenően van egy másik szempont is: az adatbeszerzésre fordítható idő korlátozott. Minél több adatot kell felvinnünk, a legfontosabb adatokra annál kevesebb idő jut, így az információbőség egy bizonyos határon túl káros is lehet. Lényeges tehát vizsgálat alá venni az erdőrendezés jelenlegi adathalmazát ebből a szempontból. Minden egyes adathoz meg kell vizsgálni hasznosságát a tervező, a felügyelő és a gazdálkodó szemszögéből, valamint az ebből adódó pontossági, megbízhatósági követelményeket, a ráfordítás költségeit. Idevágó kutatási eredményeink már vannak a fatérfogató-meghatározással kapcsolatban. Az erdőleltározásban ez a legtöbb időt igénylő rész munka, és pontossági igénye is a legnagyobb.

Az idei év feladata lesz az eredmények összedolgozása egy olyan rendszerben, amely megadja a terület-nagyság, törzsszám és a kívánt pontosság alapján, hogy melyik felvételi módszer használata a leggazdaságosabb és valamennyi módszerre megadja a szükséges felvételi határfokot.

A tervezés területén még fontosabb az ökonomikus gondolkodás. Mielőtt azonban az egyes tervezési folyamatokkal foglalkoznánk, egy általános megjegyzés: az erdőrendezés jelenleg nem dolgozik alternatív tervekkel, holott így nem igazolható a terv bármely szempontú optimális volta. A tervezésnél mindig többféle cél, többféle igény kielégítése merül fel, így a tervváltozatok lehetősége eleve adott. Ha az alternatívák kielégítik a hosszú távú társadalmi érdekeket, akkor a gazdálkodónak módjában van ezek közül azt választani, amelyik legjobban megfelel gazdálkodási stratégiájának. Egy másik általános megjegyzés: *minél több a szubjektív elem a tervezési folyamatban, minél kevésbé használunk matematikai módszereket, tervezésünk annál védetlenebb lesz.*

Az erdősítés tervezésénél eleve fellép egy korlát: a termőhely, ezen belül azonban többféle lehetőség között választhatunk. Míg a korlát biológiai volt, addig a célok elsősorban ökonomiaiak ott, ahol a fatermesztés az elsődleges. Különleges rendeltetések esetén a választásnál az a megfontolás a döntő, hogy melyik állománytípustól várhatjuk leginkább azokat a hatásokat, amelyek a rendeltetést betöltik. A fatermelési rendeltetésnél a feladat megtervezésére nagyon alkalmasak az operációkutatási módszerek, mivel mind a célok, mind a korlátok és feltételek számszerűsíthetők. A fő cél az erdőállomány jövedelmezőségének növelése. A fő cél prioritása mellett mellékcélok, elérendő feltételek lehetnek: az állományátalakítások limitálása, a rizikó csökkentése, tehát az erdőállomány stabilitásának növelése, az erdősítési kiadások csökkentése a természetes felújulásra alkalmas állománytípusok preferálásával stb. Mivel a mellékcélok, feltételek korlátai mozgathatóak, több variánst állíthatunk elő. Ezek között lesznek olyanok, amelyeknél a fő és mellékcélok elérése leginkább egyensúlyban van. További tervezői döntési kritérium az a lényeges gazdaságossági szempont, hogy ha várakozásaink a fatermő képesség tekintetében nem jönnek be, melyik variánsnál okozza ez a legkisebb várható jövedelemkiesést.

A költségek és bevételek szempontjából lényeges, hogy milyen erdőnevelési modellt követve tervezzük a

nevelővágásokat és a termelési ciklus hosszát. A jelenleg használatos ERTI modelltablák fatermő képesség szerint disztingválják. Mivel a termelési ciklus jövedelmezőségét a fatermő képességen felül a minőség (a végtermékként várható választékok értéke) is befolyásolja, felmerül a kérdés, hogy a rosszabb minőségű állományok esetében nem jövedelmezőbb-e az igénytelenebb termesztési folyamat. Ez a kutatási téma folyamatban van.

A véghasználati hozamok tervezéséhez meg kell határozni a vágásérettségi korokat, illetőleg a vágásérettségi szakaszokat. A fatermelési célú állományoknál ez gazdasági számítások alapján történik. Ez a tervdöntés már az előbb tárgyalt erdőnevelési tervezéshez is szükséges. Sokféle vágásérettségi optimumszámítás lehetséges, de mindegyik ökonomiai alapokon áll. A különleges rendeltetésű állományoknál is a gazdaságosság lenne a fő szempont, a célba vett jótékony hatások pénzbeni kifejezése azonban megoldatlan, csak a költségoldal számítható.

A hozamszabályozás eleve ökonomiai fogalom. A szabályozásnak kettős problémát kell megoldania:

- az erdőgazdálkodás végtermékét akkor előállítani, amikor az a legnagyobb jövedelmet hozza,
- a jövedelemkibocsátás igen hosszú távon tartamos legyen mind mennyiségben, mind minőségben.

Ennél a tervdöntésnél tehát nem gondolkodhat a tervező csak naturáliákban. Persze naturális információk — fatermő képesség, minőségi mutató, méretek stb. — hordoznak ökonomiai tartalmat is, tehát ezeknek figyelembevételével már érvényesíthetünk gazdaságossági szempontokat. A két, fent leírt cél eléréséhez, illetve megközelítéséhez és összeegyeztetéséhez szintén az operációkutatás nyújt jól felhasználható módszereket. Ilyenek már rendelkezésre állnak *(dr. Király, dr. Szentkúti)*.

Ugyancsak az erdőrendezés feladata *valamely időszakasz erdőállomány-gazdálkodásának — beleértve a tervezést és felügyeletet is — a bírálata.* Ebben nagy szerepe kell legyen az erdővagyon értékváltozásának megállapítása. Az ehhez való segédletek már rendelkezésre állnak *(Mészáros, dr. Szentkúti)*, s a biológiai változásokon kívül felhasználásukkal megállapíthatók az értékváltozások is.

A gazdaságosság, mint egyik alapvető igény, végigvonul az erdőrendezés egész folyamatán és érvényesítése az idevágó kutatásoknál is elsőrendű szempont.

DR. PÉTI MIKLÓS

Eretnek erdőrendezői gondolatok a hántáskárról

A szarvas okozta kéregsérülések több fajtáját ismeri a szakirodalom. Az agancstisztításkor jelentkező törés és kéregverés a testével okozott dörzsölés mellett talán a legnagyobb területen fordul elő a tél végén, kora tavasszal keletkező, táplálkozás célú hántáskár. A hántás leginkább a **vékony kérgű fafajokat veszélyezteti**, elsősorban a kőrist, a gyertyánt és a bükköt, de jelentős vadlétszám mellett a fiatal tölgyet sem kerüli el. A tél végén nagy rudlikba tömörült szarvasok egyik jelentős táplálékforrása a friss kéreg, amely nagy tápanyagtartalmával pótolja a télen leromlott szervezet vitamin- és mikroelemigényét.

A károsítás a fiatal faállományok jelentős, 1–5 ha-os foltjait érinti. Vesszős, léces korban szinte minden törzset meghántanak, míg a vékony rudas állományokban előszeretettel részesítik előnyben a felső szint jó növekedésű faegyedeit, tönkretéve ezzel a javafákat. Az élőfa a kéregsebzésekre a fafaj visszaszerző képességétől, a sebzés nagyságától és a fa korától függően eltérően reagál. Vesszős, léces korban a képződő kallusz gyorsan benövi a sebzést, külső nyílt sebfelület nem sokáig marad, minőségromlás következik be, s ha újabb károsítás nem éri a fát, álgesztesedéssel túlélheti a sérülést. A teljes fapalástot ért hántás természetesen pusztulást okoz. Vékony rudas állományokban a kalluszképződés a nagy felületű, gyakran 10–15 cm széles, 0,5–2,0 m hosszú kéreghiányokon nem tud azonnal megindulni, így a kéreg nélküli szíjácsrészt több évig gombafertőzésnek van kitéve, előbb–utóbb elhal és a törzskeresztmetszet 1/3–a, 100%-a elkorhad. A törzs szilárdsága meggyengül, a szél hatására eltörlik és előbb–utóbb kidől a fa. A pusztulás a hántást követő ötödik–hatodik évben már katasztrofális lehet. Az okozott kár óriási, mivel a hántás a vékony kérgű állományok javafáit teszi tönkre. Előfordulhat, hogy 40–50 éves korra nincs egészséges törzs egy gyertyánelegyes bükkösben. A hektáronkénti kár több millió forintot is kitehet.

Az elmúlt évek hántáskárainak „eredménye” napjainkra „érik be”. A gyakorló erdőrendező a használatok tervezésénél és a véghasználati kor megállapításánál igen nehéz probléma előtt áll. Mi legyen a károsított állományok sorsa? Az első és a legfontosabb feladat lenne a **kár okának megszüntetése**, tehát a szarvaslétszám azonnali kíméletlen apasztása országos szinten. E nélkül a további lépések hiábavalók. Kerfítéssel ez már nem megoldható. Sürgős és a vadászati törvénytől független FM intézkedés rendezhetné ezt a kérdést, amely a vadászati jog gyakorlójára tekintet nélkül előírná a létszám- apasztást, amelyet a tilalmi idők átmeneti megváltoztatásával is támogatna. Ennek hiányában a további lépések hiábavalók és a katasztrófa nagyságát csak fokozzák.

A másik — a rendezés szintjén megoldandó — feladat a **károk következményeinek sürgős felszámolása**. Erre a következőket javasoljuk. A nagy törzsszámú, fiatalabb, 15–20 éves állományokban és az idősebb rudas korú erdőkben, ha csak szórványos a károsítás (ez a ritkább eset) és nem évről

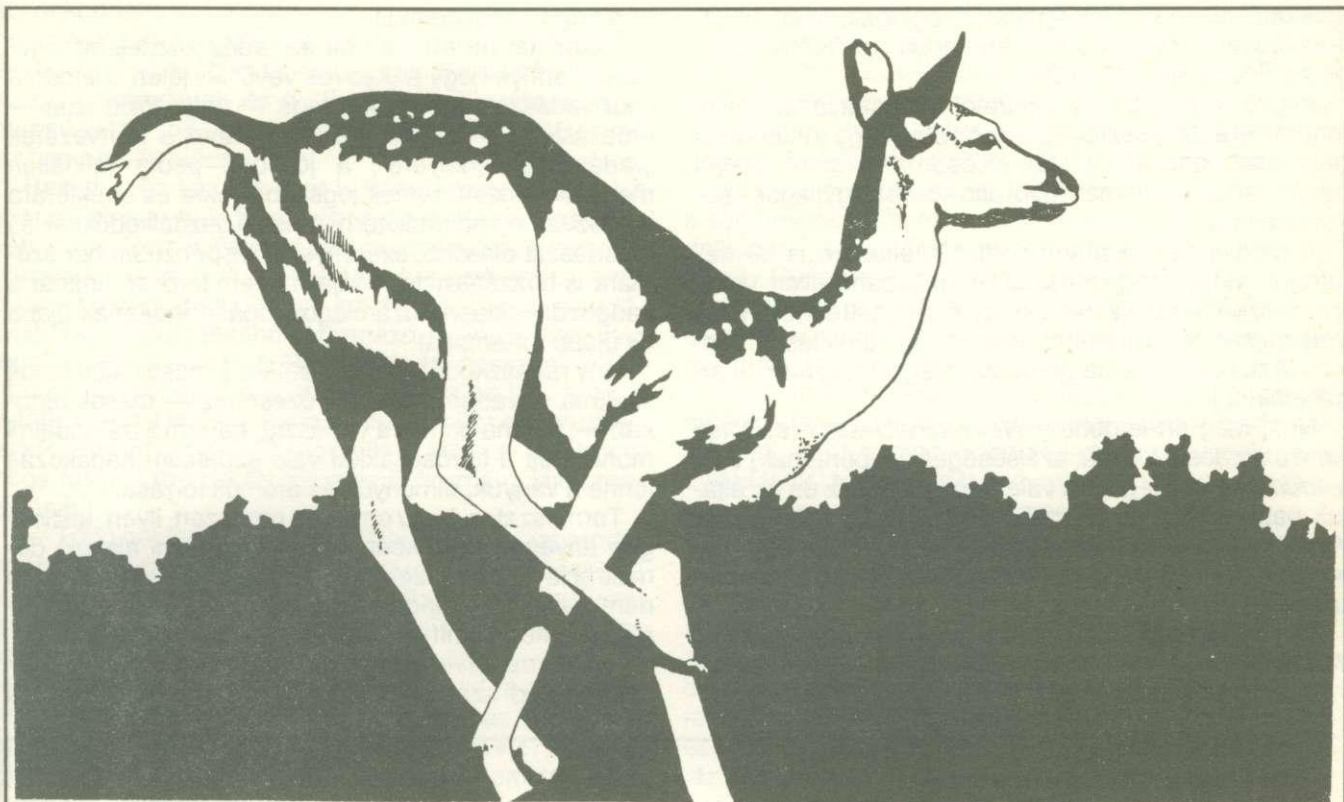
évre krónikusan jelentkezik, a nevelővágás megoldhatja a problémát (tisztítás, gyérítés). Nehezebb a kérdés a szinte 100%-osan sérült fiatal és vékony rudas állományok esetében. Ezek sorsa rövidesen megpecsételődik, és sok faegyed pusztulása végül is az erdő foltos (1–5 ha) pusztulásához vezet. Véleményünk szerint nem célszerű megvárni a teljes pusztulást, mivel ez a kár mértékét és következményeinek súlyát fokozza. (Értéktelen száradéktermelés és felújítási problémák, az összeomló állományfoltokban megindul a gyomosodás. Az elhalt fák nem sarjadnak.)

A fiatal, 20 év körüli, még élő, de teljesen károsított állományoknál — tekintet nélkül a fafajokra, tehát még a bükknél is — nem szabadna visszariadni a károsított foltok tarvágásától és sarjztatásától. A sarjztatott foltok nagyságtól függően külön erdőrészlétként, vagy az adott erdőrészlét állományrészeként fafajtól függően alakíthatók ki, az új sarjállomány vágáskora 70–100 év lehetne. Ebben a korban sarjztatással a mag eredetűnél alig gyengébb minőségű állomány hozható létre, és a nagy tőszám miatt a későbbi minőségjavító nevelővágásokra is mód nyílik.

Az idősebb, 40–50 éves, zömében gyertyános, kőrises állományoknál szintén a tarvágást és sarjztatást javasolnánk. A kitermelt anyag egy része még használható papírfának és tűzifának, és ebben a korban a gyertyán és a kőris még jól sarjztatható. Ezeknek az állományoknak jelentős része most is sarj erdetű, a pusztulás okozta veszteséget mérsékelné még egy rövid vágásfordulójú sarjztatás. A tarvágást követő mesterséges erdősisítés is megoldás természetesen, azonban a normális erdőfelújítási feladatok is jelentősen terhelik az erdőművelőt, és nem kell a „sokat markol, keveset fog” hibájába esni.

A most 40–50 éves, jó vagy kiváló termőhelyen álló, 100%-osan sérült bükkállományokban már jelentős rönkhányad képződött, illetőleg pusztul a károsítás következtében. Az állomány állapotától függően itt a kíméletlen vágáskor csökkentés (50–60 éves vágáskor) és a mesterséges bükkfelújítás vörösfenyő-eleggyel mérsékelheti a károsítás következményeit. A 40–50 éves állományok esetén akár sarjztatunk, akár mesterséges felújítással dolgozunk, a külön erdőrészlét kialakítása feltétlenül célszerű.

Ezeket a — gyakran eretnek — gondolatokat **vita indítónak** szánom, mert úgy érzem, hogy az erdősisítések vadkárosítása mellett, — amely „csak” 10–15 év növedékét pusztítja el — nem kap kellő hangsúlyt a 20–50 év értékét elpusztító hántáskár. Az erdőrendezőnek az erdő folyamatos növedéktermelését kell terv-előírásaival elősegíteni, és a véghasználati előírásokkal a megtermelt fakészlet értékromlás nélküli „betakarítását” lehetővé tenni. Az erdőt ért károsítások és katasztrófák esetén — ilyen a hántáskár is — nem szabadna visszariadni olyan, a károkat mérséklő szükségmegoldásoktól sem, mint a sarjztatás.

VARGA BÉLA

***Megfékezhetők az indulatok,
ha az arra valóban vágyó nem téveszti össze
a féket a gázpedállal,
s érdekei által vezérelt vágyait a valósággal***

Viszontválasz

***Bánffy Györgynek a Nimród 1991. áprilisi száma
38-39. oldalán megjelent írásában kifejtett válaszra***

A vadászatról szóló törvénytervezet önálló képviselői indítványként való benyújtásának *puszta ténye* valóban közismert az *érdeklődők* körében. A valóságos döbbenetet kiváltó esemény igazi indítékát, előzményeit és azóta nem csituló hullámverésének részleteit viszont az *érintettek* többsége előtt is mindmáig homály fedti.

Ezt a homályt igyekezett eloszlatni az *OEE Erdőművelési Szakosztálya a tényeknek, az események mozgatórugóinak, valamint a megoldás alapelveinek, módzatainak és akadályainak leírásával.*

Egy 32 oldalas, rendkívül kényes témát érintő, a gondosan elrejtett, masszív érdekeket és esetleg olthatatlan szenvedélyt fenyegető dolgotat méltatni és minősíteni egy rövid cikkben: nem akármilyen vállalkozás. Különösen, ha egy érintett személy szánja rá magát.

Érthető hát, hogy a szerző szorult helyzetében jelzőket, vádakát, feltételezéseket és megcsonkított idézeteket sorakoztat fel — tények és érvek helyett. Nem is lenne illő reagálni rájuk. Csakhogy mindnyájan kárát látnánk, ha valakit megtévesztenének.

Mindenekelőtt öntsünk tiszta vizet a pohárba. A Bánffy György úr által bírált dolgozat ténylegesen kollektív munka. Az OEE egyik legnagyobb létszámú, legaktívabb, az érintett szakterület felelős beosztású dolgozóit egyesítő műhelyében készült.

Természetesen mindenki tudja, hogy ekkora dolgotat nem egy testület fogalmaz. Azt is, hogy az olyan anyira kifogásolt műfaja és stílusa egy kézre vall. Sőt, az sem volt titok, hogy a „szervezettel takarózó”, „névtelenségbe burkolózó”, „frázisokkal és demagóg szóla-

mokkal, mesékkel”, „refináltan megfogalmazott valót-lanságokat”, „óvatos duhajként irkáló szerző” a Szakosztály vezetője: Varga Béla.

Végső formájában a vitairatot ellenszavazat nélkül fogadta el a Szakosztály, s döntött úgy, hogy a szervezet neve alatt használja azt fel, elsősorban érdeink jövőjét meghatározó, szakmán kívül álló körök tárgyilagossá tájékoztatására.

A meglepően pozitív fogadtatás ellenére is be kell látnunk, hogy még „mesélőbb” stílusban kellett volna írni, hiszen akadt valaki, aki így sem értette meg, vagy végzetesen félreértette mondandónkat és álláspontunkat. (Azt, hogy félremagyarázza, még mindig nem akarjuk elhinni.)

Nos, még érthetőbben: *Nem az erdészek* (és főleg nem az erdészek szűk, szélsőséges csoportjának) *és a vadászok* (és főleg nem valamennyi vadász és az általuk patronált tíz és fél millió állampolgár) *ellentétéről, koncon való marakodásáról van itt szó!* Nem egy malomban örölünk. Még pontosabban: nem egy hajóban utazunk.

Az erdőgazdálkodók (és nem az erdőgazdaságok!) tanult, vállalt hivatásuknak megfelelően a saját tulajdonukat képező, vagy a tulajdonos által rájuk bízott erdő-

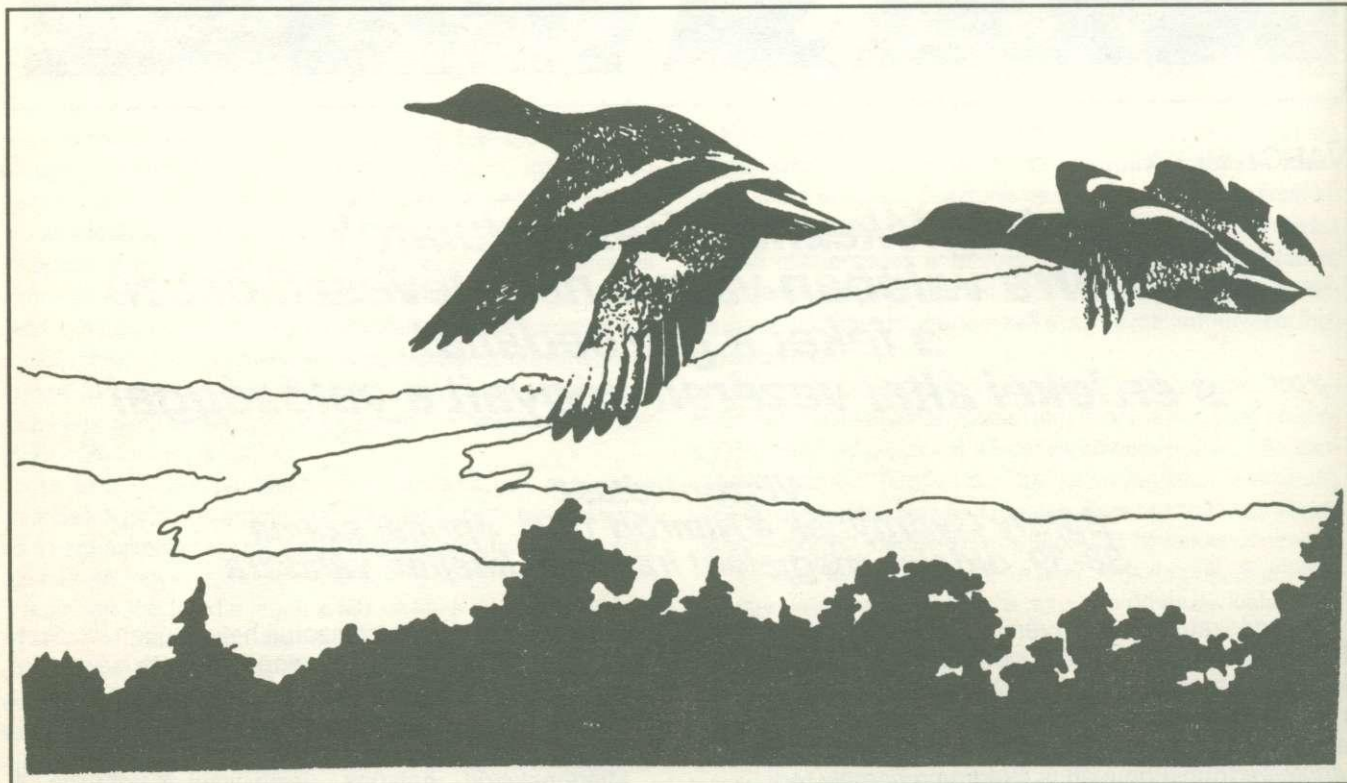
A kettő egészen más.

Akkor hát mi a hiba? Mi az „ádáz küzdelem” oka? „Csak” annyi, hogy a „kedves vevő” — jelen esetben a sportvadászok egy szűk rétege — ereje fölött akar — erőszakkal! — költekezni. (A múltban a pártvezérek „vadászszenvédélyére”, a jövőben pedig refináltan megszerkesztett, remélt jogszabályokra és struktúrára alapozva). A vadtartás terheit viselő gazdálkodókkal, és a vadászat olcsóbb, szerényebb, kispénzű ember számára is hozzáférhető módjaival nem törődve, immár a vadgazdálkodás(!) kizárólagos jogáért indítanak újabb és újabb rohamokat.

Úgy ragaszkodnak laikus létükre a mások által tanult szakma: a vadgazdálkodás üzéséhez — mások birtokán —, mintha nem is a vadászat, hanem a „társadalmi munka” és a károsultakkal való szüntelen hadakozás lenne a vágyuk, élményük és örömük forrása.

Természetes, hogy egy ilyen rendszert, ilyen „testidegen anyagot” nem könnyű becsempészni alakuló demokráciánk szervezetébe. Legalábbis egyenes úton nem. Ezért hát a megannyi kerülő, félre- és belemagyarázás, amely Bánffy György úr cikkébe belecsúszott.

— Titkos törvénytervezetük oly sürgős betervezésének valódi szándékát még mindig takargatva, ezúttal

vagyon gyarapításán, együttes, teljes hozamának növelésén szeretnének tevékenykedni. Nem a vadászathoz, a vadászat öröméhez, élményéhez és alkalmasint a hasznához ragaszkodnak az erdészek. Ugyanúgy áten-gedik azt a „kedves vevőnek”, mint az általuk gondozott erdő egyéb termékét, munkájuk egyéb gyümölcsét.

A sportvadász pedig — legalábbis a civilizált államokban — tiszteletre méltó szenvédélyének szeretne hódolni.

arról igyekszik meggyőzni mindenkit, hogy milyen jó lett volna az az erdészeknek! Mintha nem tudná, hogy milyen kétségbeesetten tiltakozott otromba cselük, életveszélyes merényletük ellen az egész szakma. Naiv vagy kommunisztikus messianizmusa, esetleg a másik fél képességeinek megalázó lebecsülése kövekeztében szerinte az erdészek saját érdekeik ellen tiltakoztak.

— Az önkormányzat belekeverése az ügybe sem több zseniális trükknél. Avagy merő véletlen lenne, hogy

az önkormányzati törvény 82. paragrafusa hírhedt f. pontjának előterjesztője és két támogatója a MAVOSZ elnökségének a tagja volt? Hogy valódi szándékuk nem az önkormányzatok és a tíz és félmillió állampolgár megsegítése volt az önkormányzatonkénti 2000 Ft-tal, az hamarosan kiderül.

Rejtett szándékukat a cikk írása közben fedi fel a szerző, amikor felindultságában az erdészek szemére veti, hogy „Nem ismerik el az önkormányzatok haszonbérbeadóit jogát”. A *semmilyen jogszabályban nem, csak az ő vágyálmaiban élő jogát!* Tehát nem „a vadászati jog értékesítéséből származó bevétel”-hez való jogot — ahogyan azt a „Schamschula-passzus” tartalmazza. (Egyébként nagyon közel van az idő, amikor Bánffy úr fog a leghevesebben tiltakozni az önkormányzatok eme általa remélt joga ellen. Mihelyt rádöbben, hogy rosszul mérték fel előre az önkormányzatok reagálását.)

— Több helyen említi, hogy a nagyvad túlszaporodásáért a vadászterületek 18%-án gazdálkodó erdészek a felelősek. Lehetséges, hogy ez esetben a farka csóválja a kutyát? Vagy az, hogy emberöltőnyi vadászat után se tudná valaki, hogy éppen a két „legveszélyesebb” és leginkább túlszaporodott vadfaj (a szarvas és a vaddisznó) úgy mozog hatalmas területen — az élettérhez igazodva —, mint közlekedőedényekben a víz? Tényleg nem lehetséges, hogy például a mátrai üzemi területek nagyobb terítéke nem a több vad tartásának, hanem az elszántabb apasztási törekvésnek a bizonyítéka?

Nagyon egyetérték a szerzővel, amikor egyes erdőgazdasági vezetők haszonleső, szervilis magatartását ostorozza. Kettőnk között e téren a különbség csak annyi, hogy én mindvégig (egzisztenciám kockáztatásával is) hadakoztam ellenük, ő pedig tőlük is kért és kapott egy-egy kilövést, és bizonyára nem csak hallomásból ismeri a dús vadászlakomákat.

— Nem nagyon eredeti ötlet egy polémiában a nem létező állítások tagadása. Hálás lennék, ha a képviselő úr egyetlen mondatot mutatna a 32 oldalon (vagy akár egész életművemben), ahol én „bűnösnek és kártevőnek” neveztem azt a vadászt, aki „tervét teljesítve több vadat lő”. Igaz, elfelejtettem elismeréssel és köszönettel említeni a pamfletben leírt trófeái számának közel háromszorosát kitevő elejtett tarvadjait. — Ezúttal őszintén szívvel megteszem.

— „Hamisan és valótlanul foglalkoznak a szerzők a kompetencia kérdésével” — írja a színművész úr. Nem lenne egyszerűbb — vádaskodás helyett — belenézni a megyei szövetségek (kamarák) beszámolóiba?

Annak viszont örülök, hogy az elnök úr felháborodik a „gyanúsításon”. Nagyon tisztelem ugyanis a bekötött szájú nyomtató lovak igen ritka példányait. Jőmagam — bevallom — nem vagyok másokkal szemben ilyen szigorú bírő. Én nem neveztem *lopás* tárgyának a hátizsákba bújó őzikét, nyulat, malacot. Még a többes szám első személyben írt önérzetes tiltkozást is megértem, ha nem éppen a valós helyzetet jól ismerő olvasótábor számára írná. Köztük élek immár 40 éve. Tőlük tanultam a tréfás, önironikus „jelszót”: „Kettőt MAVADNAK, egyet magadnak”.

— A „vadvadkártérítésről” való lemondás miatt az erdészetet vádolni: egyszerűen cinizmus. Nem kevésbé az, mintha — mondjuk — Aczél György hányná most Bánffy György szemére, hogy miért nem jelentette fel őt például a három T. miatt, mikor az alkotmány egyértelműen biztosította a sajtó-, szólás- stb. szabadság jogát.

Jól tudjuk (éppen ez aggodalmunk fő forrása), hogy a sportvadászok nem mozognak otthonosan a vadgazdálkodás útvesztőiben, mégsem meggyarazhatom itt Bánffy Györgynek, mi az igazi oka annak, hogy a „mezőgazdasági műveléssel foglalkozók bátrabbak voltak” a vadkár követelésével. Nemcsak helyszűke miatt. Szégyellném az ábécét magyarázni.

Az is meglepő, hogy — kellemes emlékü, közös erdei sétánk után — képességeimet meghaladó feladatnak minősíti az őt is megdöbbentő vadkár tényének bizonyítását. Jó, tudom. Én is gyáva voltam. Bár nem biztos, hogy ebben a hitében sokat megerősítenék.

— Igaza van Bánffy úrnak, amikor azt írja, hogy „egyszerűbb lenne, ha a földhasználó egyoldalúan és megfellebbezhetetlenül dönthetné el, hogy mennyit kell a vadászatra jogosultnak fizetnie (ti. a vadkárért), de úgy gondolom, hogy ez a megoldás még egy diktatúrában is szélsőséges lenne.” Valóban az lenne. De szerencsére ekkora blódség rajta kívül még nemigen jutott másnak eszébe. Még egy bugyuta, szélsőséges erdésznek sem. *Az erdészek vadkárigénye eddig ugyanis kizárólag a független állami felügyelet által megállapított és a károsulttal szemben érvényesített mértékig terjedt.*

— Cikke végén a szerző — a maga módján — az Erdészeti Lapokból idéz. A citált híradás szó szerint így kezdődik: „MEGRÖKÖNYÖDVE”. „A budapesti FM csoport november 5-én ülést tartott a készülő új vadászati törvény kérdésében. Előadónál dr. Heltay Istvánt, az FM Vadászati és Halászati O-sztály vezetőjét kérte fel. Az előadó meglepő bejelentéssel szolgált: váratlanul elkészült és a parlamentben beterjesztésre került a *Bánffy György és dr. Schamschula György* képviselők által szerkesztett vadászati törvényjavaslat. Hatalmas megrökönyödést keltett, mert ezt semmiféle egyeztetés, egyesületi közreműködés nem előzte meg. Összesen 17 hozzászólás hangzott el, majd *Varga Béla* az álláspontot a következőkben foglalta össze:”

Tehát *összefoglalta!* Rádásul nem csak a 17 felszólaló álláspontját. Összefoglalóját ugyanis — Kondor Endre javaslatára — a népes tanácskozás nyílt szavazással (négy tartózkodás mellett egyetlen ellenszavazat nélkül) szó szerint (!) a jelenlévők egységes állásfoglalásának minősítette. Bár Bánffy György úr az utóbbi részletről nemigen tudott, de az általa olvasott fenti idézet alapján is csak kétes célzattal lehetett Varga Bélára leszűkíteni az általa összefoglalt álláspont képviselőinek körét.

Az összefoglaló egyébként az erdő- és vadgazdálkodás kapcsolatának leglényegesebb elemeit tartalmazza. Egyetlen mondatot idéz belőle csak — alkalmat teremtve annak a vádnak a kimondására, hogy Varga Béla nem ám az erdő, nem is a vadgazdálkodás és a kulturált vadászat, hanem „*az erdőgazdaság*” szolgáltatába kívánja állítani” a vadásztársaságok (jól ismert forrásból származó!) vagonát.

Mintha nem tudná, hogy az erdőgazdaságok a jelenlegi tulajdonviszonyok mellett is csak a vadászterületeknek kb. 10%-án folytatnak erdőgazdálkodást.

Igaz, a vadásztársaságok vagyónáról nem egyezik a véleményünk, de ennek a kérdésnek a tisztázása már egy másik fórumra és illetékesebb szervezetekre tartozik.

Őszintén aggódom nemcsak az erdőért és a benne élő vadért, de a vadászok széles táboráért is. A bérkilövőkéért, a nyugdíjasokért, az eddig kívül rekedtekért, a kispénzűekért, a szenvedélyükből nem hasznot húzni akarókért, hanem azért áldozni is tudókért, a kemény munkával semmiből kincset teremtőkért, az apróvadásokért, a gyenge nagyvadas területeken jobb időkre várókért, a hivatásosakért és főleg azokért közülük, akiket az új urak is szolgaszerepre szántak.

Aggódom értük, mert néhány (ön)felkent papjuk saját szerencsés, kivételezett helyzetének átmentése végett — közérdek szolgáltatát színlelve — hovatovább olyan helyzetet teremt, amelyben a tisztességes vadászoknak igen nehéz lesz megtalálni helyüket és az őket joggal megillető társadalmi megbecsülést.

Aggódom értük személy szerint, mert szívemben mindig velük voltam, és szeretnék mielőbb formálisan is újra közéjük tartozni. És aggódom hivatali minőségemben is, mert tudom, hogy nélkülük — hajnali kelésük, szívük, biztos kezük, szakértelmük nélkül — az erdészet előtt álló legsúlyosabb problémát senki sem tudná megoldani.

A „St. Hubertus” osztrák vadászati folyóirat összefoglaló áttekintést adott a Nimródban megjelent írások, interjúk, cikkek alapján a Magyarországon is létező erdő-vad problémaköréről. Idéznek *Holdampf Gyulának*, az FM Erdészeti és Faipari Főosztálya erdőmérnökének válaszaiból, amit — az osztrák újság által is provokatívnak minősített — interjú cím („Fafajpolitika-fajpolitika”) alatt közölt 1990 márciusában a Nimród.

Holdampf Gyula idézett véleménye szerint nem az erdőgazdálkodás van a vadgazdálkodásért, hanem az erdőgazdálkodás része erdőterületeinken a vadgazdálkodás, ezért folyamatos összhangot, bizonyos egyensúlyt kell teremteni közöttük. Erdő nélkül nem képzelhető el nagyvadgazdálkodás, de a vadállomány nem lehet az erdősítések fafajainak meghatározója.

Ugyancsak idéz az osztrák folyóirat *dr. Mátrai Gábor*, FM erdőmérnök ugyanezen interjújában közölt válaszából, amely szerint az egyik alapprobléma a kerítések ügye, mert növekvő számuk egyre több életteret vesz el az amúgy is túlszaporodott nagyvadtól.

A későbbi Nimród lapszámokból a St. Hubertus *dr. Porubszky János* és *dr. Bán István* erdőmérnök kollégák ezen tárgyú írását is kiemelte, ezek — többek között — az ökológiai szempontok jelentőségére, illetőleg az erdei vadkár megfelelő törvényi szabályozásának hiányára irányították a figyelmet.

Néhány jó tanács

A rezervátumokban szolgáló vadászoknak szeretnék néhány jó tanácsot adni, abból a megfontolásból, hogy én is hosszú éveken át szolgáltam rezervátumban, igaz, hogy kettős szereposztásban, mert erdész is voltam, meg vadász is!

Én is vadásztattam kényes, igényes vendéget. Volt közöttük igazi, vérbeli vadászember, volt közöttük nagyképű alak, kapzsi és potyaleső, ingerlékeny és megsértődő. Magas beosztású, de szerény volt, bottal csinált nagyság, de minősíthetetlen viselkedésű. Egyszóval a XX. század társadalmának teljes választéka felvonult egy-egy vadászat alkalmával.

A személyzetnek viszont egyet tudomásul kellett venni: nem az ő dolga ezeket minősíteni! Neki csak az a dolga, hogy a vadásztatást a legnagyobb gondossággal, szakmaszeretetének minden megnyilvánulásával végezze, illetve végeztesse.

Szolgálója soha ne legyen senkinek se!

Fegyelmezett és tartózkodó legyen mindvégig! Így aztán nem lesz belőle se küldönc, se megtúrt személy, főleg a vadászházak terített asztalainál, ahova nem mindig kell, illetve nem mindig illik betelepednie. Sajnos, sokszor láttam az alamizsnaosztásra leselkedőket, a néhány korty konyakért ácsinózókat, közben meg a kutyák elvitték a szásradni kitett trófeát.

Tudnunk kell, hogy a vendégnek vendégjoga van! Ez már évszázados hagyomány. A vendég itt soha nem lehet cimbora! Ha a kísérő hivatása magaslátán van, az idegen is megérzi, hogy ő most lényegében munkahelyen van — ahol a munkának meg kell adni a becsületét —, mert ami neki szórakozás, az a kísérőjének munka, függetlenül attól, hogy azt (és ezt remélem is!) szívesen és élvezettel végzi.

Nem tudom értitek-e, hogy mit akartam kihozni a sok kerülgetésből? Mert egyszerű szavakkal, néhány mondattal is el tudtam volna mindezt mondani, igaz, hogy tő melletti stílusban és zalai tájszólásban.

Wentzely az erdész

ROVATVEZETŐ: MOSONYI GÉZA

Az 1991/6.szám rejtvényének megfejtése:
Béla játszott 3-as játékot. A bementások a következők voltak:

A	B	C	D
passz	XX.passz	tuli passz	passz
passz	4 király	passz	8 tarokk kontra 4 király

A játék:

A	B	C	D
1. treff L,	XIII,	treff B,	treff Á,
2. VIII	pikk B	XX	III
3. X	skíz	treff K	XIX
4. XV	pikk Á	XXI	IV
5. XVI	VI	treff D	XIV
6. káró B	XII	V	XVII
7. káró Á	XVIII	II	IX
8. káró K	pikk L	kőr B	I
9. káró L	VII	kőr K	XI

A 4 király mellett a tulit sem tudta a Béla–Csaba pár megcsinálni, viszont az ellen–ultimót sikerült megakadályozni. A tanulság: kevés a tetszetős lap a 4 királyhoz, egy-két ütőlap sem árt.

A rejtvényekben szereplők a Paskievics-féle, kötelező XX-as hívásos tarokkot játsszák, ahol a XX-as fek-

TAROKK-SAROK

tetése tilos és az értékelhető figurák a következők: tulétroá (tuli), négy király, duplajáték, pagátultimó, XXI-fogás és volát. A játékban mindig Dezső az osztó, tőle jobbra ülnek: Attila, Béla és Csaba.

7. játszma:

Osztás, licitálás és skartolás után a helyzet az alábbi:

Attila: XIX, XV, VII, IV, III, káró: K, B, treff: Á, pikk: B
Béla: XVI, XIV, XII, X, IX, I, pikk: B, Á, káró: A
Csaba: XX, XVIII, XIII, XI, VIII, kőr: K, L, Á, pikk: D
Dezső: skíz, XXI, XVII, VI, V, II, treff: K, D, pikk: K

Kérjük, írják meg, véleményük szerint, hogy alakult a fenti kiosztású játszma. A megfejtéseket a megjelenéstől számított 30 napon belül kérjük a szerkesztőség címére megküldeni. A helyes megfejtők között könyvtalványokat sorsolunk ki.

Ővszer a szúnyogok ellen. A szúnyogok az erdőn és mezőn foglalkozó gazdát is meg szokták kínozni, nevezetesen nedves talajú erdőkben, de mindenképpen a folyók partjain és a ligetekben, ahol valóságos Isten ostorává válnak, mely elöl nincsen menekvés, ha csak (napal) nem akarjuk magunkat a nap égető sugara-
 inak kitenni, vagy nagyobb víztérségek fölé telepedni (azért szoktak halászaink a csónakban szúnyókálni) vagy állandó füstfellegbe burkolózni (melyet elnyomogatott szeméttűz által gerjesz-
 tenek).

Mindaz orvosságoknak azonban mi csak kevés hasznukat vehetjük, s rendszeren nem marad egyéb hátra, mint a vérszopók közepette mozogni. De tudunk igen olcsó és könnyen megszerezhető fegyvert ajánlani ellenük. Ez pedig nem egyéb, mint az egérfark cziczkoró (Achillea millefolium) virágja, melynek fűszeres illatát a szúnyogok annyira nem szeretik, hogy az azzal bekenett testrészekhez nem nyúlnak.

Az egérfark cziczkoró minálunk „terem mindenütt útfeléken, mezőn, száraz, gyepes felemelkedett helyeken, erdőkben” és „virágzik egész nyáron késő őszig”. Kimenet tehát abból tessék zsebjeiket vagy vadásztáskájukat telirakni, vele időnként orcáikat és kezeiket bedörgölni, közel háromnegyed óráig biztosítja az embert az apró, de mérges ellenségek megtámadása ellen.

E.

(„Erdészeti Lapok” 1866.)

DOBAY PÁL

Erdőköltészet: Reményik Sándor (1890-1941)

Élete külső kerete egyszerű. Született Kolozsvárott, 1890. augusztus 30-án, meghalt ugyanitt 1941. október 24-én. Sorsa: jellegzetesen magyar és erdélyi sors. Iskolázottsága: félbenmaradt jogász. Gyenge szervezete miatt nem fejezhette be tanulmányait. Foglalkozása: író és lapszerkesztő; a kolozsvári „Pásztortűz” c. irodalmi folyóirat főszerkesztője. Számtalan iránymutató és perdöntő cikk szerzője. Küldetése: költő. Küldetésnek is, költőnek is a legsúlyosabb értelemben. Irodalmi munkássága ui. egybeesik Trianonnal: az ezt követő embert és magyart próbáló keserves esztendőkkal, az elszakított Erdély máig megoldatlan sorsával. Ám ezt elemezni, egyénisége és költészete gazdag egészét tudományos igénnyel bemutatni nem lehet célom. Ez az irodalomtörténet feladata.

A közeg, amelyben élt, írt és mozgott: Erdély. Erdély hegyei, völgyei, szikláit, erdei és havasai. Különösen szerette és számtalanszor felkereste szülővárosa „zöld-övezetét”: a Hója erdőt, a Házsongárdot és ennek fennsíkját, a Házsongárdtetőt. Több, mint ezer költeményéből persze nem mindegyik itt született és nem mindegyik erdő témájú. De nem is a címek, nem mindig a mondánivaló, nemcsak a szavak, hanem verseinek fogantatása, háttere, ihletése, formája, és rímélése, ami kifejezetten „erdei”, ami lelki-érzelmi rokonunkká teszi őt.

Reményik Sándor

Fagyöngyök

Ha könny a gyöngy:

A fagyöngyök az erdő könnyei,
Parányi könnyek, mozdulatlanok,
Fák sudarára fagyott sóhajok,
Az erdő gyöngybefagyott bánata,
Élősködők, mint minden bánat,
Amely az élet üterére támad
És lassan, észrevétlen
Felszürcsöli vérét a büszke fáknak.

Reményik Sándor:

Férfi-erdő

Eltűnt az üde smaragdragyogás,
A lomb sűrűbb, sötétebb.
Április ment,
Május nyomába lépett,
És közeleg a nyár.
Az ifjú erdő komoly férfi már.

Összeborult a lomb,
Mélyzöld kupola lett.
Visszhangoz töprengő kérdéseket,
És önmagának harsogva felel.
A vihart addig nem engedi el,
Míg bűgő hangon meg nem áldja őt.
A fák: keményderekű gondolatok,
Az ősi földből szívnek őserőt.

Koronájukat égnek emelik.
Ha van Isten, ha nincs:
Mindegy nekik.
Mert nekik *úgy kell élni*, mintha volna!
Viharban, csendben rájok lehajolna.
Mert nekik *nőni kell* —
És nőni — csak az ég felé lehet.

Eltűnt az ifjú smaragdragyogás,
Sötétebb lett a lomb.
Amit harsogva mond:
Riadó, érces, telthangú beszéd,
Meggondolt felelet.
Vagy ünnepélyes, komor hallgatás.
Az erdő férfi lett.

A farkaspókok

Szegeden a tavasz beköszöntének csalhatatlan jele az, amikor márciusban megérkezik a déli szél, olyan erővel, hogy két-három napig el sem áll. A folyópart felől ilyenkor indultam a Maros partjára, ahol a tűz-nyár ártéri erdőben az erdei utak sárosak, csúszósak voltak, ezért inkább az útról letérve a fák között igyekeztem előre. Itt, ebben a látszólag olyan monoton nemesnyár erdőben hirtelen mintha megéledtek volna a tavalyi száraz levelek, megmozdult az avarszint. Még egy lépés, és kiderült, nem a levelek, hanem a leveleken pihenő pókok százai mozogtak. Igazán figyelemre méltó, hogy egy-egy helyen milyen tömegben gyűltek össze. Szinte hallatszott, ahogy a sok száz parányi kis állat gyorsan szökkenő, majd megtorpanó iramodásokkal menekült az avaron taposó ember léptei előtt. Ezek a pókok itt voltak már a hó alatt is, és itt lesznek még akkor is, amikor a fák között kizöldül a szeder, és újra felnőnek a csalán, fecskefű és ragadós galaj foltjai. Ennyire markáns, tömeges jelenlétük azonban csak tél végén, kora tavasszal válik láthatóvá.

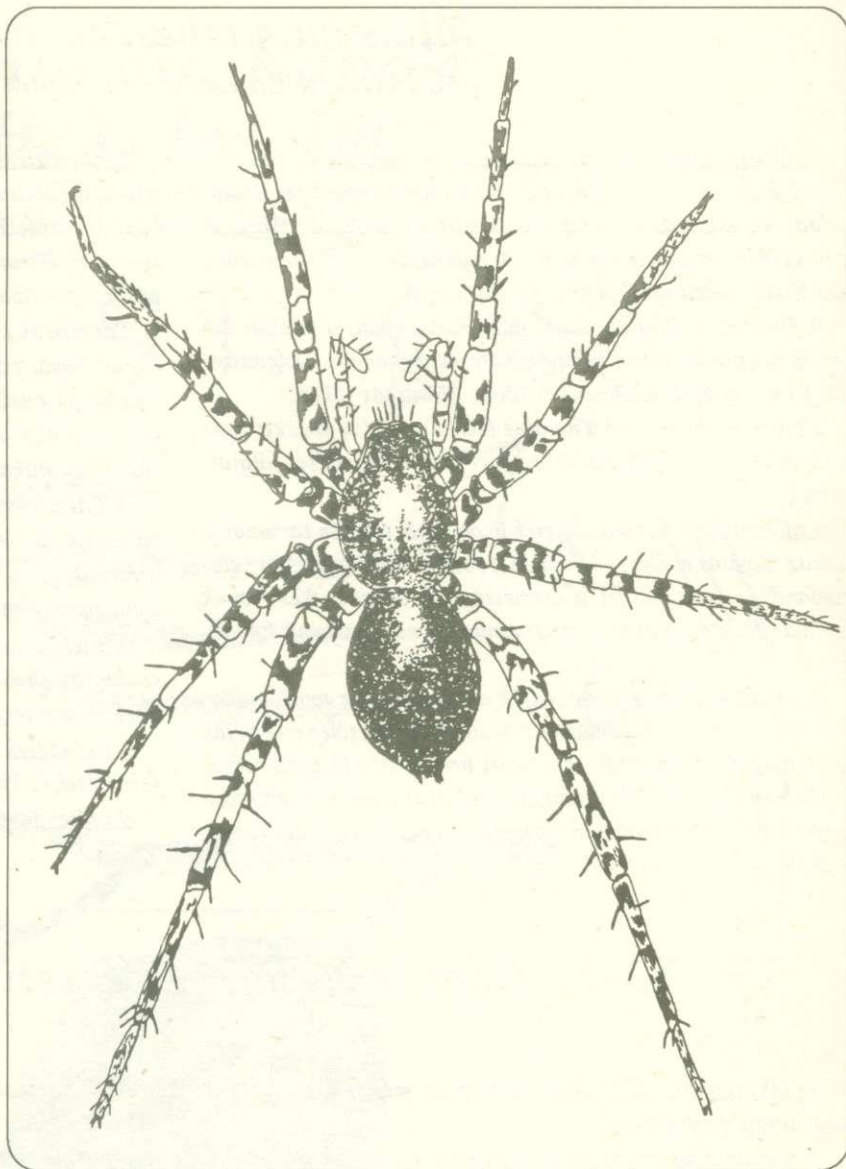
Közelről megvizsgálva kiderül, hogy mennyire változatos, akadályokkal zsúfolt világ is az avarszint. Ezért van hát, hogy a vékony gallyak, girbe-gurba levéllemezek, éppen zöldellő növények közt csak szökkenő, gyors iramodásokkal lehet olyan simán előrejutni, mint ahogy ezt a pókok tudják.

Szélesre terpesztett nyolc lábuk kiváló „felfüggesztést” és „lengéscsillapítást” biztosít a súlypontba elhelyezett testnek, ami csak két részre, a lábakhoz ízesülő fejtorra és a potrohra tagolódik. Előbbi mell részén alig van több hely, mint amit a nyolc csípőíz elfoglal, utóbbi a trachetüdő, emésztő szervek, szövömirigyek, de főképp a petefészek helye (nőtényeknél). Amíg a pókok imponáló könnyedséggel győzik le az avarszint terepakadályait, addig még a leggyorsabb futóbogarak is inkább csak „bukdácsolva”, levélről levélre kapaszkodva tudnak előrejutni.

Igaz evolúciós „csúcsteljesítményt” csodálhatunk a pókok anatómiájában és magatartásukban (etológiájukban) egyaránt. A pókok — a pókszabásúak — a legősibb szárazföldi állatokhoz tartoznak. Túlélve a földfelszínt formáló gigászi változásokat, már több mint 400 millió éve népesítik be az erdőt, füves pusztákat.

Az erdei fajok erdővédelmi, állattársulástani jelentőségéről keveset tudunk, annak ellenére, hogy egy kiváló kutató, a polihisztor HERMAN OTTÓ már 1876–79-ben megírta Magyarország pókfaunája című 3 kötetes, alapvetőnek számító könyvét. A pókok rendszertana, a fajok csoportosításának elvei sokat változtak azóta.

Ma már csak specialisták ismerik ki magukat ebben az érdekes nyolclábú világban, amely olyan színessé teszi az első tavaszi sétákat az erdőben.

Zoológiai jegyzet

Magyarországon 9 nem 44 fajjal képviseli a farkaspókok (Lycosidae) családját (LOKSA I. 1973: Pókok II. Magyarország állatvilága XVIII. 3. 1–64.). Hálót nem szőnek, a talajon, avarban kóborolnak, de néhány faj földalatti, pókhálóval kitapétázott csőben lakik.

A rajz egy *Pardosa* faj potrohára kapaszkodva vészeli át az egyedfejlődésük számára legveszélyesebb első napokat. Életkora 1 év. Ellenségei a fiatalabbaknak a saját fajtársai, nagyobb termetű idegen pókfajok, ragadozó százlábúak, bogarak, gerincesek közül a gyíkok és a talajon, avarszintben vadászó madarak, mint pl. a vörösbegy, rozsdafark, fülemüle. Egy különleges parazitája is van a farkaspókoknak, mégpedig a fogólábú fátyolkák lárvája, amely a pók potrohára függesztett petezacskóban fejlődik ki.

Traser György

Július havi erdészeti teendők

(Az 1919. évi Erdészeti Zsebnaptár alapján)

Erdőhasználat. Magas hegységben a favágás és ritkítás, nemkülönbén a fuvarozás és csúsztatákon való közelités folytatóandó. Az úsztatás és tutajozás, kivált duzzasztott vízzel és esős időben, még mindig tart. A ritkításokat, fafuvarozást, tuskóirtást a déli vidékeken is folytathatjuk.

A fokozatos felújítás alatt álló vágásokban, a tarolás alá kerülő fák kiválasztása és megjelölése megkezdhető. Dolgoztassuk fel a szél által kidöntött és tövön kiszáradt fákat.

Kosárfonó fűzvesző a hó vége felé, a második nedvkeringés beálltával, ismét nyeshető. A hasított faárúk készítését folytathatjuk.

Erdőművelés. A csemetekertek gyomoktól tisztán tartandók, száraz időjárás mellett különösen a vetések öntözendők és beárnyalándók; lazítsuk fel a csemeteágyak talaját. Készítsünk korhadt földet (compost), gyephamut csemetekertjeink közelében.

Beerdősített területeken védjük a csemetét a gyomok, lágy fanemek és cserjék elnyomása ellen, sarlózás, illetőleg a lágy fák és cserjék kivágása által. Az ősszel beerdősítendő területeken, különösen nagyon kötött talajon, az ültető helyek előre elkészíthetők. Nedves, posványos helyek vízlecsapoló árkokkal lecsapolandók.

Erdővédelem. Örkdjünk a legeltetési tilalmak megtartása felett; a fűtolvajokra és a mezőgazdasági köztes használatra kijadott területek művelőre ügyeljünk. A határok bejárandók, esetleg kijavítandók és a hiányos határjelek (birtok, tag, osztag) újakkal pótlándók.

Pusztítsuk csemetekertekben a lötetűt (*Gryllotalpa vulgaris*) és cserebogár pajorokat. A *Hylobius abietis* irtása folytatandó, ugyancsak pusztítsuk a *Pissodes notatus* is. A szúk által ellepett fogófákat hámoztassuk le s egészítsük el a kérget, ha szükséges, új fogófákat döntessünk.

A *Lasiocampa pini* és *Psillura monacha* lepkéket pusztítsuk, valamint a *Cethocampa processionea* hernyófészkeket is, ez utóbbiak pusztításánál a hernyószűrők mérges volta miatt a legnagyobb óvatosságra van szükség.

Mellékhaszonvételek. Szénégetés, mészégetés és fuvarozás, szalaj főzéshez való hamu gyűjtése folytatandó. Nagy városok közelében értékesítsük az erdei gyümölcsöket.

Építkezések. Az építkezési munkák, valamint a tervezések, felmérések és kitűzések folytatandók.

Erdőrendezés. A becslési, felmérési és egyéb külső munkák.

Augusztus havi erdészeti teendők

Erdőhasználat. A favágás és ritkítás magas hegységeken még mindig folytatható.

A fafuvarozást és csúsztatákon való közelitést folytassuk. Az úsztatás és tutajozás a hónapban rendszeren csak duzzasztott vízzel lehetséges.

A téli favágások kijelölését, valamint a fokozatos felújítás alatt levő vágásokban a tarolás alá kerülő fák kiválasztását és megjelölését, úgyszintén a szél által kidöntött és tövön elszáradt fák feldolgozását, kiszállítását szorgalmazzuk.

Kosárfonó fűzveszőt e hónapban is nyeshetünk.

A hasított faárúk készítését folytassuk.

Erdőművelés. Csemetekertekben ugyanazok a teendők, mint az előbbi hónapban: gyomlálás, öntözés, beárnyalás, talaj felporhanyítás. A beerdősített területeken a csemeték a gyomok, cserjék és lágyfák elnyomása ellen védendők. Készítsük elő a legközelebbi erdősítésekhez az ültető helyeket, kivált kötött talajon.

Magas hegységben az őszi erdősítések, különösen lucültetés e hó vége felé már megkezdhető.

Ha a nyár elég meleg, a hó vége felé már nyírmagot is gyűjthetünk.

Erdővédelem. Legeltetésre, tüzekre, fűtolvajokra stb. ügyel-

jünk. A határokat (erdő, tag, osztag) járjuk be, s pótoljuk ki a hiányos határjeleket. A mezőgazdasági köztes használatra kijadott vágásterületek bérlobit, különösen az aratásnál tartsuk szemmel.

A szú-fogó fák gyakran megvizsgálándók, valamint a beteges kinézésű álló fák is, s ha szúk által vannak ellepve, döntessük le és hámoztassuk le azokat is; szükség esetén döntessünk új fogó fákat. Pusztítsuk a *Hylobius abietis* és *Pissodes notatus*, csemete kertjeinkben pedig a lötetűt (*Gryllotalpa v.*) és cserebogár pajorokat. A *Psillura monacha* lepkék többnyire már lerakták petéiket, gyűjtsük tehát és semmisítsük meg azokat. A *Cnethocampa processionea* hernyófészkek szedése és elégetése folytatandó.

Mellékhaszonvételek. Folytassuk a szénégetést, mészégetést, hamugyűjtést. A mak- és gubacstermés felbecsülendő. A makoltatás és a téli legelők bérbeadásáról, valamint a gubacsszedés, vagy eladásról gondoskodjunk.

Építkezések. Az építkezések folytatandók. Az utakat, hidakat, korlátokat, vízáteresztőket, úttárkokat tartsuk rendben.

Erdőrendezés. A külső munkák még mindig folyamatban vannak.

PÁPAI GÁBOR

Pannónia Napok 1991. Lendva

Bizonyára nem gondolta a Szlovéniában élő Nemesszeghy László erdőmérnök kolléga, amikor 1973-ban Muraszombat térségében megszervezte az első Pannónia Napokat, hogy közel két évtized múlva hagyomány lesz ezekből a találkozásokból.

A véletlen úgy hozta, hogy az idei rendezvényen részt vehettem. Nemesszeghy Laci bácsi alapötlete az volt, hogy a három ország (Jugoszlávia, Ausztria, Magyarország) Pannon tájain, ahol hasonló vagy közelálló éghajlati, talajtani adottságokkal dolgoznak az erdőgaz-

dálkodók, évről-évre találkozzanak és cseréljék ki szakmai tapasztalataikat.

Ha belegondolunk, hogy 19 éve még milyen politikai körülmények között szerveződött az első találkozó, nyilvánvaló, hogy a szakmai célok mellett az emberi kapcsolatok kialakításának is fontos szerepe volt, miután mindig más-más ország volt a vendéglátó.

Annak, hogy szakmai közvéleményünk keveset tud ezekről a rendezvényekről, valószínű az az oka, hogy a találkozón csak a regionálisan érintett gazdaságok

ERDŐKERÜLŐBEN

szakemberei vesznek részt, és azok is korlátozott (4–6 fős) létszámban. A szlovén, burgenlandi és délnyugat-dunántúli kollégák ezeken a szűk körű, 2 napos szakmai összejöveteleken, mellőzve a protokolláris sallangokat, alaposan megvitatják az egyes szakkérdéseket.

Mint Laci bácsi elmondotta, a hasznos tapasztalatokon kívül számtalan üzlet is kötődött.

Az elmúlt pár évben rendezett találkozótakultúr- és helytörténeti előadásokkal tették színesebbé.

Az idén a muraszombati és a maribori erdőgazdasági tájon szervezték a bemutatókat.

Szlovén kollégáink problémáikísérletiesen hasonlítanak jelenlegi gondjainkhoz. A privatizáció, a parlamenti képviselet hiánya, a túlszaporodott nagyvadállomány stb, stb.

Néhány jellemző adatforgács:

Muraszombati erdőgazdasági táj

Erdősültség:		26,6 %
Állami erdők:	10 349 ha	29,6 %
Magánerdő:	24 760 ha	70,5 %
Fenyő:		34 %
Lombos:		66 %

	Állami erdők	Magánerdő
Újulat-fiatalos:	21 %	9 %
Rudas-középkorú:	73 %	87 %
Vágásérett:	6 %	4 %

Az erdőbirtokok nagysága

0 – 0,5 ha	52 %
0,6 – 1,0 ha	17 %
1,1 – 3,0 ha	23 %
3,1 – 5,0 ha	6 %
5,1 – 10,0 ha	2 %

A tájra jellemzőek az értékes mézgás éger, és kőris állományok.

Az elmúlt 15 évben a mezőgazdaság és a vízügy egyoldalú tevékenység alaposan megváltoztatta a természetes vegetációt. Valamennyi patak szabályozott, sűrű csatorna és árokhalózzal a vidék vizeit és mocsarait lecsapolták. A következmény a talajvíz állandó apadása lett.

Az erdőkben:

- a növedék fokozatosan csökken,
- a fák kezdenek kiszáradni,
- az edafogén vegetációt a klimatogén vegetáció váltja fel,
- egyes erdőtársulások eltűnnek a vidékről.

Az évi csúcscsáradás és pusztulás az előírt gyérítések 24%-a.

Maribori erdőgazdasági táj

Erdősültség:	41 %
Állami erdő:	37 %
Magánerdő:	63 %

Az erdőtulajdonosok száma 31 000.

A magán-erdőbirtokok nagysága

0 – 3 ha	40 %
4 – 10 ha	20 %
11 – 30 ha	25 %
30 –	15 %

Az átlag erdőbirtok nagysága: 1,93 ha.

Az erdők egészségi állapotának romlása miatt az üzemtervek a hegyvidéki erdőkben 2000-ig 25%-kal kevesebb vágást írnak elő az előző évtizedhez képest. A hegyvidéki erdők feltartásága: burkolt út 19,1 m/ha, közelítő út 20,2 m/ha.

Az új erdőtvény, amely várhatóan 1991 őszétől lép hatályba, megszünteti a jelenlegi erdőgazdaságokat. A szlovén erdőigazgatóság mint állami szerv kezeli majd az erdőket (államit és magánt is) 14 erdőgondnokságon keresztül.

Az erdőgondnoksághoz tartozik az üzemszervezés, felügyelet, tanácsadás stb.

Vadgazdálkodás

A maribori erdőgazdasági táj területén két vadászszövetség (vadásztársaságok szövetsége) működik. Az egyik az erdőgazdaság keretében.

Összes kilövés 1990-ben:

szarvas	432	
őz	6743	összesen 211 768 ha-on
dám	21	
mufflon	31	
zerge	410	
vaddisznó	377	

A nagy vadkár miatt emelték a szarvas, őz kilövési tervét, a dámvadra a vadászati főfelügyelő elrendelte a teljes kilövést.

A számtalan tanulságos bemutató terület közül szívesen kiemelni egy erdőművelési kuriózumot.

A második világháború után kitermelt kocsányos tölgyes helyén mézgáséger-állomány áll, melynek termelését most kezdték meg. Mivel a terület erősen fagyzógos, 4–5 éve lucfenyő alátelepítést végeztek, majd a szándék szerint a lucfenyő védelmével kocsányos tölgygel újítják fel a területet.

Bízunk benne, hogy a Pannónia Napok szervezésének hagyománya nem szakad meg, és e szokatlan kombinációjú fafajcserés felújításnak a sorsát is figyelemmel kísérhetjük.

Jövőre „jubilál” Nemesszeghy László erdőmérnök kolléga kiváló kezdeményezése, és a 20 éves Pannónia Napokat a szombathelyi erdőgazdaság területén ünnepelhetik a résztvevők.

Vajon életképes lenne-e hazánk északkeleti szegletében egy hasonló szakmai együttműködés szlovák-ukrán-román-magyar résztvevőkkel? Próbáljuk meg.

ROVATSZERKESZTŐ: BARÁTOSSY GÁBOR

Dauner Márton, az FM Erdészeti és Faipari Főosztályának vezetője az OEE Elnöksége majd az országos választmányi ülésen a választmány tagjai számára tájékoztatást adott az ágazatot érintő időszerű kérdésekről.

Mindkét tájékoztatáson hangsúlyozta, hogy kormányzati, illetve minisztériumi elképzelések és döntések nagymérték-

ben befolyásolják az erdészet és faipar jövőjét. Ezekre a koncepciókra a Főosztály csak az elfogadott kormány-, illetve agrárprogrammal összhangban tud befolyást gyakorolni. Azért fontos a gyakori információcsere, hogy a szakmai közvélemény ismerje azokat a peremfeltételeket, amelyeket tekintetbe kell vennie a Főosztálynak. Másrészt az ágazat irányításában résztvevők ne „elefántcsonttoronyból” próbáljanak hatni a tárcák, illetve a kormány szakmáinkat is érintő döntéseire.

Ezekből az alapadottságokból következik, hogy a tájékoztatáson elsősorban nem döntések, kategorikus megállapítások, hanem elképzelések, szándékok, javaslatok hangzottak el, amelyeknek az államigazgatási gyakorlat szerint minisztériumi tárcaközi és kormány jóváhagyást kell kapniuk.

Jónéhány kérdésben pedig a parlament mondja ki a vég-szót.

A legfontosabb — közérdeklődésre számot tartó — kérdések a következők voltak:

- az ágazat kormányzati helye,
- a tulajdonlás és privatizáció,
- a szervezet,
- az erdőtelepítési program,
- az erdőtörvény,

1. A jéghegy csúcsa

Az ágazat kormányzati helyével kapcsolatos kérdés az erdészeti politika alaptételéről zajló viták jéghegyének a csúcsa. Kétségtelen ugyanis, hogy az a felfogás, amely a „siker-ágazat” időszakában az erdészeti politikát kizárólag a fagazdasági politika részének tekintette, változáson megy át napjainkban. Nyilvánvaló az is, hogy a környezet- és természetvédelem szempontjait a korábbinál sokkal nagyobb súllyal kell az erdészeti politikában figyelembe venni.

Ennek garanciáját sokan abban látják, hogy az állami tulajdonban lévő erdők tulajdonosi jogosítványait a Környezetvédelmi- és Területfejlesztési Minisztérium gyakorolja. Más vélemények szerint a rendszerváltás következtében létrejött többpárti parlamenti demokrácia elegendő garancia arra, hogy a törvények betartását kikényszerítő nyilvános ellenőrzés mellett a környezet- és természetvédelmi szempontok érvényesüljenek. Ugyanakkor az erdészeti gazdálkodást — beleértve a tervezési és felügyeleti munkát is — az állami tulajdonban lévő erdőkben teljes egészében az egyéb szektorban a szakhatóságként és osztatlan felelősségi rendszerben kell irányítani. Ennek megosztása a számonkérést nehezíti meg, így teszi lehetetlenné.

A KTeM-ban létrehozott erdővagyon-védelmi feladatokat ellátó részleg lehetőséget teremt arra, hogy a természetvédelem szakhatósági jogosítványait az eddiginél jobban gyakorolja a tárca. Tagadhatatlan, hogy ezen az érintkezési felületen sok gyakorlati probléma merült fel. Ezeket meg kell vitatni.

Ennek a folyamatos szakmai vitának fóruma a KTeM által létrehozott szakkollégium, amelyben a természetvédelmi szakterületen tevékenykedő ökológus, erdőmérnök kollégákon kívül erdőrendezők, felügyelők, az ERTI szakértői és az FM is képviselteti magát. Nagyon jó lenne ha a bizottságban folyó viták eredményeképpen értelmes konszenzus születne, amely a mindennapok természetvédelmi szemléletű erdőgazdálkodását segítené, nem pedig a szakma megosztását eredményezné.

2. A tulajdonlás és privatizáció

A kormány agrárprogramja leszögezi, hogy a jelenlegi 1,1 milliárd hektár (68%) állami kezelésű erdő az állam kizárólagos tulajdonában marad, és középtávon a privatizációt nem kívánja kezdeményezni.

A 31% szövetkezeti és 1% egyéb tulajdonú erdő sorsáról a kárpótlási, a szövetkezeti és az önkormányzatok tulajdonlásáról rendelkező törvény fog dönteni.

Mivel az állami tulajdonlás szándéka csak az erdőre vonatkozik — az egyéb erdőgazdasági kezelésben lévő vagyontárgyak privatizálásának meggyorsítását és az ellenőrzések feltételét meg kell teremteni. Ezt a kormány privatizálási stratégiával összhangban irányítottan kell végrehajtani.

Ehhez az EFAG-ok jelenlegi struktúráját határozott kormányzati beavatkozással meg kell változtatni. A főosztály a privatizálási folyamatot 3–6 év alatt tartja végrehajthatónak.

3. A szervezet

Az erdőgazdasági szervezet átalakítási elképzeléseinek a Főosztály két alapelvet kíván mindenképpen érvényesíteni. Az első a kormány privatizációs elvei szerinti feltételek megteremtése, a másik a folyamatos működőképesség megtartása az átmeneti időszakban is. Ezért a meglévő helyzetből kiindulva — a döntési jogok legteljesebb decentralizálása mellett — erdőgondnokság, igazgatóság és főigazgatóság szervezeti rendbe sorolást javasol a Főosztály. A főigazgatóság szakmai holding jelleggel működjön és az alaptervekenységet illetően független lenne a költségvetéstől.

Célunk az, hogy az erdészeti alaptervekenységet a vállalkozási nyereségadó-kedvezmény eszközével tereljük a versenyszférán kívüli pályára.

Ebben a kérdésben a döntő szót a Pénzügyminisztérium mondja ki, reményeink szerint 1991. II. felében.

Ez nem jelenti azt, hogy ne lenne szükség szoros költségvetési kapcsolatokra az erdőtelepítések, az alaptervekenység meghaladó közjóléti, a természetvédelmi, a gazdaságtalan erdőkkel kapcsolatos tevékenységek és a kutatás, oktatás területén.

4. Az erdőtelepítési program

A kormány 1991. június 13-i ülésén az elkövetkező 3 évre szóló erdőtelepítési programot elfogadta. Ez 33 ezer ha új erdőt jelent, amelyből 9 ezer ha-t az ez évre megszavazott 700 millió forintból telepíthetünk. Ehhez tartozik egy foglalkoz-

tatási program is, ami szerint az erdőtelepítési munkabér terhének 70%-át a foglalkoztatási alap fedezi. A támogatás szektorsemleges, tehát bárki igénybe veheti, aki telepítési lehetőséggel rendelkezik.

Az erdőtvény-tervezetről — elmondta Dauner Márton, hogy amíg az erdőgazdálkodás szervezeti és tulajdonlási kérdésekben az FM vezetése nem dönt, addig az erdőtvényt szakmai vitára bocsátani nem célszerű, mert ha az FM vezetése a kiadottól eltérő változat mellett dönt, akkor csak zavart keltene, és sok esetben értelmetlen indulatokat kavarna. Ezért kéri a szakma türelmét.

A Főosztályon az ágazatpolitikai és koordinációs osztály vezetésében változás történt. *Kondor Endre* az Ipolyvidéki EFAG igazgatója lett, helyére *Szabados János* erdőmérnököt nevezték ki. Az osztályon új jogász kolléga dolgozik *dr. Kárpáti János* személyében.

Az erdőfeltárási szakosztály 1991. május 21–23-án a FALCO Vállalatnál és Stájerországban tartotta ez évi második ülését. Ezen részt vett *Anton Trzesniowski* professzor, a bécsi BODENKULTUR Egyetem Erdészettechnikai Intézetének vezetője, *Gero Becker* professzor, a göttingeni Erdészeti Egyetem Fahasználati Intézetének vezetője, *dr. Pankotai Gábor*, a soproni Erdészeti és Faipari Egyetem nyugalmazott professzora, *Jencs Árpád*, a Betonútépítő Vállalat fejlesztési főmérnöke, a szakosztály tagjai és meghívott erdőfeltárási szakemberek, összesen 45 fő. Az ülés megnyitása után a szakosztály megemlékezett márciusban elhunyt tagjáról, *Kocsis Ferenc* erdőmérnökről. A szakosztály — nyugállományba vonulása alkalmából — hagyományaihoz híven köszöntötte és emlékkönyvet adott át tagjának, *Czágásch József* erdőmérnöknek.

Az első napon *dr. Pethő József*, a FALCO erdőigazgatója üdvözölte a megjelenteket, és rövid ismertetést adott a FALCO jelenlegi helyzetéről és erdőgazdálkodási tevékenységéről az államosított erdők várható tulajdonjogi kérdéseinek függvényében. *Gergye András*, a FALCO erdőfeltárási előadója az erdőgazdaság feltárási tevékenységéről számolt be. A tájékoztató után *Bánó László* az ütüökérsi erdészeti ütépipítő szervezet fenntartásának és foglalkoztatottságának jelenlegi kritikus helyzetével foglalkozott, amelyhez *dr. Pankotai Gábor*, *Gerely Ferenc* és *dr. Tóth József* szólt hozzá.

A második napon osztrák tanulmányútra került sor, amelyet *Anton Trzesniowski* professzor és *Franz Maierhofer* főerdőmester, a Stájerországi Mező- és Erdőgazdasági Kamara erdészeti osztályvezetője készített elő és szervezett meg. Az osztrák erdők feltárásiáról kapott írásos tájékoztatás *Anton Trzesniowski* cikkét tartalmazta, ami az Allgemeine Forstzeitschrift 1990. évi 46–47. számában jelent meg.

A szakosztályülés keretében a stájerországi Rohrbach a.d. Lafnitz környékén két bemutatóra került sor:

— *baggeres földútépítés,*

— *burkolatépítés gréddrel és hengerrel*

A harmadik napon a kőszegi tájvédelmi körzetben az Írottókó és a Stájer-házak megtekintése szerepelt a programban *Czimer Béla* és *Szovják Jenő* vezetésével és ismertetésével. A szakosztály ülésének befejezéséeként *Jencs Árpád* szakmai előadást tartott a vegyszeres talajszilárdítás négy új

technológiai lehetőségéről és jelenlegi alkalmazásáról Magyarországon. A szakosztályülést a Kőszeg-hegység erdőfeltárási hálózatának bejárása zárta be. A háromnapos program előkészítését és megszervezését a FALCO Erdőgazdaság részéről *Gergye András* nagy gondnal és hozzáértéssel látta el.

A gépesítési szakosztály Sopronban, 1991. április 10-én az Erdészeti és Faipari Egyetem Géptani Tanszéke meghívására *fakultatív* jelleggel összeíjvetelt szervezett az OREGON cég és a ZENITH Kft szakmai napjára. Az előadások és az azt követő gyakorlati bemutató az OREGON termékek újdonságaira tért ki. Tárgyalta és bemutatta a gyártott motorfűrészláncokat, csillagkereteket, vezetőlemezeket, tisztítófűrészeket, tárcsákat és egyéb vágószerszámokat, valamint a motorfűrész munkák segédeszközait és felszereléseit.

A szakosztály munkaprogramjának megfelelően soron következő ülését április 18-án, Sopronban, az Egyetem tanácstermében tartotta. Ezen a SANDVIK cégtől *Janis Grins* úr adott széles körű tájékoztatást a svéd erdőgazdálkodásról, kiemelte az erdőtervezés és szakoktatás jelentőségét, majd széles körben ismertette a gyár termékcsaládját, azok használhatóságát az előzően ismertett erdőgazdálkodási munkákban. Jól sikerült filmen mutatta be a kézi szerszámok, motorfűrészek, speciális erdőgazdasági vonszolók, kihordók, egyéb szerelvények munkáját, kitérve a munkavédelmi előírásokra is. Az ülésen résztvevő Komáromi Kőolajipari Vállalat képviselőit, élükön *N. Farkas Ferenc* főosztályvezető úrral, *dr. Marosvölgyi Béla* docens úr, szakosztály titkár mutatta be. Ezt követően került sor a komáromi kollégák előadásaira. Teljes körű ismertetést kaptak a jelenlevők a gyár munkájáról, termékeiről. Ezen az ismertetőn belül került tárgyalásra a legnagyobb érdeklődésre számot tartó, *környezetkímélő és környezetbarát* motor- és kenőolajcsalád is. Ebben a kérdésben a szakosztály tagsága úgy foglalt állást, hogy széles körű publikációra van szükség, különösen saját szakmánkon belül.

A továbbiakban a szakosztály előtti feladatokról, megoldási lehetőségekről tárgyaltak, amelynek vitájában az álláspontok kialakítását hozzászólásával *dr. Marosvölgyi Béla*, *dr. Mát-rabérczi Sándor*, *dr. Horváth Béla*, *Vida Zoltán*, *Répánszki Géza*, *Fekecs Lajos* és *Ratkóczi Miklós* segítette.

A tájfejlesztési és környezetgazdálkodási szakosztály, a Magyar Környezetvédelmi Egyesület természetvédelmi és tájfejlesztési szakosztálya, valamint a MOSZ erdészeti országos választmánya 1991. június 4-én közös vitafórumot rendezett az OEE Információs Központjában „Az erdőtelepítés tájfejlesztő szerepe a tulajdonviszonyok függvényében” című témáról. A fórum indító gondolatait *dr. Darabos István* mondta el. A mai helyzetet jól jellemző gyakorlati példákkal magyarázta a kritikus elágazási pontokat és a szükségszerű megvalósíthatósági feltételeket. A téma további több irányú kapcsolódásáról és a megközelítés összehangolását szerepéről kifejtették véleményüket: *dr. Csötönyi József*, *dr. Héder Sándor*, *dr. Külös Gábor*, *Sósuti György*, *Lezsák Dezső*, *Halász Tibor*, *dr. S. Nagy László*.

A téma kapcsán a következő figyelemre méltó megállapítások, illetve ajánlások foglalhatók össze:

— a tájegységi ökörendszerben tovább nő az erdő stabilitás szerepe;

— a tulajdonviszonyok átrendeződése folyamán nem közbős az erdőterület alakulása, többcélú szerepének érvényesíthetősége, az új erdők kezelésének megbízhatósága;

— az ártámogatások megszűnésével egyre több mezőgazdasági terület esik az ökonómiai küszöb alá (5–800 000 ha).

E néhány kiemelt kritikus kérdés alátámasztaná egy „Nemzeti Zöld Program” meghirdetését.

A helyi csoportok életéből

A Csongrád megyei (Szeged) csoport 1991. május 22-én terepi bemutatót tartott tagjai és a Békés megyei tagtársak részére az ópusztaszeri csemetekert és a Nemzeti Történelmi Emlékpark területén. A szakmai bemutató után az emlékparkban lévő Kunsági erdészház falán emléktábla-avatással tisztelegtek az OEE 125 éves fennállása alkalmából. Ünnepi beszédet mondott *Barátossy Gábor* főtitkár. A 120 résztvevő a rendezvényt jó hangulatú ebéddel és baráti beszélgetéssel zárta.

A pilisi csoport (Visegrád) 1991. május 23-án, a telki erdészeti területén rendezte meg a hagyományos, erdészetek közötti „Jelölőversenyt”. A versenyen — meghívottként — részt vettek az Erdőrendezési Szolgálat budapesti irodájának dolgozói is. Az egyéni versenyben a következő eredmények születtek: 1. *Müllner Antal*, Pilisszentkereszt; 2. *Hámos Béla*, Gödöllő; 3. *Misik Lajos*, Pilismarót; 4. *Szmetana Mihály*, Pilisszentkereszt; 5. *Merczy Csaba*, Pilismarót; 6. *Mosonyi József*, Bajna. A csapatversenyben a pilismaróti erdészeti végzet az első helyen, a második a ráckevei erdészet, a harmadik Pilisszentkereszt. Minden résztvevő nagyfokú szakmai hozzájárulást tett tanúságot. Köszönet a telki erdészeti dolgozóknak a kitűnő szervezésért.

A soproni csoport „lehet-e őshonos a lucfenyő Sopronban” témakörben szakmai bemutatót rendezett. A terepi bejárás keretében ismertetett téma mintegy 40 fő résztvevőt vonzott, az idősebb kollégákon kívül sok egyetemi hallgató, illetve szakközépiskolások tanuló is részt vett a rendezvényen. A következő időben szervezett bejárás a témavezető *dr. Jereb Ottó* több lucfenyő előfordulást mutatott be, ismertetve a lucfenyő soproni-hegységi térfoglalását, korábbi történelmi adottságait. A résztvevők körében folytatott beszélgetések arról a meggyőződésről tettek tanúbizonyságot, hogy a lucfenyő őshonossága ugyan kétséget kizáróan nem igazolható a soproni hegyvidéken, de természetének lehetőségei kiválóak, ezért megfelelő arányban a neki való termőhelyeken továbbra is szerepet kaphat. Kívánatos az eredeti és őshonos lombos fajokkal együtt művelni, ami tájésztétikai és fahasznosítási oldalról is előnyös lehet és a természetvédelmi megfontolások szerint is kedvező. A sűrű hálózatban telepített, sokáig gyérítetlen állapotban tartott lucfenyvesek azonban nem ok nélkül irritálják az erdőn járókat, ilyeneket lehetőség szerint kerülnünk kell a jövőben. A rendezvényt jelenlétével megtisztelte *dr. Madas András* ny. miniszterhelyettes, korábban sok éven keresztül az OEE elnöke, valamint *dr. Magyar János* erdész-akadémikus is.

A vértesi csoport (Tatabánya) 1991. június 12-én tanulmányúton vett részt a Gyulai Állami Erdő- és Vadgazdaság területén, a „Vadvédelmi kerítések szerepe az erdőfelújításokban és telepítésekben” témakört illetően. A tárgykör az egyik legégetőbb problémakört, a nagy vadlétszám és a sikeres felújulás ellentmondásait igyekezett feltárni. Előbb a kisszékhelyi erdészetről *Jakabházi Miklós* vadászmeister mutatta be a területen alkalmazott villanypásztorokat, amelyeket a vadászársaság épített. Ezt követően a tamási erdészetről a nagy vadlétszámra telepített, hosszabb időre alkalmazott drótkerítések változatait tekintették meg. Az előbbi az olcsóbb, az utóbbit a tartósabb, hatásosabb védelem eszközeként ismerhette meg a látogatók csoportja.

A Baranya–Steiermark (BASTE) Egyesület támogatásával Grazban magyar szakemberek részére rendeztek kiállítást, amely a tavaszi nemzetközi vásár idején a Steier Tartományi Kereskedelmi Kamara épületében kapott helyet. Más szakmák bemutatói anyagai mellett a Pécsi Erdőtervezési Iroda tablója a hőerőmű-zagytereken végzett erdősítési munkálatok eredményét ismertette és a külszíni fejtések és zagyterek tájkarosításáról nyújtott átfogó képet. Kísérik *dr. Papp Tivadar* irodaigazgató és *Várnai Pál* termőhelyfeltáró voltak. Résztvételüket az ALKOTÓ RT támogatta.

Halálozás

Életének 62. évében hosszan tartó súlyos betegség következtében Nagykanizsán elhunyt **Demeter Sándor** erdőmérnök, a Zalai Erdő- és Fafeldolgozó Gazdaság nyugalmazott műszaki tanácsadója. 1929-ben született Jászárszalláson. A soproni Erdőmérnöki Főiskoláról 1952 decemberében a hatalom koholt vádak alapján kizárta. Ezt követően a Diósjenő, majd a jogutód Börzsönyi Állami Erdőgazdaságnál mint főerdész, később pedig vasútüzemvezetőként dolgozott. A Főiskolán 1955 januárjában folytathatta tanulmányait, amelyet abban az évben fejezett be. Ezt követően 1965. január 1-jén a Dél-Zalai Állami Erdőgazdaság Csömödéri Vasút- és Fafeldolgozó Üzem vezetőjévé nevezték ki. Az 56-os forradalom leverése után mint az üzem vezetőjét meghurcolták, s közel háromnegyed évet töltött börtönben. Szabadulása után visszament Csömödéri Vasút- és Fafeldolgozó Üzem vezetőjévé nevezték ki. Az 56-os forradalom leverése után mint az üzem vezetőjét meghurcolták, s közel háromnegyed évet töltött börtönben. Szabadulása után visszament Csömödérbe, ahol azonban nem tölthette be a vezetői munkakört. 1958-ban Nagykanizsára került, tizenkét éven keresztül mély- és magasépítési előadóként dolgozott az erdőgazdaság központjában. 1970-ben az újonnan alakult Zalai EFAG műszaki-gazdasági tanácsadójává nevezték ki, s ebből a munkakörből vonult nyugállományba 1989-ben. Valamennyi munkakörében nagy szakmai felkészültséggel, odaadással dolgozott. Átlagon felüli műszaki képességét több hasznosított újítása is jelzi. Elsősorban az erdei útépitések műszaki megoldásai foglalkoztatták. Megkapta a „Kiváló Újító” kitüntetését is az „Erdészeti Kiváló Dolgozója” kitüntetés mellett. Halk, szerény, segítőkész magatartása miatt munkatársai szerették. Emlékét kegyelettel megőrizzük.

SZAKMAI BEMUTATÓK ÚTVONALA 1991. AUGUSZTUS 10.

M = 1:50.000

JELMAGYARÁZAT:

- 1 — Lucos ökológiai kísérleti bázisterület bemutatása, ERTI
- 2 — Kíméletes közelítési módszerek, ERTI-TÁEG
- 3 — Erdőfenntartási járulék erdőrészenkénti számításának bemutatása, ERTI
- 4 — Koszorúzás a Róth emlékműnél
- 5 — Jellemző erdőkárok a Hidegvízvölgyben, EFE
- 6 — Magyar–Oszták erdész baráti találkozó Asztalfőn